

ХИЖА МИРОТВОРЧІСТЬ. ЗАМІСТЬ УРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТІВ РОСІЯ ЗАМОРОЖУЄ ЇХ У ВЛАСНИХ ІНТЕРЕСАХ

**ПОСОЛ НІМЕЧЧИНИ В УКРАЇНІ АНКА ФЕЛЬДГУЗЕН:
«КОНСТИТУЦІЙНА КРИЗА ПОКАЗАЛА
ЗЕЛЕНЬСЬКОМУ НЕОБХІДНІСТЬ СУДОВОЇ РЕФОРМИ»**

**ЄВРОДЕПУТАТ ЄЖИ БУЗЕК: «УКРАЇНІ ПОТРІБНІ ПОДАЛЬШІ РЕФОРМИ,
У ТОМУ ЧИСЛІ ДЛЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ»**

**НЕПЕРЕДБАЧУВАНИЙ 2021 РІК: ЧОГО ЧЕКАТИ
УКРАЇНСЬКОМУ БІЗНЕСУ?**

#STOPRUSSIANBRUTALITY

ГРУДЕНЬ-СІЧЕНЬ-ЛЮТИЙ 2021

Огляд Україна Брюссель

Журнал «Огляд Україна Брюссель» поширюється безкоштовно серед аналітиків, фахівців, лідерів думок, чиновників і політиків України та Європейського Союзу.

Відтворення матеріалів журналу допускається лише з посиланням на Журнал. Думки, висловлені авторами у Журналі, не обов'язково відображають позицію редакції. Лише автор є відповідальним за контент свого матеріалу. Автор відповідає лише за матеріал, наданий мовою оригіналу. Переклад статей зроблений третіми особами на замовлення редакції. Видавець не несе відповідальності за товари і послуги, що рекламуються в публікаціях. Фотографії з відкритих джерел.

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Вітаємо Вас у п'ятому номері «Огляду Україна Брюссель»! Щойно завершився різдвяно-новорічний марафон: період підбиття підсумків, спроб передбачити та запрограмувати хоча б осяжне майбутнє, а також пошуку джерела енергії та натхнення на наступні 365.

Так вийшло і з цим номером, який ми відкриваємо аналітикою 2020: місцеві вибори, виклики пандемії, конституційна криза в Україні. Далі – блок матеріалів, що резонують з подіями у РФ через затримання Алексея Навального: про Крим, про відносини Росії з Євросоюзом, про конфлікти і про санкції.

Про прийдешнє: найкращий порятунком від усього – робота. Бізнес. Бізнес в Україні. Бізнес у ЄС. Бізнес в Україні та ЄС. Про це – у низці інтерв'ю (з Послом ФРН в Україні, з очільником Офісу UkraineInvest, з євродепутатом Єжи Бузеком),

у статті виконавчого директора Європейської Бізнес Асоціації, у презентаціях успішних ідей («юридична фірма-бутик») та перспективних проєктів («Озеленення України»).

Також у номері – опитування та «Культурні сторінки». Про що на цей раз?

Запрошуємо до читання!

Марта Барандій

РОСІЙСЬКА АГРЕСІЯ

02 Слово Редакції

П'ЯТЬ МИТТЄВОСТЕЙ 2020 РОКУ

04 Боротьба з COVID-19
Тарас Козуб

08 Конституційна криза
в Україні

ПРОМОДУМКА ВІД СУЩЕНКА

12 Про місцеві вибори
Роман Сущенко

ІНТЕРВ'Ю

14 Посол Німеччини в
Україні Анка Фельдгузен:
«Конституційна криза
показала Зеленському
необхідність судової реформи»

КРИМ – ЦЕ УКРАЇНА

20 Кримська політико-
сейсмічна зона
Інна Крупник

РОСІЯ – ЄС

26 Раніше і тепер: як COVID-19
впливає на відносини ЄС
із Росією
Марина Ярошевич

31 ДОЛУЧИТЬСЯ
ДО ФЛЕШМОБУ
#STOPRUSSIANBRUTALITY

32 Хижа миротворчість.
Замість урегулювання
конфліктів Росія заморожує
їх у власних інтересах
Степан Назаренко

РОСІЯ. САНКЦІЇ

36 «Зуби Євросоюзу» на
службі України
Леонід Швець

БІЗНЕС. ІНТЕРВ'Ю

40 Сергій Цівкач: «Інвестори
не втратили інтересу до
України під час пандемії»

БІЗНЕС. ПРОМО

46 Юридична фірма-бутик
у серці Європи

48 Відкриття бізнесу в
Україні: запрягати важко, але
варто?
Сергій Александров

52 Непередбачуваний 2021
рік: чого чекати українському
бізнесу?
Анна Дерев'янка

ЗЕЛЕНА ЕНЕРГЕТИКА. ІНТЕРВ'Ю

56 Євродепутат Єжи Бузек:
«Україні потрібні подальші
реформи, зокрема для
екологічного відновлення»

ЗЕЛЕНА ЕНЕРГЕТИКА. ОПИТУВАННЯ

62 Звіт за результатами
онлайн-опитування про
ставлення населення України
до відновлюваної (поновної,
альтернативної) енергетики,
зеленої економіки та ролі
кожного з нас у збереженні
довкілля завдяки поновним
ресурсам планети
*Підготувала Євгенія
Коломісць-Людвіг*

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО. КЛІМАТ

70 Колективна історія
успіху українців через
об'єднання у висадженні
дерев

КУЛЬТУРНІ СТОРІНКИ

74 Світлана Лебіга:
художниця, яка розповідає
Європі про Україну
Наталія Річардсон

П'ЯТЬ МИТТЄВОСТЕЙ 2020 РОКУ

П'ЯТЬ
МИТТЄВОСТЕЙ
2020 РОКУ

**ТАРАС КОЗУБ –
ЖУРНАЛІСТ І
ПОЛІТИЧНИЙ
ОГЛЯДАЧ, ЕКСПЕРТ
ПЛАТФОРМИ
«КИЇВСТРАТПРО».**

УКРАЇНОК
2021

Боротьба з COVID-19

В Україні протидія коронавірусу офіційно почалася 3 березня, коли підтвердився перший випадок захворювання в Чернівецькій області. Спочатку влада вжила досить рішучих заходів, зокрема розгорнула широку кампанію з інформування про заходи безпеки; створила спеціальний Фонд для боротьби з пандемією (станом на 6 листопада з нього витратили 39 млрд грн, або 59%); вдалася до запровадження «жорсткого» локдауну/карантину (спочатку з 12 березня до 3 квітня, потім у вигляді «адаптивного» карантину продовжила його строки). А посада міністра охорони здоров'я та головного санітарно-епідеміологічного лікаря стали чи не найбільш «ресурсними» у країні й одночасно чи не найбільш хиткими: ризик втрати посади супроводжує майже всіх медичних чиновників. Клопоту їм завдавали публічні скандали на кшталт того, що вибухнув через несвоєчасне проведення виплат коштів робітникам медичної галузі (лікарям, молодшому персоналу лікарень обіцяли по 300% доплат до заробітних плат, однак отримали кошти далеко не всі), чи після заяв головного санітарного лікаря Віктора Ляшка про «досягнення психологічного ефекту», заради якого навесні було закрито для відвідування публічні місця – парки та сквери.

Локдаун дав результат (захворюваність стала чи не найменшою серед інших країн Європи) і водночас вичерпав свою ефективність, через що експерти заходилися порівнювати його з «надпотужною зброєю, що її можливо використати лише

один раз». А низка публічних скандалів, пов'язаних із карантинном (функціонування в розпал заборон ресторанів, пов'язаних із представниками влади, а також мегамаркетів будівельних матеріалів) поставили під питання рівність можливостей і порушили тему корупційних зв'язків між владою та лояльним бізнесом.

Попри всі заходи, станом на 18 грудня Україна посідала 17-те місце у світі за кількістю зафіксованих випадків інфікування. Стан із заповненістю ліжок постійно погіршувався (у деяких обласних центрах вільних місць не було взагалі), незадовільною під кінець року була й ситуація із забезпеченням киснем, необхідним для важкохворих пацієнтів. Головна претензія, що її закидали голові уряду Денису Шмигалю та міністру охорони здоров'я Максиму Степанову, – це нераціональне використання ресурсів, виділених на боротьбу з епідемією (гроші з «коронавірусного» фонду витрачалися на програму «Велике будівництво» із вдосконалення мережі доріг) та відсутність підготовчої роботи в момент, коли захворюваність пішла на спад (травень-вересень).

Урешті-решт, слабкі результати в боротьбі з COVID-19 підірвали рівень довіри до центральної влади: діяльністю Президента Володимира Зеленського у цій сфері, за результатами опитування Соціологічної групи «Рейтинг» (станом на 15-17 листопада 2020 року), були незадоволені 60% респондентів, задоволені – лише 35%.

Конституційна криза

Однією з найпомітніших подій року стала осіння конституційна криза. Наприкінці жовтня Конституційний Суд України (КСУ), реагуючи на подання депутатів від парламентської фракції «Опозиційна платформа – За життя» (ОПЗЖ) та групи «За майбутнє», скасував статтю Кримінального Кодексу України, у якій ішлося про кримінальну відповідальність за внесення неправдивих даних у декларацію. Також КСУ визнав неконституційними повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції щодо контролю та перевірки декларацій, цілодобового доступу до реєстру декларацій і моніторингу способу життя. Тобто, НАЗК позбавили його головних контрольних функцій, а наступного дня Агентство показово закрило доступ до декларацій можновладців для широкого кола громадян.

У своєму коментарі НАЗК наголосило на наявності конфлікту інтересів у суддів КСУ: у двох із них було виявлено ознаки декларування неправдивої інформації (хоча голосування суддів було таємним, Агентство звинуватило саме цих суддів у голосуванні «за» скасування функцій).

Місцеві вибори

27 жовтня у державі відбулися місцеві вибори. Явка виборців була наднизькою – 36,9%, це найнижчий показник за всю історію виборів в Україні. Таку цифру можна лише частково пояснити пандемією коронавірусу, радше населення втрачає цікавість до голосування. Але вибори виявилися каталізатором кількох важливих процесів. Головним із них стала де-факто перемога місцевих влад над «центральною партійними апаратами». Головними героями виборів стали самовисуванці, мери та їхні політичні проекти (у Харкові – «Блок Успішний Харків», у Дніпрі – «Пропозиція», в Одесі – «Довіряй ділам» Геннадія Труханова, а в міській раді Вінниці 34 із 53 місць отримала «Українська стратегія» колишнього прем'єр-міністра Володимира Гройсмана).

Є й невеличкі електоральні «революції», наприклад, у Маріуполі закінчився час традиційної для міста «монобільшості» місцевої влади, а в Миколаєві міська рада була оновлена кардинально – на 85%. На цьому фоні слабкими виявилися результати парламентських партій. Дарма що були переможні заяви, партія «Слуга народу», яка ще рік тому користувалася на парламентських виборах мобілізаційним потенціалом, здобутим під час президентської кампанії, не змогла отримати жодної посади мера на рівні обласних центрів, що можна вважати поразкою місцевих можновладців.

Ще один висновок: по суті, у кожній області та на рівні міст сформувався консенсус місцевих еліт – це помітно за формуванням «коаліцій» (неформалізованих депутатських об'єднань у місцевих радах) із незвичними учасниками – де-факто, це «пасьянс» із місцевих можновладців, котрі дуже опосередковано причетні до центральних апаратів партій.

парламенту законопроект про відновлення кримінальної відповідальності за неправдиве декларування (передбачено покарання у вигляді штрафу та обмеження волі) – і 4 грудня Верховна Рада відновила відповідальність, ухваливши відповідний «компромісний» законопроект (на базі президентського).

В один момент виявилися «підвішеними» сотні кримінальних справ, зокрема проти мера Одеси Геннадія Труханова (щодо зловживань на 54 млн грн). Реакція була обурливою: «Це антидержавний заколот у чистому вигляді в інтересах Коломойського та олігархів з ОПЗЖ, адже саме «За майбутнє» та ОПЗЖ зробили подання до КСУ», – зауважив депутат із фракції «Слуга народу» Єгор Чернев.

Західні партнери України дали зрозуміти: якщо кризу не буде подолано (відповідно, під загрозою опиниться одна з головних реформ – антикорупційна), Україна може втратити підтримку. Адже саме ухвалення норми закону про декларування 2014-го року стало одним з основних аргументів для подальшого запровадження Євросоюзом лібералізації візового режиму з Україною. Влада заходила жваво виходити із кризи: Володимир Зеленський скликав засідання Ради нацбезпеки і оборони, наказавши терміново відновити доступ до бази декларацій (що було зроблено), паралельно видавши указ про звільнення (надалі) суддів КСУ. Крім того, Президент вніс до

Крапку в історії поставила Венеційська комісія, оприлюднивши 10 грудня свої висновки щодо рішення КСУ. Європейські експерти наголосили, що воно має суттєві недоліки та не відповідає стандартам чіткого обґрунтування в конституційних процедурах. У комісії рекомендували Україні реформувати КСУ, по-перше, обмеживши сферу дії суду; по-друге, запровадити спеціальну процедуру відбору суддів шляхом створення спеціального органу, у який будуть входити міжнародні експерти (за аналогією з іншими судами); по-третє, виконавши рекомендацію відправляти кожне рішення КСУ про «неконституційність» за підтвердженням до Великої палати Верховного суду на запит президента чи парламенту.

Висновок з цієї кризи можна зробити такий: попри успішну імплементацію реформ, запропонованих Заходом, в Україні залишається чимало сил, зацікавлених у гальмуванні цих новацій. Їхня впливовість може бути настільки всеосяжною, що поширюватиметься на центральні органи влади, зокрема суддівської.

Приміром, у міській раді міста Старобільськ, що на Луганщині, коаліцію створили ОПЗЖ та «Європейська солідарність», залишивши за дужками об'єднання ще одного важливого учасника політичних подій у місті – команду депутата Сергія Шахова. А ситуації, коли в одному місці «Слуга народу» блокується з ОПЗЖ, а в іншому – з «Європейською солідарністю» (пояснюючи такий вибір неможливістю співпраці з «опозиційними, ще й проросійськими» силами), фіксувалися по всій країні.

Бюджет-2021

Процес бюджетування був тісно пов'язаний із ризиками, що з ними зіткнулась Україна у 2020 році. Перший – коронакриза: міністр охорони здоров'я Максим Степанов наполягав на збільшенні бюджету для МОЗ до 296 млрд грн. Але сума в кінцевому документі виявилася значно меншою – 162,68 млрд (хоч це і на 22% більше, ніж у 2020 році). Це може призупинити збільшені виплати для медичного персоналу (лікарі наразі отримують до 30 тис. грн, медсестри – до 21 тис., а з нового року матимуть відповідно 9 та 7 тис. грн). Другий – необхідність балансування бюджету і зменшення його дефіциту. Цю вимогу перед Україною поставили західні партнери, і це було необхідною умовою для отримання наступних траншів кредиту від МВФ.

До другого читання дефіцит держбюджету було зменшено з 6% до 5,5% від ВВП – на 24 млрд грн. Ці параметри узгодили з зовнішніми партнерами. «Пропонуємо збалансований бюджет, у якому не передбачається зростання податків для

бізнесу і водночас покращується фінансування соціальної сфери та медицини», – пояснював у грудні прем'єр-міністр Денис Шмигаль у своєму Телеграм-каналі.

Соціальні видатки збережені, місцями (незважаючи на великий дефіцит) навіть збільшені: заплановано поетапне зростання пенсій протягом усього 2021 року, а з липня держава почне доплачувати по 400 грн пенсіонерам віком від 75 до 80 років (усім, хто має більш поважний вік, доплатять уже до 500 грн).

Макропоказники бюджету-2021 такі: доходи – 1,092 трлн грн (додали 21 млрд до другого читання); видатки – 1,347 трлн. Середньорічний курс долара – 29,1 грн, зростання ВВП очікується на рівні 4,6%, інфляція – 7,3%.

Освіта

Для освітян рік був дуже непростим: учителям та викладачам довелося опановувати дистанційні методи викладання під час карантину, проводити зовнішнє незалежне оцінювання за умов пандемії. Останнім викликом стало призначення на посаду міністра освіти Сергія Шкарлета (участини суспільства є питання до його професійних та морально-етичних якостей). Варто зауважити, що у 2020 році, попри важкі умови навчання, школи продемонстрували ефективність – про це свідчать результати ЗНО для школярів. Так, минулого року 91,7% випускників склали тести й подолали пороговий бал з української мови (2019 року показник був нижчий, на рівні 84%), аналогічні показники для математики склали 87,3% (порівняно з 81,5%), а для біології – 94,5% (порівняно з 91% позаминулого року).

КОНСТИТУЦІЙНА КРИЗА В УКРАЇНІ

«Державу краще судити
за тим, як у ній судять.»

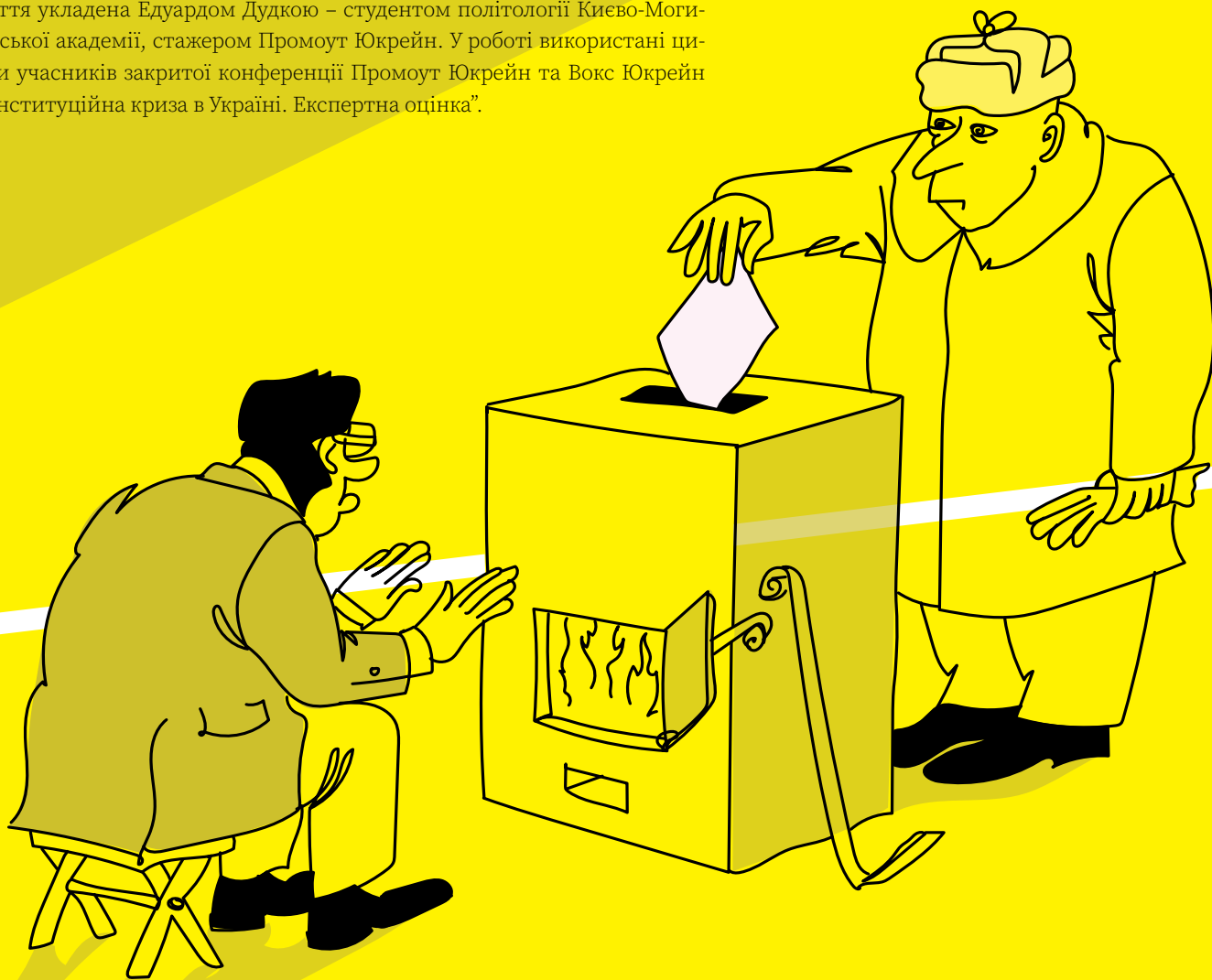
Станіслав Єжи Лец –
польський поет і філософ

Що відбулося?

Конституційний Суд України (КСУ) є одним із найвищих органів судової влади в Україні. Цей інститут має величезні повноваження та значний вплив на політичні рішення в державі. Це робить КСУ фундаментально важливим для підтримання стабільності в Україні.

27 жовтня 2020 року своїм рішенням КСУ визнав статтю 366-1 Кримінального Кодексу України неконституційною, фактично скасувавши її. У чому полягає важливість цієї статті? Після Революції гідності 2014 року в Україні стартував масштабний процес реформування суспільно-політичної сфери. В українських реаліях однією з найбільших проблем на шляху реформ є корупція. Особливо небезпечним викликом є її поширення серед державних діячів. Скасування Конституційним Судом стаття була однією з найважливіших у сфері протидії корупції. Вона визначала повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) – спеціального органу, який створили у 2015 році для боротьби з корупцією. Крім того, стаття передбачала покарання за надання недостовірних даних у деклараціях та покарання за незаконне збагачення.

Стаття укладена Едуардом Дудкою – студентом політології Києво-Могилянської академії, стажером Промоут Юкрейн. У роботі використані цитати учасників закритої конференції Промоут Юкрейн та Вокс Юкрейн “Конституційна криза в Україні. Експертна оцінка”.

Серед членів цих партій можна знайти багатьох вихідців із «Партії регіонів», яку очолював Віктор Янукович.

Також важливо, що скасування статті 366-1 – це просто остання крапля з цілої низки рішень, попередньо ухвалених КСУ, які фактично звели нанівець антикорупційні реформи в Україні, визнавши їх «неконституційними».

Так, у липні 2020 року група із 49 депутатів (47 із них були представниками вже згаданої вище «Опозиційної платформи – За життя») подала заяву до КСУ про визнання неконституційним закону, який визначає роботу Вищого антикорупційного суду України. У вересні минулого року КСУ визнав неконституційними деякі положення про Національне антикорупційне бюро (НАБУ). Також були ухвалені розпорядження, які визнавали неконституційним призначення на посаду голови НАБУ Артема Ситника (призначений у 2015 році за часів президентства Петра Порошенка).

Ініціатором такого рішення Конституційного Суду була група депутатів з двох близьких за ідеологією та цілями партій. Це змушує звернути увагу на проблему, про яку говорять як вітчизняні, так і західні експерти – політизацію КСУ. Політичні діячі отримують широкий вплив на діяльність правових інститутів. Експертами було запропоновано різні шляхи виходу з такої ситуації. Зокрема поширеною є ідея збільшити поріг, необхідний для ухвалення рішень у КСУ з 10 голосів до 15. Також наявна пропозиція зменшити кількість суддів з 19 до 12.

«Проблема існує в самих виборах – кандидатури суддів пропонуються політичними партіями. Це неправильно, вони (політики – ред.) не повинні бути частиною цього процесу. Верховна Рада та президент не повинні призначати своїх суддів до КСУ».

Визнання статті 366-1 неконституційною, фактично, зняло з державних діячів зобов'язання вказувати у своїх електронних деклараціях повну та правдиву інформацію про майно, яким вони володіють. Це означає, що тепер чиновники можуть знову приховувати дані про свою власність, статки тощо. Логічним наслідком цього стало ускладнення діяльності НАЗК. Фактично агентство позбавили можливості перевіряти декларації, адже йому закрили доступ до державних реєстрів. Таким чином рішення про скасування статті 366-1 значно спростило життя корупціонерам та відкрило дорогу для численних фінансових маніпуляцій.

«Це було шокуjące рішення КСУ, яке нівелювало значну частину досягнень України у сфері антикорупційної політики, зокрема електронних декларацій, і підірвало авторитет Національного агентства з питань запобігання корупції».

Хто відповідальний?

Рішення, яке спровокувало конституційну кризу, було ухвалено на закритому засіданні КСУ за поданням 47 депутатів від партій «Опозиційна платформа – За життя» та «За майбутнє». Варто зазначити, що ці партії дотримуються євроскептичної, проросійської позиції.

Конституційна криза стала своєрідною перевіркою для українських державних діячів та для суспільства загалом. Попри те, що ідея про розпуск КСУ не була втілена в життя, вона здобула підтримку серед деяких українців.

Окрім того, політизованою є сама процедура призначення суддів. Політики намагаються поставити на посади «правильних» людей. У підсумку суддями стають ті люди, які будуть задовольняти інтереси свого «патрона».

«Причиною цього рішення (про визнання статті 366-1 КК України – ред.) є кваліфікація суддів Конституційного Суду та спосіб їх відбору. Він дуже політизований і не ґрунтується на заслугах та якостях людини. Необхідно запровадити нову процедуру. За декілька місяців, або максимум – за рік, ми матимемо кращий склад Конституційного Суду».

Що зробили?

Конституційна криза стала серйозним випробуванням для чинної української влади.

«Володимир Зеленський та значна частина чиновників гарно показали себе як люди, які створюють проблеми, а не розв'язують їх».

З огляду на ситуацію, що склалася, через два дні після скасування статті 366-1 Президент вніс на розгляд до Верховної Ради проект закону про дострокове закінчення повноважень суддів КСУ – де-факто про його розпуск. Ця пропозиція була негативно сприйнята значною кількістю депутатів і відхилена.

«Пропозиція Президента про розпуск Конституційного Суду є необґрунтованою. Це не якийсь звичайний суд. Ми маємо справу з найвищою судовою структурою у країні. Не можна просто звільнити суддів, які там працюють. Зрештою, це матиме далекосяжні негативні наслідки».

Парламент України вирішив діяти компромісним шляхом і 4-го грудня відновив антикорупційні закони, що були скасовані КСУ, хоча в правовому сенсі це не є найкращим розв'язанням проблеми.

Конституційна криза стала серйозним випробуванням для чинної української влади.

«За неправдиву інформацію в деклараціях треба карати, це очевидно».

Однак протистояння із Конституційним Судом на цьому не закінчилося. Наприкінці грудня Володимир Зеленський підписав указ про відставку голови КСУ – Олександра Тупицького. Проти судді розпочали розслідування за численними звинуваченнями в наданні неправдивої інформації слідству та тиску на свідків. Крім того, Тупицького звинувачують у недекларуванні земельної ділянки в окупованому Росією Криму.

Що далі?

Конституційна криза стала своєрідною перевіркою для українських державних діячів та для суспільства загалом. Попри те, що ідея про розпуск КСУ не була втілена в життя, вона здобула підтримку серед деяких українців. Експерти попереджають, що розпуск Конституційного Суду матиме «далекосяжні негативні наслідки», як-от маніпулювання судовою системою у власних інтересах.

Криза, спричинена рішенням КСУ, поставила під загрозу не тільки внутрішньополітичну ситуацію в Україні, але й міжнародні відносини нашої держави із західними партнерами. Під загрозою опинилося партнерство з ЄС, а також кредитна допомога, яку Україні надають західні партнери.

«Рішення (КСУ про визнання статті 366-1 КК України неконституційною – ред.) було спрямоване не лише на самі антикорупційні напрацювання, а й на відносини між Україною та її надійними західними партнерами; боротьба з корупцією є наріжним каменем нашої співпраці».

Венеціанська комісія дала власну оцінку ситуації, що склалася довкола Конституційного Суду. Вона зазначила, що КСУ своїм рішенням, де-факто, узяв на себе ті повноваження, які традиційно є прерогативою парламенту: визначати, що є злочином, а що ні. З огляду на це, комісія рекомендувала розпочати фундаментальне оновлення антикорупційної системи в Україні. Водночас Венеціанська комісія виступила категорично проти пропозиції Володимира Зеленського щодо розпуску Конституційного Суду, застерігаючи, що це було б неконституційним і суперечило б верховенству права.

У контексті того, що сталося з Конституційним Судом, деякі експерти звернули увагу на проблемний стан, у якому також перебувають інші суди в країні. Таким чином, можна однозначно сказати, що реформ потребує вся судова гілка влади в Україні, а не тільки КСУ.

«Конституційний Суд – це одне, а інше, і це особливо важливо, – це решта інститутів судової влади в Україні. Ситуація з ними залишає бажати кращого».

Попри те, що парламент України відновив скасовані Конституційним Судом закони, необхідно розуміти, що відкритим залишається інше питання – ефективна реалізація цих законів на практиці.

«В Україні часто складається ситуація, коли рішення ухвалюють, але далі нічого не відбувається. І кінець кінцем рішення не мають ефекту».

Увагу на цьому акцентували й західні експерти. Особливу надію вони покладають на розвиток громадянського суспільства, яке буде виконувати роль наглядача за втіленням реформ на практиці.

**У липні 2020 року група із 49 депутатів (47 із них були представниками «Опозиційної платформи – За життя») пода-
ла заяву до КСУ про визнання неконституційним закону, який визначає роботу Вищого антикорупційного суду України. У вересні минулого року КСУ визнав неконституційними деякі положення про Національне антикорупційне бюро (НАБУ).**

«Ми боїмося ситуації, коли поправки ухвалюються, але нічого не відбувається. З огляду на це, громадянське суспільство та партії повинні забезпечити підтримку й донести до населення ідею важливості реформування».

Безумовно, позитивним моментом є те, що в цій кризі Україна може розраховувати на підтримку й допомогу від своїх західних союзників.

«Що б не трапилося, Україна залишається партнером не тільки для ЄС, а й для всього Заходу».

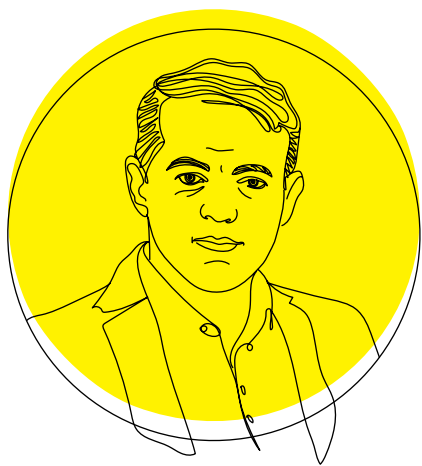
Закордонні експерти вважають важливим, щоб Україна взяла до уваги висновки, надані Венеціанською комісією.

«Висновки Венеціанської комісії є індикатором того, що міжнародні партнери думають про Україну. У ЄС ми за допомогою верховенства права боремося з корупцією, тому (в Україні – ред.) реформи треба спрямувати на створення механізму запобігання корупції. Без прогресу на законодавчому рівні у боротьбі зі зловживаннями влади Україна не матиме жодного прогресу з міжнародними партнерами».

Попри підтримку Заходу Україні слід розуміти, що конституційна криза є передовсім її проблемою і показником того, що саме в її політичній системі залишаються недоліки, які потребують розв'язання.

«Не слід очікувати, що цю проблему розв'яже якась міжнародна організація. Проблема з КСУ – наша. Ми повинні розв'язати її самі й вирішити її належним чином».

ПРО МІСЦЕВІ ВИБОРИ

РОМАН СУЩЕНКО
– ВІДОМІЙ
УКРАЇНСЬКИЙ
ЖУРНАЛІСТ,
КОЛИШНІЙ
ПОЛІТВ'ЯЗЕНЬ
КРЕМЛЯ,
ГРОМАДСЬКИЙ І
ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ

Перші муніципальні вибори в Україні з рекордно низькою явкою (перший тур – 37%, другий – 29%) на тлі коронавірусної пандемії, дії нового, незбалансованого і недосконалого виборчого кодексу та незавершеної децентралізації не виявили абсолютних переможців. Разом із тим, вони продемонстрували цікаві тенденції, які різняться від сталих результатів попередніх місцевих перегонів.

Низька явка – загальноєвропейська тенденція: муніципальним волевиявленням виборець цікавиться менше, ніж національним. До того ж статистика свідчить, що бажання голосувати традиційно вище у першому, ніж другому турі. Оновлене виборче законодавство України швидше заплутало кандидатів і виборців, ніж вказало простий шлях до обрання.

ПРО МОДУМКА ВІД СУЩЕНКА

За фактом жодна з політичних сил не стала єдиним фаворитом електоральних уподобань. Одноосібного переможця немає. За кількістю депутатів рад усіх рівнів лідирує партія «Слуга народу». З маленьким відставанням від неї дві опозиційні сили, що ворогують між собою, – «Європейська Солідарність» та «Опозиційна платформа – За життя» (ОПЗЖ). До п'ятірки увійшли також партії «Батьківщина» і «За майбутнє». Але жодна з названих політичних сил не має більшості в регіонах.

У перспективі зростання попиту на проросійські політичні сили швидше за все буде обмежене через вичерпання чисельності їхнього електорату, який ніколи не перевищить за кількістю чверть політично активного населення України. Конкуренція у боротьбі за виборця зростатиме, але більшість ці політичні сили не матимуть ніколи. Це є незаперечним фактом сучасної української політики. Локальні політичні проекти, які переважно грають на проросійському електоральному полі, працюватимуть на користь місцевого бізнесу, а тому протидіятимуть російським впливам і не підтримуватимуть сепаратистських настроїв.

Недолугі дії центральної влади нівелювали довіру виборця до турборежимних ноу-хау та підштовхнули його до зрозумілих консервативних рішень на користь локальних лідерів. Український громадянин заповненими бюлетенями висловив суттєву довіру місцевим політичним елітам і міським головам. Така тенденція лише посилює місцеве самоврядування й переконує в успішності реформи децентралізації. Вона надала локальним лідерам необхідні повноваження, адміністративний та фінансовий ресурс, чого не мали усі їхні попередники від моменту здобуття незалежності

Україною. Шляхом кадрових призначень та перерозподілу місцевих бюджетів еліти посилили свій вплив, а відчувши електоральну підтримку, не стримуватимуть політичних амбіцій та об'єднуватимуться у самостійні політичні проекти для «взяття» парламенту.

Позапарламентські, місцеві політичні сили перемогли на виборах в окремих містах і регіонах. Депутатами місцевих рад стали представники 110 партій, а серед міських, селищних та сільських голів – представники 46 партій. Загалом муніципальні вибори 2020 року підтвердили триумф партійного плюралізму в Україні, з точки зору демократичних процесів в Україні та з огляду на потребу балансу політично-партійних інтересів, зокрема у відносинах між центральною і місцевою владою.

Водночас на загальнонаціональних виборах визначальну роль, як і раніше, відіграватимуть рейтингові політичні лідери та партії, які вони очолюють. Достатньо мобілізований електорат продемонструвала «Європейська Солідарність», на користь якої зіграла втрата довіри до «Голосу» та відсутність реальних нових альтернатив патріотично налаштованому електорату. Не виключено, що такі політичні проекти – питання найближчої перспективи.

Олігархічні групи місцевого масштабу зміцнили владу, але, на мою думку, вони навряд чи підуть на відкритий конфлікт із центральною владою попри наявність гострих суперечностей. Натомість центральна влада співпрацюватиме з місцевою незалежно від їхньої партійної належності. Питанням часу буде пошук оптималь-

ного балансу повноважень між центральною владою і місцевим самоврядуванням. У більшості регіонів України сформуються ситуативні політичні союзи на основі особистих або регіональних інтересів. При цьому тимчасові тактичні коаліції не вимагають формалізації. Тому на установчих сесіях формуються ситуативні строкові альянси з метою обрання голів місцевих рад, секретарів міських рад та формування комісій. Згодом на такі коаліції більшості чекатиме переформатування.

Незбалансоване та недосконале виборче законодавство зберігає ризики активного використання технології так званого «виборчого туризму». Технологія дозволяє будь-якому громадянину України змінити виборчу адресу та скористатися виборчим правом в іншому регіоні. Крім того, на думку громадських організацій, серйозними викликами залишатимуться технології з механізмами підкупу виборців. Зокрема, підвезення виборців на дільниці приватним автотранспортом, «каруселі» або масове фотографування виборчих бюлетенів. В умовах низької явки виборців такі анахронізми зберігатимуться для підкупу та активізації своїх електоральних груп.

Головним завданням на майбутніх загальнонаціональних виборах нових політичних проектів і традиційних політичних сил буде відчуті нові суспільні тренди та скористатися цією перевагою.

ПОСОЛ НІМЕЧЧИНИ В УКРАЇНІ АНКА ФЕЛЬДГУЗЕН: «КОНСТИТУЦІЙНА КРИЗА ПОКАЗАЛА ЗЕЛЕНСЬКОМУ НЕОБХІДНІСТЬ СУДОВОЇ РЕФОРМИ»

«Недавнє рішення українського Конституційного Суду щодо антикорупційного законодавства надало новий імпульс для судової реформи, і група Великої сімки з підтримки реформ в Україні тісно співпрацює з українською владою в цьому питанні», – говорить посол Федеративної Республіки Німеччина в Україні **Анка Фельдгузен**. В інтерв'ю Наталії Річардсон для журналу «Огляд України Брюссель» вона висловила занепокоєння правовою незахищеністю інвесторів та розповіла про підтримку, яку Німеччина надає Україні, а також про свою

любов до цієї країни, де вона працює вже третій термін. «Що ніколи не змінюється, так це душевне тепло, з яким мене приймають українці», – каже з посмішкою німецький посол.

ІНТЕРВ'Ю

Яке найкраще досягнення та найбільша невдача України під керівництвом Зеленського?

Це українцям судити. Багато хто у міжнародній спільноті був вражений тим, з яким величезним ентузіазмом та бажанням провести зміни президент заступив на пост. Зеленському вдалося проштовхнути дуже складні законопроекти, які гальмувалися роками. Один з них - про анбандлінг (реорганізацію – ред.) у газовому секторі, за який Верховна Рада проголосувала в листопаді. Інший закон – про звпровадження ринку землі, його обговорювали ще довше. Окрім цих величезних законодавчих ініціатив, було й багато інших – менших, але не менш важливих. Ми, давні партнери України – можливо, тому, що ми, німці (сміється), – вважаємо викликом те, що в цьому енергійному й мінливому середовищі відбуваються постійні зміни персоналу в урядових і державних установах.

Україна занурилася у чергову кризу через рішення Конституційного Суду про скасування деяких антикорупційних положень. Як це впливає на відносини Києва з Берліном?

Скидається на те, що рішення Конституційного Суду справді вразило антикорупційну структуру у дуже чутливому місці. Як послі ЄС і Великої сімки, ми досить регулярно консультувалися з українською стороною, щоб допомогти знайти рішення. У будь-якому випадку, я бачу в цій складній ситуації реальну можливість поставити судову реформу в центр уваги. Німеччина, як член Євросоюзу, а також як учасниця групи Великої сімки з підтримки реформ в Україні, підготувала кілька ідей, як провести судову реформу, ми передали наші побажання українській стороні.

Для пересічних українців ця криза має й інші наслідки. Є інформація, що Європейська Комісія може тимчасово зупинити безвізовий режим через нездійснення антикорупційних реформ. Чи вважаєте Ви, що українцям знадобляться візи для поїздок до країн Шенгену?

Я вважаю, що безвізовий режим є одним з найбільших досягнень Революції гідності. Людські контакти були й раніше активними, але нові правила надзвичайно посприяли більшому спілкуванню. Чи може Україна втратити цей привілей? Антикорупційні структури були певною передумовою безвізового режиму. Наразі, я думаю, ЄС однозначно й надалі спостерігатиме за розвитком ситуації. Ми якомога більше допомагатимемо нашим українським партнерам виправити курс. Я особисто налаштована оптимістично й думаю, що Україна збереже безвізовий режим.

Пані Посол, одним з найбільш актуальних питань для України є ситуація на Донбасі. Ви бачите якісь зміни, якісь позитивні ознаки у розвитку подій у цьому регіоні?

Поступ залишається повільним. Попри це, на мій погляд, Мінський процес не має альтернативи. Президент Зеленський та його команда чітко показали, що хочуть виявити ініціативу, торік вони дійсно були дуже активними. Головним досягненням є припинення вогню з літа минулого року, завдяки якому було врятовано життя як солдатів, так і цивільних осіб. До того ж тривале припинення вогню допомагає людям по обидва боки лінії зіткнення звикати до відносно стабільності та спокою. Для збереження цієї ситуації тиск буде зростати, адже

люди жадають нормально-го життя. Тому ми всі маємо повністю підтримувати продовження припинення вогню. Серед інших досягнень – два обміни в'язнями та відкриття ще двох пунктів пропуску, на жаль, тільки з українського боку. У цих конкретних питаннях є великий поступ. І я вірю, що ми побачимо більше результатів пізніше, після закінчення пандемії. Щоб зменшити гуманітарні проблеми, а також щоб завоювати «серця й думки людей», потрібно розв'язати такі питання, як пенсії людям, що проживають на неконтрольованих територіях, запаси питної води тощо. І Мінський процес може допомогти за короткий термін змінити ситуацію.

Я особисто налаштована оптимістично й думаю, що Україна збереже безвізовий режим.

Ці питання обговорюються, їх можна розв'язати в рамках Мінських робочих груп. Ми дуже інтенсивно працюємо над підтримкою цього. У будь-якому випадку, успішна й економічно приваблива Україна служитиме найкращим прикладом для наслідування, а значить, і магнітом для тих, хто живе на неконтрольованих урядом територіях.

А як щодо Німеччини та Франції? Деякі експерти вважають, що представники цих країн повинні бути більш залученими до процесу.

Наразі мені важко уявити, де Німеччина і Франція могли б більш активно брати участь у посередництві між Росією та Україною. Мінськ має розглядатися як довгостроковий процес, оскільки ми переконані, що врешті-решт війну на Донбасі можна закінчити завдяки лише політичному, а не військовому рішенню. І ми й надалі над цим невпинно працюємо.

Відомо, що Німеччина підтримує європейську інтеграцію України. А що Берлін думає про реальні шанси на вступ України до ЄС?

Так, ми хочемо якомога тіснішої інтеграції України з ЄС. І потрібно ще крокувати й крокувати. Україна може й має виконати своє домашнє завдання – впроваджувати реформи, робити економіку більш успішною, створювати справедливі та рівні умови для іноземних і вітчизняних інвесторів.

Ми спостерігаємо за тим, що законодавство в Україні майже постійно змінюється. Однак іноземним інвесторам часто слід дотримуватися дуже суворих правил комплаєнсу, тому вони не можуть діяти так само, як їхні конкурентні українські компанії.

Серед інших проблем України на міжнародній арені – побудова газогону «Північний потік-2». Вашингтон, очевидно, готує нові санкції проти цього проєкту. Як на це реагує Берлін?

Німеччина разом з Євросоюзом виступає категорично проти екстериторіальних санкцій. Односторонні санкції проти близьких союзників – це, безперечно, неправильний шлях. Погоджений підхід до поведінки Росії міг би зміцнити нашу трансатлантичну єдність. Німеччина дуже серйозно ставить до проблем України. При цьому ми вже працюємо з нашими українськими партнерами над майбутніми джерелами поставок енергоносіїв. Одним з напрямків нашої підтримки й співпраці з Україною є «зелена енергетика» й енергоефективність. Для поглиблення цієї співпраці ми започаткували минулого року енергетичне партнерство. Таким чином, що стосується енергетики, Україна є і залишатиметься важливим партнером.

А як отруєння Алексея Навального змінило настрій у Німеччині щодо Росії, зокрема й до «Північного потоку-2»?

Звичайно, німецька громадськість виявила великий інтерес до справи пана Навального, коли він приїхав до Німеччини на лікування. Багато хто був шокований жахливим отруєнням. Ми були

раді, що він повністю видужав. І коли лабораторії в Німеччині, Швеції та Франції знайшли докази - пізніше підтверджені Організацією із заборони хімічної зброї - застосування нервово-паралітичного агента військового зразка, ми повідомили погані новини міжнародній спільноті про серйозне порушення міжнародного права. На європейському рівні це призвело до санкцій 27 країн ЄС проти російських посадовців, визнаних винними в цьому злочині й порушенні міжнародних норм, а також проти організації, яка залучена до програми «Новичок».

Німеччина є одним з найбільших інвесторів в Україні. Що кажуть німецькі бізнесмени про інвестиційний клімат в Україні? Які проблеми та перешкоди вони мають?

Німеччина справді є великим інвестором в Україну. Понад 2000 німецьких компаній працюють в Україні, багато з них перебувають тут уже чимало років, і більшість із них задоволені своєю роботою. Вони заробляють хороші гроші, беруть до себе на роботу багато українців. Деякі, особливо автомобільні підприємства в

Західній Україні, зараз навіть замислюються над тим, щоб піти далі на схід України для того, щоб задовольнити попит на робочу силу. До речі, одне з найбільших німецьких капіталовкладень нещодавно зробила компанія Kostal, яка інвестувала 39 млн євро у підприємство з виробництва електроніки, що розташоване поблизу Борисполя.

Проте як новачки, так і ті німецькі компанії, що працюють тут довше, стикаються з проблемами, які не надто змінилися за останні кілька десятиріч. Найпершою, найголовнішою проблемою залишається права незахищеність.

Ми спостерігаємо за тим, що законодавство в Україні майже постійно змінюється. Однак іноземним інвесторам часто слід дотримуватися дуже суворих правил комплаєнсу (відповідність вимогам або нормам – ред.), тому вони не можуть діяти так само, як їхні конкурентні українські компанії. Ось чому ми підтримуємо зусилля України у встановленні чітких, розрахованих на довгу перспективу правил, щоб інвестори в Україні могли брати на себе зобов'язання на тривалий термін.

Інвестори, як і раніше, зацікавлені в Україні, особливо на тлі пандемії та її уроків. Нієшорінг (Nearshoring - пересування роботи в ближчі країни – ред.) означає, що компанії зрозуміли: виробництво виключно, скажімо, у Китаї чи Індії може бути не ідеальним, адже в цьому випадку глобальні ланцюги постачання можуть перериватися через, приміром, пандемію. Тому багато компаній виявили зацікавленість у побудові виробничих майданчиків в Україні, особливо для виробництва ліків, адже тут існує потужна фармацевтична галузь.

Зовсім нещодавно Берлін зробив добровільний внесок у розмірі 1 млн євро на підтримку Плану дій Ради Європи для України у сферах прав людини, верховенства права та демократії. Чи можете Ви навести інші свіжі приклади підтримки України з боку Німеччини?

Це моя найбільша «проблема» - проектів стільки, що мені завжди важко назвати лише деякі з них (посміхається). Нашу підтримку зосереджено здебільшого в секторах 3+1. Ми найактивніше працюємо в галузі децентралізації та доброго врядування. Друга сфера - це енергоефективність і «зелена» енергетика, а третя - підтримка малих та середніх підприємств. У цих трьох галузях ми активно працюємо десятиліттями, ми напрацювали знайний досвід та встановили надійні партнерські стосунки з українськими інституціями.

Наш сектор +1 - це підтримка областей, які приймають більшість внутрішньо переміщених осіб з неконтрольованих територій після 2014 року. Ці, менші за величиною, проекти мають величезний вплив на людей, що живуть уздовж лінії зіткнення і страждають від війни. Наприклад, ми посилили соціальну інфраструктуру в тій місцевості, допомагаючи відремонтувати дитячі садочки, лікарні, школи й культурні центри вздовж лінії розмежування. Ми підтримали місцеві адміністрації в тих регіонах, де мешкає багато внутрішньо переміщених осіб. Я нещодавно була в Краматорську і відвідувала там лікарню, в якій ми збираємося відремонтувати лабораторію.

І останній, але не менш важливий пункт: Німеччина лікує українських солдатів, поранених під час війни на Донбасі.

Мене особисто дуже зворушують «маленькі» проекти, що підтримують спілкування між людьми на місцях. Приміром, ми здійснюємо проект для жінок-блогерів по обидва боки лінії розмежування, допомагаємо їм спілкуватися. Я думаю, що ці мікропроекти є надзвичайно важливими, оскільки завдяки їм створюються платформи, де люди після 6, майже 7 років війни можуть спілкуватися.

Ви є послом Німеччини вже понад рік. Якими були найкращі, найяскравіші моменти за цей час?

Що ніколи не змінюється, так це душевне тепло, з яким мене приймають українці. Так було і в 90-х роках, і з 2010 по 2015 роки. І так само й зараз, після початку мого дипломатичного терміну у 2019 році.

Наталія Річардсон

Так, ми хочемо якомога тіснішої інтеграції України з ЄС. І потрібно ще крокувати й крокувати. Україна може й має виконати своє домашнє завдання – впроваджувати реформи, робити економіку більш успішною, створювати справедливі та рівні умови для іноземних і вітчизняних інвесторів.

Інвестори, як і раніше, зацікавлені в Україні, особливо на тлі пандемії та її уроків.

КРИМСЬКА ПОЛІТИКО- СЕЙСМІЧНА ЗОНА

КРИМСЬКА ПОЛІТИКО- СЕЙСМІЧНА ЗОНА

**ІННА КРУПНИК – ПО-
ЗАШТАТНИЙ ЖУРНА-
ЛІСТ, ОГЛЯДАЧ І КО-
ПІРАЙТЕР. ПОНАД 15
РОКІВ ДОСВІДУ РОБО-
ТИ В МАРКЕТИНГУ ТА
РЕКЛАМІ ЯК У ШТАТІ
СИСТЕМНИХ КОМ-
ПАНІЙ, ТАК ВІЛЬНИМ
МАРКЕТИНГ-ПІДПРИ-
ЄМЦЕМ. СФЕРИ ЖУР-
НАЛІСТСЬКИХ ІНТЕ-
РЕСІВ: НАЦІОНАЛЬНЕ
ВІДРОДЖЕННЯ, РЕ-
ФОРМИ, ІСТОРИЧНІ
ПАРАЛЕЛІ, КУЛЬТУРНІ
ПРОЦЕСИ, МІКРОЕКО-
НОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В
УКРАЇНІ, ГЕНДЕРНА
РІВНІСТЬ. УЧАСНИК
КОНФЕРЕНЦІЙ, ФОРУ-
МІВ ТА СЕМІНАРІВ З
ПИТАНЬ ПОЛІТИЧНИХ
ПРОЦЕСІВ І РЕФОРМУ-
ВАННЯ ЕКОНОМІКИ.**

Проблематика від-
новлення суве-
ренітету України
та повернення
тимчасово оку-
пованих Росією
територій Криму й Донбасу ба-
гатовекторна як саме життя. Ок-
рім однозначного для більшості
питання дотримання міжнарод-
но-правових принципів сувере-
нності територій та підтримки
світового порядку, тут одночасно
зіткнулися реально великі полі-
тика, дипломатія та економіка.
З одного боку, є Росія-агресор, за-
суджена численними резолюція-
ми та економічними санкціями,
з іншого боку, є Росія-економіч-
ний партнер та постачальник
нафто-газової сировини. Еконо-
мічне послаблення сировинного
Колоса багатьма політичними
лідерами сприймається як неба-
жане, не в останню чергу з подачі
проросійського лобі в європей-
ських політичних колах. Таким
чином, кримська проблематика
має як політико-дипломатич-
ний, так і економічний аспек-
ти. Тож міжнародна спільнота,
зокрема європейські інституції,
мають використовувати обидва
важелі впливу на РФ.

УКРАЇНА
КРИМ

Головна задача української дипломатії «тут і зараз» – донести меседж про те, що присутність Росії у Криму та на Донбасі – не тільки міжнародно визнаний факт агресії стосовно України, але й причина дестабілізації всього регіону Європи, уже із ширшою географією російського впливу. Від появи російських військових на кримській землі в лютому 2014 року міжнародні організації – значною мірою завдяки дипломатичним зусиллям самої України на світовій арені – визнали окупацію та анексію Криму незаконними й засудили дії Кремля. А країни Заходу запровадили економічні санкції, попри опір і лобістський вплив Москви, яка й далі заперечує окупацію півострова та називає це не інакше як «відновленням історичної справедливості».

Проте відновлення єдиної можливої історичної справедливості лежить у площині міжнародного права, а не легітимізації дій агресора. Саме на дипломатичному полі Україна докладає значних зусиль щодо питань Криму, зокрема в міжнародних організаціях, передовсім ООН. Усього резолюцій Генеральної Асамблеї ООН (ГА ООН) щодо Криму було декілька. Зокрема, резолюція щодо російської «мілітаризації Криму і міста Севастополь, а також районів Чорного та Азовського морів» і резолюція про захист прав людини в анексованому Росією Криму. Остання резолюція, схвалена 7 грудня 2020 року («Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та міста Севастополь, Україна, а також частин Чорного та Азовського морів») має гриф «посилена». У ній 63 країни, що підтримали резолюцію (62 країни

утрималися та 17 країн виступили «проти» на чолі з Росією), безапеляційно засуджують російську тимчасову окупацію Криму та визначають її вже як загрозу міжнародній, а не тільки регіональній безпеці. Окрім того, у резолюції вимагають забезпечити виведення російських військових із Криму та невідкладно повернути території під контроль України. На відміну від попередніх резолюцій новими елементами третього документа ГА ООН стали згадки про незаконне захоплення Росією і встановлення нею контролю над колишніми об'єктами зберігання ядерної зброї у Криму та невпинну мілітаризацію півострова, про продовження призову кримчан до російських збройних сил на порушення міжнародного гуманітарного права чи про включення кримських освітніх навчальних закладів до російської «військово-патріотичної» системи освіти. Резолюція закликає Кремль припинити таку практику. Крім того, новими є згадки про будівництво військових кораблів, проведення навчань і здійснення іншої військової діяльності, а також про російський транспортний проект «Таврида» як інструмент подальшої мілітаризації Криму.

Про невтішну динаміку і прогнози нарощування військової потуги Росією на півострові свідчать сухі цифри, які можуть стати в перспективі воглими, але вже від крові. Так, за даними з сайту Міністерства закордонних справ України, чисельність особового складу російських військовослужбовців зросла з 12,5 тис. у 2014 році до 32,5 тис. у 2020-му. Кількість танків – з 0 до 195. Бойових літаків – з 22 до 100. Артилерійських систем різних калібрів – з 24 до 283. І до

2025 року прогнозується щонайменше подвоєння російської мілітарної присутності.

Окремим інструментом політичного тиску на Москву також були резолюції ГА ООН 2016-2019 років про порушення Росією прав людини в окупованому нею Криму. Остання резолюція ГА ООН містить відомості про заміну населення на півострові, його мілітаризацію, залякування та політичне переслідування цивільних осіб, насильницькі зникнення й інші протиправні дії та порушення прав людини, особливо щодо кримськотатарської меншини, у яких звинувачують Росію. Резолюція вимагає від Кремля негайно припинити грубі порушення прав людини й забезпечити безперешкодний доступ до Криму для міжнародних моніторингових місій ООН та ОБСЄ.

Однак результати цих дипломатично декларативних важелів тиску на Росію не настільки втішні й часто ілюструють фразу «Собака гавкає, а караван іде». І караван тут Москва з її твердим переконанням у власній правоті та перемозі, яке вона широко транслює. Кремль, як і в попередні роки, розкритикував документ, назвавши його «антиросійським». А згадок про саму резолюцію в російських ЗМІ було обмаль. Хіба що твіттер-заяви першого заступника постійного представника Росії в ООН Дмитрія Полянського, де він повторював твердження Москви про «російський Крим» і про нинішній «майданний режим України», «майданне безумство», «майданну гарячку» і «майдановірус» у Києві.

і Росію. Але поки що цей проект на стадії розробки, тому триматимемо руку на пульсі.

Інший аспект проблематики Криму – економічний, і це питання про ефективність санкційного тиску на Російську Федерацію. Досить довго в українському суспільстві та політикумі побутувала надмірна впевненість у тому, що «санкції Заходу» – універсальний та надзвичайно дієвий інструмент тиску, який змусить керівництво РФ піти на певні поступки в питаннях Донбасу та Криму. А в ідеалі ще й повернути ці території Україні, відшкодувавши завдані матеріальні збитки. І в разі відмови це зробити Росію, за прогнозами, мав очікувати неминучий економічний колапс уже найближчим часом. Проте цього не сталося, про дієвість санкцій у нинішньому вигляді не можна говорити: території окуповані, від економічного просідання перших років Росія оговталася.

Міжнародні санкції щодо Росії почали застосовуватися у 2014 році, їх підтримала 41 країна. Передбачався поетапний санкційний тиск: перший етап – обмеження співробітництва; другий – обмеження на постачання окремих видів технологій; третій – санкції проти окремих секторів економіки РФ. Санкції першого та другого етапів, впроваджені щодо Російської Федерації, мали термін дії 12 місяців і регулярно подовжувалися щороку. Чинні нині секторальні санкції третього етапу переглядаються кожні пів року, востаннє їх подовжили у грудні 2020 року, вони діятимуть до 31.07.2021. Якщо коротко перелічити механізми тиску на РФ, вони стосуються таких санкцій: заборона бізнесу з Кримом; заборона на постачання в РФ інструментів, технологій та виробів для розробки нафтогазових родовищ (проте цей пункт стосується насамперед виробів для глибинного буріння й не

стосується виробів, що використовуються у старому технологічному процесі розвідки й видобування у РФ); заборона на постачання, купівлю і продаж зброї та техніки; заборона на співпрацю з 5 російськими банками та 9 компаніями російського ВПК; заборона на роботу з борговими й фінансовими інструментами для 3 російських нафтогазових компаній; заборона на торговельні, фінансові та інші операції з організаціями, зареєстрованими у Криму. Під санкції «стосовно дій, що підривають суверенітет і територіальну цілісність України» потрапляють 183 фізичні особи, переважно громадяни Російської Федерації та України, 47 юридичних осіб, з яких 22 – «організації» (зокрема, «Батальйон «Восток», «Батальйон «Сомалі», «Армія Новоросії», «Донецька народна республіка» тощо).

Незважаючи на разючий перелік, реальних компаній у списку не так багато (не більше 25), серед них «Технопромекспорт», «Інтеравтоматика», «Алмаз-Антей» та інші компанії російської «оборонки».

Однак, на думку аналітика Українського Інституту майбутнього Іллі Куси, попри великий перелік санкцій, про повноцінний тиск на РФ не йдеться, бо санкції не комплексні й не охоплюють усю російську економіку, часто залишаючи Росії можливості для економічних маневрів. Про недостатню ефективність санкцій свідчать і показники ВВП Російської Федерації: уже 2016 року економіка РФ зросла на 0,3%, 2017-й дав

Щодо можливості роботи міжнародних моніторингових місій на півострові, російська влада через свого офіційного представника Міністерства закордонних справ Марію Захарову заявила, що вони «готові до діалогу з профільними міжнародними організаціями з питання дотримання прав людини в Криму, але в межах мандата відповідних структур і в прив'язці до процедур, які можуть застосовуватися для відвідування Росії». Тобто, на своїх умовах.

Варто зазначити, що якими б не були Резолюції Генеральної асамблеї ООН, вони не є документами, обов'язковими до виконання. Так, це посилення правового тиску. Так, це консолідація міжнародних зусиль. Так, це політико-правовий аргумент для просування деокупації Криму, як його оцінює український міністр закордонних справ Дмитро Кулеба. Але все це в дуже довгостроковій перспективі, а Україні потрібно «тут і зараз».

Можливо, більш дієвою дипломатією з погляду ефективності, а не ефекту, стане запланований міжнародний саміт з деокупації Криму в межах міжнародної «Кримської платформи». Зацікавленість в участі в цьому форматі висловили Туреччина, США, Польща та країни Балтії. А Київ планує запросити за стіл переговорів

зростання 1,6 %, а 2018-й – 2,3%, якщо порівняти з показниками попереднього року. Схожа ситуація з пакетом і стосовно Криму. Він спрацював би, якби йшлося про мирний розвиток кримської економіки Росією. Вона ж фактично створює тут потужне угруповання військ, проводить військову, а не цивільну чи економічну модернізацію. Тому санкції не критичні для реалізації цих планів Москви, бо вони частіше стосуються мирного життя, а не військової перебудови. Цілком упевнено можна стверджувати, що санкції «кримського пакета» впливають на розвиток мирної інфраструктури Криму та істотно збільшують вартість утримання анексованого півострова для російського бюджету. Проте, враховуючи загальний стан російських фінансів, на сьогодні це не критична проблема в реалізації кремлівської політики мілітаризації регіону.

Певний час «українське питання» перебувало в першій трійці міжнародного порядку денного та справді згуртувало кілька провідних країн у тиску на Росію. І ми вже тішилися перемогою та прогнозами падіння рівня доходів росіян, зниженням обсягів експорту, обвалом національної валюти й решти процесів, які мали б підштовхнути Кремль до зміни політичного курсу, а можливо, навіть до «палацового перевороту», який здійснили б олігархи з близького оточення Володимира Путіна, незадоволені санкціями, що завдавали удару по їхньому бізнесу. Але поступово українське питання посунулося на периферію міжнародної політики із ТОП-5 порядку денного ЄС і США, бо туди увійшли Сирія, Туреччина, терористичні акти в самій Європі, вибори у

США та пандемія. Зрештою, і сама російська економіка оговталася після першого шоку від санкцій та почала активно адаптуватися до нових умов. Зокрема, технократичний, хоч і керований Путіним, уряд поступово переводить економіку Росії на нову модель. Вона полягає в тому, що російська економіка відтепер базуватиметься на переважно внутрішній фінансово-монетарній системі й на власній грошовій одиниці (рублі) як для кредитування власного бізнесу, так і для накопичення багатств. Коли перехід на нові рейки буде завершено, потреба у зовнішньому «припливі» капіталу майже відпаде, адже російські багатства будуть формуватися виключно внутрішніми ресурсами та агентами. І вже є окремі результати. Так, за даними Міжнародного банку розрахунків (Швейцарія), внутрішні та зовнішні зобов'язання банків і небанківського бізнесу Росії поступово зменшуються.

Санкції завжди були дієвим інструментом при грамотному застосуванні, але вони змінюють баланс сил у перспективі 10-15 років і малоефективні з позиції впливу «тут-і-тепер», окрім перших 2-3 років «санкційного шоку». РФ сповна відчувала шок від першого піку санкційного впливу – номінальний ВВП країни впав на 3%, а експорт (у грошовому виразі) – на понад 40%. Однак говорити про винятковий вплив санкцій не доводиться, оскільки російська економіка істотно залежить від цін на нафту й сировинні товари. А в 2014-2015 рр. спостерігався обвал нафтових котирувань практично вдвічі.

*Головна задача
української
дипломатії
«тут і зараз» –
донести меседж
про те, що
присутність
Росії у Криму
та на Донбасі
– не тільки
міжнародно
визнаний факт
агресії стосовно
України, але
й причина
дестабілізації
всього регіону
Європи, уже
із ширшою
географією
російського
впливу.*

Тобто падіння економіки РФ пов'язане насамперед із ситуацією на зовнішніх ринках, а вже потім із впливом санкцій. Це помітно зі зміни структури зовнішньої торгівлі Російської Федерації – зменшення частки нафтогазової складової та збільшення частки агро- й металургійної промисловості. Таким чином, можна зробити певний висновок про те, що російська економіка пережила шок від перших санкційних років і вже адаптувалася до нових умов. Згідно з доповіддю Дмитра Некрасова «Межі стійкості Росії», виданою Українським інститутом майбутнього у 2017 році, скорочення ВВП зупинилося в четвертому кварталі 2016 року і склало, за різними оцінками, 0,3-0,5%. Рубль зміцнів, якщо порівнювати з піковими значеннями початку 2016 року, на 31%, фондові індекси зросли на 35-40%. Чисте вивезення капіталу приватним сектором скоротилося зі 152 млрд дол. 2014 року до 19 млрд 2016 року. Інфляція з рівня 12,9% 2015 року знизилася до 4,2% на початку 2017 року. Ключова ставка ЦБ знизилася з 17% до 9,5%.

Не можна говорити і про повну неефективність санкцій. Сам президент РФ Володимир Путін у 2015 році заявляв, що сумарно вплив падіння цін на нафту й санкцій обійшовся РФ у 160 млрд дол. А видання Bloomberg стверджує, що за п'ять років дії санкцій та падіння цін на нафту, навіть з урахуванням подолання першого шоку, російська економіка втратила близько 150 млрд дол.

Трійка торговельних партнерів Росії 2018 року була така: Китай, Німеччина, Нідерланди. На ці країни припадає понад чверть торговельного обороту. Санкції жодним чином не вплинули на структуру торгівлі з цими країнами. Слід зазначити, що під дію санкцій досі не потрапляли

*За даними
з сайту
Міністерства
закордонних
справ України,
чисельність
особового скла-
ду російських
військовослуж-
бовців зросла з
12,5 тис. у 2014
році до 32,5
тис. у 2020-му.
Кількість тан-
ків – з 0 до 195.
Бойових літа-
ків – з 22 до 100.
Артилерійських
систем різних
калібрів – з 24 до
283.*

великі російські компанії на кшталт «Газпрому». Воно і зрозуміло: усі вони ведуть бізнес на території ЄС та мають групи підтримки серед політичних еліт Євросоюзу. Можливість їхнього потрапляння під санкції мізерна з огляду на те, що затвердження санкцій потребує згоди всіх 28 членів Ради ЄС за кожним пунктом рішення стосовно кожної компанії чи кожної особи. Окрім того, санкції Євросоюзу стосуються насамперед європейських компаній і компаній із часткою європейського капіталу. Вони не поширюють обмеження на інших партнерів російської «оборонки». Загалом це влаштовує Росію, оскільки ринки збуту її озброєнь перебувають поза ЄС, а процес виробництва не передбачає використання великої кількості європейських компонентів.

На санкційну ситуацію впливає також інший, більш гнучкий та незалежний, гравець – США. Сполучених Штатів Америки немає в п'ятірці ключових партнерів Росії у зовнішній торгівлі. І технології, гаджети та обладнання йдуть звідти, з-за океану. Але у 2013-2017 роках обсяги поставок технологічного обладнання російським компаніям суттєво впали, як за ціною, так і за кількістю. Тобто основний санкційний механізм США – це обмеження передачі технологій і технологічного обладнання Росії, що погіршить розвиток економіки РФ у найближчі 10-15 років. Однак де вже наше не пропадало? Санкції обходять – зокрема, технологічне обладнання продають через компанії у третіх країнах (Білорусь як приклад). Важливо розуміти, що технологічні санкції – це робота на перспективу.

Саме санкції, що обмежують Росію в можливості імпортувати технології для науково-технічного розвитку, насамперед нафтогазової промисловості можуть виявитися найдієвішими з усіх перелічених пакетів. Уже зараз у Росії простежуються перші ознаки кризи галузі через технологічне відставання.

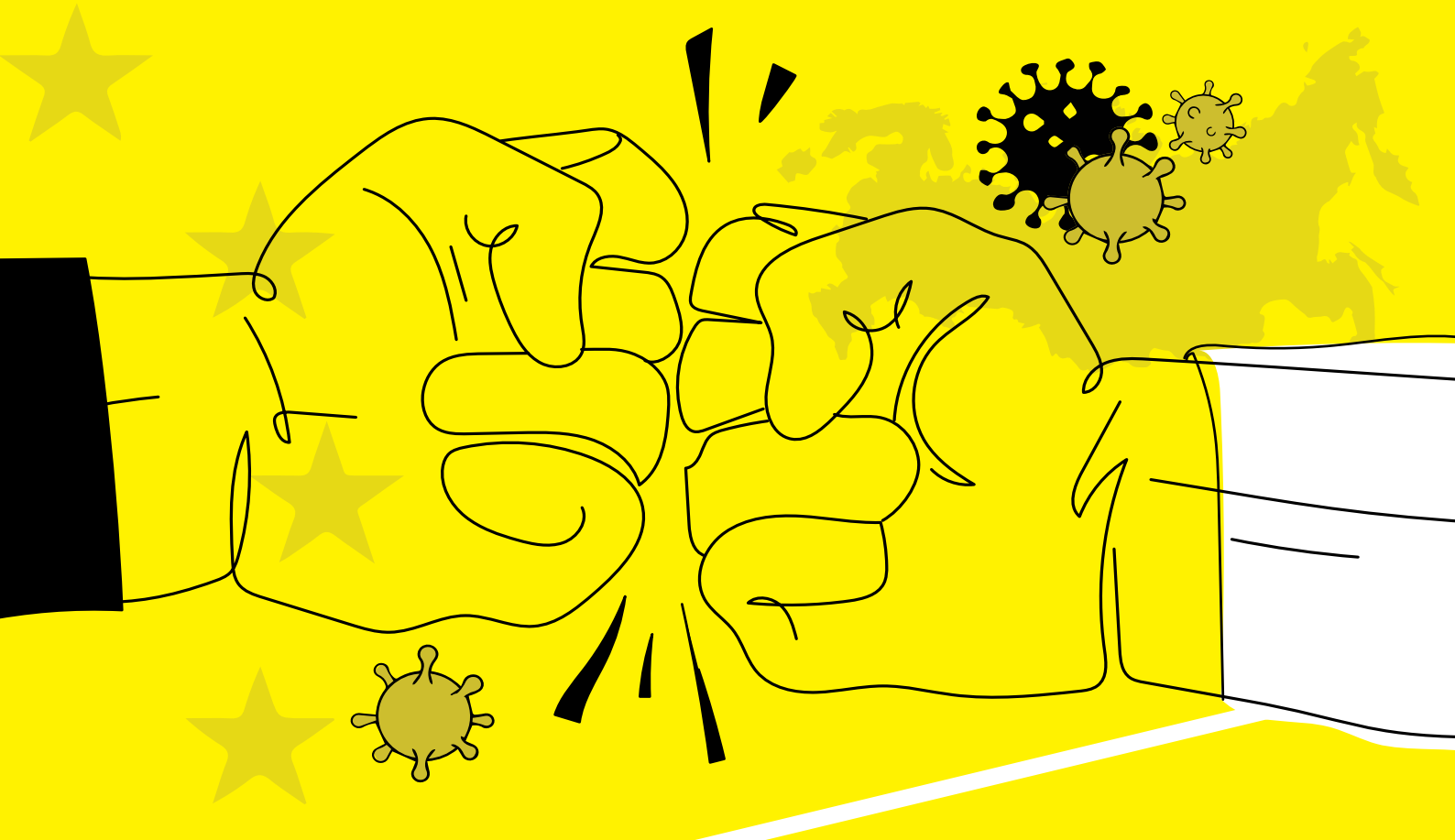
У санкціях наразі варто міняти підходи. У стандартному підході вважається, що економіка РФ нібито серйозно потерпає без доступу до зовнішнього капіталу, мовляв, для Кремля це стимул нормалізувати відносини із Заходом та іншими країнами й відновити «приплив» капіталу, пішовши на поступки стосовно Криму. Однак статистика свідчить про інше. Окрім посилення внутрішньоросійської моделі економіки, Росія не відкидає можливості покращити економічні показники й за допомогою активного залучення інвестицій. У всіх затверджених у Росії стратегіях розвитку окремих галузей (зокрема енергетичної, транспортної, технологічної, зернової тощо) йдеться про покращення бізнес-клімату для інвесторів (насамперед американських, європейських, японських і китайських). У рейтингу Doing Business-2014 (оцінювалися умови в червні 2012 – червні 2013 року) Росія посідала 92 позицію, Україна – 112. У рейтингу Doing Business-2019 РФ уже на 31 місці, а Україна – на 71. Саме після 2025 року уряд РФ розраховує на різке зростання іноземних інвестицій, приплив технологій та активізацію науково-технічної співпраці. Тобто, можна зробити висновки, що до 2025 року Російська Федерація розраховує вийти в режим скасування або призупинення основних санкційних пакетів, які сьогодні гальмують російську економіку. Особливо технологічний розвиток.

І ось тут у прицілі світової політики основною мішенню має стати проект «Північний потік-2», який може чинити економічний та технологічний тиск на Росію. Бо тут ідеться про те, чи впорається Росія з будівництвом «Північного потоку-2» (ПП-2) виключно власними силами без залучення підставних фірм. 11 грудня світові інформаційні агенції повідомили про відновлення робіт на ділянці у 2,6 кілометра та глибиною до 30 м між данським островом Борнхольм та балтійським узбережжям Польщі. Формально будівництво ведеться приватними компаніями, за якими стоїть «Газпром». Залучено виключно російські судна-трубопрокладники. Проте новий президент США Джо Байден із його жорсткою позицією щодо Кремля збирається розширити санкції проти компаній-підрядників, очікуючи, що без підставних фірм-трубопрокладників Росія власними силами не впорається з добудовою ще 160 км газогону.

Противники добудови ПП-2 апелюють до необхідності розвитку альтернативних джерел енергії для Європи, застерігають проти небезпеки гри російської влади на компромісах з окремими європейськими країнами, що може й надалі вносити суперечки у спільні дії ЄС. До того ж зростання споживання газу йде всупереч паризьким угодам щодо клімату. На думку німецьких «зелених», добудова газогону й надалі буде розколювати

Європу, а наміри Москви з часом повністю відмовитися від транзиту газу через Україну не можна назвати спробою диверсифікації поставок, як це намагаються представити, але виключно політичним тиском чи помстою за вихід з-під політичного впливу самої Росії. Таким чином, рішення саме тут і зараз щодо ПП-2 матиме значний політичний ефект.

З огляду на те, як Росії вдалося маневрувати й оговтатися після санкційних потрясінь перших років, варто тиснути на найболючіше її місце саме зараз, не чекаючи ефекту санкцій через 10-15 років. Зараз це готовий майже на 97% проект ПП-2. США вже відгукнулися на це і збираються внести законодавчі зміни, які дозволятимуть ширші консультації з партнерами в ЄС перед можливим розширенням санкцій проти газогону, щоб вони мали не односторонній, а багатосторонній характер і вплив. Швидкий та спільний тиск на Кремль у напрямку не повного закриття, але призупинення проекту ПП-2 до моменту, коли Росія проявить поступливість і піде на значні компроміси в питаннях деокупації Криму.

РАНІШЕ І ТЕПЕР: ЯК COVID-19 ВПЛИВАЄ НА ВІДНОСИНИ ЄС ІЗ РОСІЄЮ

—
ЯК
ЄС

МАРИНА ЯРОШЕВИЧ
— ЧЛЕН РАДИ
ДИРЕКТОРІВ
РАДИ ЗОВНІШНЬОЇ
ПОЛІТИКИ
«УКРАЇНСЬКА
ПРИЗМА», ДИРЕКТОР
ПРЕДСТАВНИЦТВА
СВІТОВОГО КОНГРЕСУ УКРАЇНЦІВ ЗІ
ЗВ'ЯЗКІВ З МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ
В БРЮССЕЛІ (2017-2019), КООРДИНАТОР З
ПАРТНЕРСТВ ТА ЗАХОДІВ У ПРОМОУТ ЮКРЕЙН.

Попри те, що на планеті все ще вирує пандемія COVID-19, наслідки якої можна буде оцінити дещо пізніше, настав час поставити питання, як пандемія вже вплинула на геополітичний баланс сил у всьому світі. Основне припущення полягає в тому, що COVID-19 став суттєвим стрес-тестом для будь-яких міжурядових відносин, що: 1) або викрив та прискорив наявні тенденції; або 2) створив додаткові ускладнення та обмеження у з'ясуванні відносин, коли зв'язки до цього вже були скомпрометовані. У розділах нижче це припущення буде перевірено на основі вже відносно давно ухвалених офіційних документів, рішень та позицій ЄС та його держав-членів щодо Російської Федерації (РФ), а головне, також нещодавно, у часи глобальної епідеміологічної загрози.

Короткий огляд минулих двох десятиліть: чимраз більша недовіра ЄС

За останні два десятиліття відносини Євросоюзу зі світовими гравцями, такими як США, Китай та передусім Росія, пройшли через чималі випробування. Ближче до кінця 2020 року стає очевидним, що відносини між ЄС і Російською Федерацією є якими завгодно, але не нормальними. Давно минули часи, коли обидві сторони були «зачаровані» та зверталися одна до одної як до «стратегічних партнерів» на початку першого президентського

терміну Владіміра Путіна на початку 2000-х. Після повзучого придушення російським лідером незалежних ЗМІ, переслідування політичних суперників і, нарешті, жорстокого вторгнення в Грузію у 2008 році, ніхто в Брюсселі (як ЄС, так і НАТО) більше не міг сприймати Москву інакше, як у кращому випадку «стратегічну загрозу». Росія зі свого боку також поспішила помститися, звинувативши Євросоюз у розширенні власної «сфери впливу» на Східну Європу та Південний Кавказ через ініціативу «Східне партнерство», яку та відхилила з самого початку. Проте економічні зв'язки були важливими для обох сторін і постійно ретельно підтримувалися, незважаючи на накопичення політичних розколів.

Точка неповернення відносин між ЄС та Кремлем наблизилася через обурливу російську анексію Криму та військову агресію на Сході України з 2014 року. За це Росія отримала санкції на чотирьох рівнях: політичне співробітництво; економічні обмеження, орієнтовані на фінансовий, оборонний та енергетичний сектори; майже повна заборона на торгівлю й інвестиції між ЄС та Кримом; індивідуальні санкції, що включають заборону на отримання віз / замороження активів близько 150 осіб та 40 організацій.

Щоб систематизувати свою зовнішню політику щодо Кремля, ЄС вирішив у 2016 році розробити рамкову політику, засновану на п'яти принципах, які були підтверджені новим Верховним представником ЄС у березні 2020 року.

Досі санкції подовжують двічі на рік (у січні та липні), і їх офіційне пом'якшення не приймається, хоча за це виступають деякі лідери країн-членів Євросоюзу. Окрім «українського питання», є й інші давні перешкоди, які не покращують відносини між ЄС та Москвою. Перелік включає, серед іншого, військове втручання Росії в Сирію, Лівію та Центральноафриканську Республіку; катування за ґратами, що призвело до смерті Сергія Магнітського, вбивство опозиційного лідера Бориса Немцова, отруєння колишнього російського шпигуна Сергія Скрипаля та опозиційного політика Алексея Навального, а потім його арешт і засудження; російські «активні заходи», що включають втручання у вибори та референдуми, поширення дезінформації та підбурювання кібератак, спрямованих на дестабілізацію Євросоюзу і його держав-членів.

Щоб систематизувати свою зовнішню політику щодо Кремля, ЄС вирішив у 2016 році розробити рамкову політику, засновану на п'яти принципах, які були підтверджені новим Верховним представником ЄС у березні 2020 року. Вони включають: повне впровадження Мінських угод щодо східної України як передумову скасування обмежувальних заходів проти Росії; спроби зміцнення відносин із пострадянськими державами; посилення стійкості ЄС до російських загроз; вибіркову взаємодію з Росією з питань, що становлять спільний інтерес, такі як протидія тероризму; підтримка міжлюдських контактів між громадянами ЄС та Росії.

Точка неповернення відносин між ЄС та Кремлем наблизилася через обурливу російську анексію Криму та військову агресію на Сході України з 2014 року.

Підтримуючи ці принципи, Європейський парламент послідовно висловлювався ще виразніше щодо «справжнього обличчя» режиму Путіна та необхідного Євросоюзу курсу дій (хоча на практиці діяв не так уже й активно). У резолюції від 2019 року євродепутати зазначили, що «ЄС повинен бути готовим накласти подальші санкції, зокрема цілеспрямовані особисті санкції, та обмежити доступ до фінансів і технологій, якщо порушення міжнародного права з боку Росії продовжуватиметься».

Незважаючи на дедалі більшу кількість доказів, що вимагають однозначної реакції ЄС, конкретні заходи Союзу після бурхливих дискусій зводилися до повільних та покрокових зусиль. Широко відома Робоча група Східного СтратКому при Європейській службі зовнішньої дії (ЄСЗД) залишається нічим іншим, як командою з десятка чиновників ЄС, які борються з російською пропагандою за допомогою єдиного вебсайту, що містить відео, інфографіку й деякі наративи, які розвінчують дезінформацію. Протистойть цьому багатомільйонний механізм пропаганди й дезінформації Росії. Що стосується протидії кібератакам у країнах ЄС, принаймні з 2007 року, після років роботи над набором інструментів кібербезпеки (2017), рамкового документа Ради щодо нового режиму санкцій (2018-2019) тощо, ЄС уперше застосував свої нормативні акти лише в липні 2020 р. Євросоюз наклав санкції загалом на шістьох фізичних та трьох юридичних осіб, серед них із Росії – чотири особи й одна компанія.

Перелік прикладів недостатньої реакції ЄС на «активні заходи» Кремля, описані вище, можна продовжити. Суть залишається незмінною: відсутність адекватної (рішучої та суворої, ефективної та дієвої) реакції Євросоюзу на дедалі відчутніші російські загрози безпеці й демократії в ЄС і в регіоні загалом завдає шкоди обом сторонам. За оцінками, санкції коштують Євросоюзу 0,2% ВВП. Крім того, колективна слабкість ЄС дозволила Росії отримати політичний зиск, одночасно нарікаючи на економічні збитки.

Роль лідерів країн-членів ЄС у спробах налагодити стосунки з Москвою

Риторика ЄС щодо суцільних порушень Росії була і є загалом безкомпромісною, втім усередині Євросоюзу завжди лунали гучні голоси, які виступали радше за взаємодію з Росією, а не протистояння. Такі лідери ЄС, як президент Чехії Мілош Земан та прем'єр-міністр цієї країни Андрей Бабіш, президент Кіпру Нікос Анастасіадіс та італійський прем'єр-міністр Джузеппе Конте, заохочувані Росією або з власних переконань, стверджували, що санкції є дорогими й неефективними, тому від них слід відмовитися. У 2018 році тодішній міністр закордонних справ Німеччини Зігмар Габріель запропонував, хоч і завуальовано, що за умови припинення військових дій в Україні, деякі санкції можна буде зняти ще до повного виконання Мінських домовленостей.

Однак найбільш тривожний голос серед усього натовпу прихильників політики умиротворення належить президенту Франції Еммануелю Макрону. Керуючись прагненням отримати стратегічну автономію ЄС від США та дистанціюватися від НАТО з «мертвим мозком», за його власними словами, він розглядає Росію як мінімум ситуативним партнером для досягнення цих цілей. Хоча французький очільник визнає, що відновлення відносин із російською владою буде виснажливим процесом, оскільки не існує й не може бути швидкого рішення для зняття санкцій і зради сусідніх країн, насамперед України та Грузії. Як один із лідерів з найтривалішим терміном на посаді на всьому європейському континенті, Путін майстерно хитрує, розробляючи сценарій «нового початку» відносин між Євросоюзом та Росією з огляду на погіршення економічних реалій і прогнозів. Правда полягає в тому, що, попри активізацію економічних відносин із Китаєм з боку Москви, ЄС залишається його головним економічним партнером із 42% російського експорту станом на 2019 рік. Тому не дивно, що, зображуючи колективний Захід як найбільшу загрозу зовнішній безпеці, Росія дедалі більше зосереджується на США, поступово покращуючи суспільну думку своїх громадян щодо європейців. За даними Левада-Центру, у 2019 р. рейтинг схвалення ЄС серед росіян уперше після військового втручання Росії досяг позначки у понад 50%, у порівнянні з 20% кілька років тому. Ця тенденція до зростання, очевидно, не поділяється серед країн Євросоюзу. Дослідження Центру досліджень Рев, проведене у 2019 році, показало, що лише три члени ЄС (Болгарія, Греція та Словаччина) дивляться на Росію радше прихильно, ніж насторожено.

COVID-19, розвиток нових подій та глухий кут у відносинах ЄС із Росією

Пандемія COVID-19 та, як наслідок, карантин значно вплинули на економіку більшості країн світу (за кількома винятками, серед яких Китай). Ні ЄС, ні Росії не пощастило уникнути згубного впливу вірусу. Однак COVID-19 не тільки не заспокоїв російську агресивну політику як внутрішню, так і ззовні; певно, вірус проявив найгірше в Кремлі у концентрованій формі.

Протягом 2020 року Росія активно розвинула «вірусну дипломатію», пропонуючи так звану «допомогу» найбільш постраждалим державам, особливо Італії. Втім, низьку якість її продукції було швидко викрито. Проте це не завадило Кремлю хвалитися своїми добрими намірами, одночасно просуваючи свої геополітичні та геоекономічні інтереси. Іронія полягає в тому, що протягом усієї пандемії Москва була активно зайнята тим, що вона робить найкраще: сіянням розбрату між країнами ЄС і недовіри до його сусідів, підриваючи єдність Євросоюзу та створюючи інформаційний хаос за допомогою інфодемії (наповнення ЗМІ низькопробними суперечливими повідомленнями про вірус та його лікування). Разом із тим Путін не соромиться закликати до загального мораторію на санкції, стверджуючи, що будь-які обмежувальні заходи є контрпродуктивними на тлі глобальної пандемії.

Хоча твердження щодо згубних наслідків російської дезінформації для європейської громадськості неможливо реалістично виміряти, Європейська служба зовнішніх справ у своєму звіті, опублікованому у квітні 2020 року, дійшла висновку, що пов'язана з COVID-19 дезінформація в ЄС здебільшого походить із Росії та спрямована на поширення плутанини й дискредитації реакції Євросоюзу на кризу і вже охопила мільйони європейських користувачів соціальних мереж.

Розсіюючи увагу ЄС на несподівану хвилю проблем, пов'язаних із COVID, Путін «замаскував» російський конституційний референдум від міжнародного нагляду. Тим часом будь-який дослідник Росії не має бути генієм, щоб зрозуміти: на тлі пандемії російський президент проштовхнув конституційні поправки, які продовжують і зміцнюють його авторитарне правління в Росії та фактично перетворюють його на «царя», як стверджують деякі коментатори.

Не дивно, що будь-які спроби протестів, зокрема в Хабаровську через затримання губернатора Сергея Фургала, було придушено, а увага міжнародних ЗМІ відверталася від повідомлень про справжній розмах та інтенсивність народного невдоволення. Однак уваги міжнародних ЗМІ не вдалося уникнути після замаху на життя іншого опозиційного лідера, Алексея Навального. ЄС порівняно швидко ухвалив індивідуальні санкції проти шести осіб через кілька днів після того, як Організація з заборони хімічної зброї (ОЗХО) підтвердила, що речовиною для отруєння Навального був «Новичок», нервово-паралітичний засіб радянських часів.

На жаль, це продовження санкцій є єдиним відчутним заходом, ужитим ЄС як відповідь Кремлю протягом пандемії. Крім зазначеного, ЄС залишався стурбованим дедалі більшим списком «гарячих точок», де помітно російський слід: тепер він поширюється на Білорусь, Нагірний Карабах (Вірменія та Азербайджан) і Киргизстан, але знову ж таки стурбованість ЄС мало у що вилилася.

Попри жалюгідний стан системи охорони здоров'я в Росії, Кремль не може пропустити гонитву щодо розробки вакцини проти COVID-19. На думку російських учених, їхній Sputnik V

Такі лідери ЄС, як президент Чехії Мілош Земан та прем'єр-міністр цієї країни Андрей Бабіш, президент Кіпру Нікос Анастасіадіс та італійський прем'єр-міністр Джузеппе Конте, заохочувані Росією або з власних переконань, стверджували, що санкції є дорогими й неефективними, тому від них слід відмовитися.

(названий на честь першого супутника, випущеного в космос Радянським Союзом у 1957 році) має 95%-ву ефективність, і росіяни будуть раді поділитися своїм «рецептом» з усіма, хто бажає та здатний виготовляти вакцину. Наразі лише Угорщина з усіх держав-членів заявила про свою готовність протестувати російську вакцину, приділяючи мало уваги заклику ЄС не ризикувати з «невідомими речовинами».

Замість висновку

Як видно з цього короткого огляду, битва наративів між ЄС та Росією триває. Поки остання посилює свою агресивну політику на багатьох фронтах, як у себе вдома, так і за кордоном, ЄС прагне й надалі зберегти свою єдність і розуміння російських дій. Його «реальна політика» (нім. Realpolitik) щодо Росії практично відсутня, тоді як інструменти «м'якої сили» не дають значних плодів, коли йдеться про спроби змінити курс дій Москви. Зі свого боку Росія висловлює жаль із приводу того, що ЄС продовжує дотримуватися своїх п'яти принципів, ухвалених у 2016 році, і наполягає на тому, що відносини можуть покращитися лише в тому випадку, якщо Євросоюз та НАТО суттєво змінять свою політику. Таким чином, гра в пінг-понг триває. Питання полягає в тому, як довго й наполегливо терпітиме ЄС, перш ніж перешкодити Росії надалі підривати ЄС зсередини, підбурювати сусідні країни та деякі інші держави по всьому світу і критично нашкодити самій російській державі.

ДОЛУЧИТЬСЯ ДО ФЛЕШМОБУ #STOPRUSSIANBRUTALITY

Минає сьомий рік російської окупації Криму, війни Росії на східному кордоні Європи й терористичної атаки зі збиттям цивільного літака рейсу MH17 в українському небі.

Безсоромному вторгненню Російської Федерації в Україну передувало вторгнення у Грузію. За ним слідувало втручання Кремля у внутрішні справи чи не всіх країн регіону Східної Європи та Південного Кавказу. Сполучені Штати, Норвегія, Німеччина повідомляють про численні кібератаки з боку Росії, ЄС уже запровадив перші в історії санкції за цей злочин.

Сьогодні ми є свідками не менш ганебної поведінки Москви в Білорусі, нарівні з придушенням усіх можливих акцій непокори серед власних громадян, включно з практикою нахабних отруєнь та вбивств лідерів опозиції.

Росія без страху порушує права людини.

За інформацією кампанії PrisonersVoice, щонайменше сотня громадян України ув'язнені за політичними мотивами в Росії та окупованому Криму. Щонайменше двісті п'ятдесят незаконно утримуються в підвалах окупованого Донбасу.

За період збройної агресії Росії проти України загинуло близько 4150 українських військових та 3367 цивільних громадян. Понад 20 000 осіб отримали поранення. Крім того, у звітах Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ, а також Штабу ООС повідомляється, що російські найманці, окрім територій підконтрольних українській владі, свідомо обстрілюють окуповані території Донбасу, щоб збільшити кількість загиблих та звинуватити Україну в обстрілі й нових жертвах.

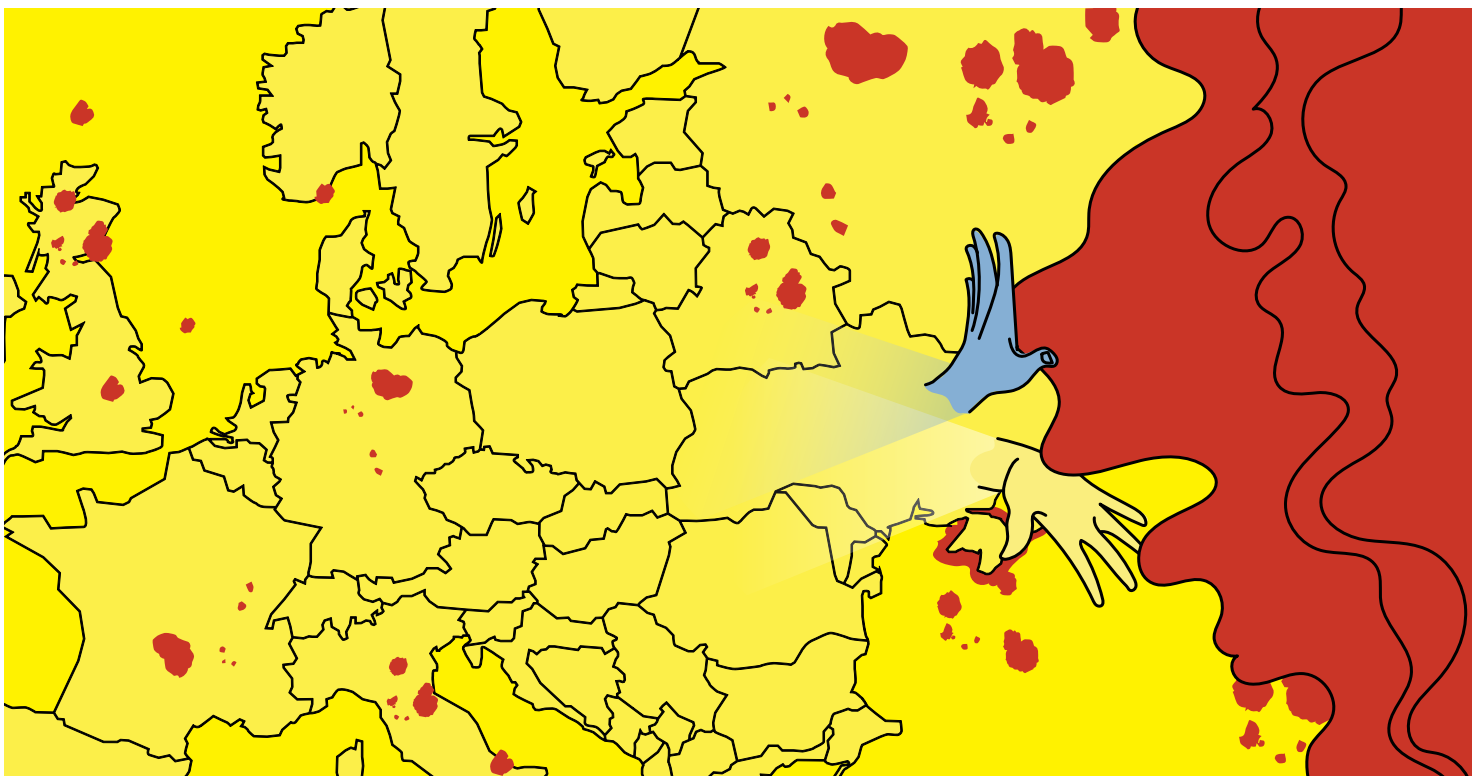
Дестабілізуючи ситуацію як зсередини, так і ззовні, російські найманці проливають кров захисників миру і підривають європейські цінності – верховенство права, демократію, права людини та мир. Не будучи достатньою мірою покараним, режим президента

Путіна нині взагалі ігнорує норми міжнародного права, демонструючи свою зверхність стосовно всіх держав Європи, зокрема й Вашої.

Ми віримо у Вашу здібність бути агентом змін і сприяти завершенню війни, притягненню Росії до відповідальності й відновленню справедливості на всьому європейському континенті.

Свою підтримку Ви можете висловити, серед усього іншого, долучившись до флешмобу #StopRussianBrutality 26 лютого 2021 року, у день сьомої річниці початку окупації Криму, розмістивши свою фотографію з цією листівкою у всіх соціальних мережах, де зареєстровані Ваші акаунти, і написавши декілька слів підтримки України та світу в боротьбі проти агресії Росії.

Дякуємо за Вашу небайдужість!
З повагою та вірою у нашу
спільну перемогу,
Промот Юкрейн

ХИЖА
МИРОТВОРЧИСТЬ.
ЗАМІСТЬ
УРЕГУЛЮВАННЯ
КОНФЛІКТІВ РОСІЯ
ЗАМОРОЖУЄ
ЇХ У ВЛАСНИХ
ІНТЕРЕСАХ

РОСІЙСЬКА

СТЕПАН НАЗАРЕНКО
– УКРАЇНСЬКИЙ
ЖУРНАЛІСТ,
ПУБЛІЦИСТ,
ВОЛОНТЕР.

Узбройних конфліктів на пострадянському просторі можуть бути різні причини й різна тривалість, але практично завжди однакова «глибина заморозки».

У Придністров'ї бойові дії припинилися 1992-го, в Абхазії, Південній Осетії чи Нагірному Карабасі конфлікти, мов вулкани, «заснули» на початку 1990-х, але періодично «прокидаються» новими хвилями ескалації. На окупованому Донбасі менше ніж півроку панує відносно «перемир'я». Усі ці території мають спільні маркери, за якими безпомилково можна впізнати самопроголошену республіку під протекторатом Росії. На рівні символів, топонімів, естетики свят і риторики місцевих ЗМІ тут пізній СРСР. В економічному плані – животіння у стилі початку 1990-х: зарослі деревами залізничні вокзали Абхазії – найяскравіша ілюстрація цих процесів. І в кожному з цих

невизнаних (за рідкісними винятками) утворень панує культ Росії, з якою «навіки разом», яка в буквальному сенсі «годує» ці депресивні, забуті Богом території. І жодних натяків на те, що за заморозками прийде бодай якась відлига.

Символом краху соціалізму для всього світу стало падіння Берлінської стіни, а «оксамитові революції» у Східній Європі породили міф «кінця історії», відтак і властивого холодній війні геополітичного протистояння. Росія під звуки оркестру виводила з Німеччини величезний військовий контингент, що успадкувала від СРСР, водночас у Таджикистані й Молдові її солдати ставали безпосередніми учасниками місцевих збройних конфліктів. Виникнення на політичній мапі світу 15 нових держав застало зненацька міжнародну спільноту. За інерцією всі колишні радянські республіки, за винятком країн Балтії, опинилися в зоні російського впливу. Таким чином усі війни, що виникали на цьому просторі, бралася врегульовувати Москва. Щоправда, у вельми специфічний спосіб. По-перше, російські як парамілітарні (наприклад, «казаци» у Придністров'ї та Абхазії), так і регулярні частини брали участь у конфлікті, а згодом перебирали на себе місію миротворців. По-друге, відторгнуті території опинилися під гібридною окупацією РФ: місцеві уряди «пуповиною» прив'язані до Кремля, а головним соціальним ліфтом тут стало отримання російського паспорта – такої собі перепустки у зовнішній світ, яка до того ж дає нагоду легально залишити це «заморожене гетто».

Присутність російських військ ніколи не означає завершення конфлікту. Відповідно до

Стамбульського саміту ОБСЄ від 1999-го року, Росія мала вивести свої формування з Придністров'я ще 2001-го, однак дотепер не зробила цього. Новообрана президентка Молдови Майя Санду заявила про необхідність виведення усіх російських військ із території самопроголошеної Придністровської республіки. Вона пропонує замінити «блакитні шоломи» РФ цивільною місією ОБСЄ. Російське МЗС очікувало вороже сприйняло ініціативу Санду як таку, що «підриває мирне врегулювання».

Окупація під виглядом миротворчості не дає головного – миру. Як засвідчили спалахи військового протистояння у Грузії у 2008-му році й недавня ескалація у Карабасі, гарантій від Москви годі чекати. Вона або сама розпалить конфлікт (як у випадку з Грузією), або скористається поновленням бойових дій (як у випадку з Карабахом). Путін не приховує своїх реваншистських настроїв якщо не відновити СРСР, то бодай повернути Москві рівень впливу 30-річної давнини. Зони заморожених конфліктів йому потрібні як засіб тиску на країни, що виходять з орбіти Кремля. Придністров'я для Молдови, Абхазія та Південна Осетія для Грузії, ОРДЛО і Крим для України – це такі собі запобіжники від повноцінної інтеграції до ЄС та НАТО. Неспроможність Москви створити аналогічні анклавів у країнах Балтії значною мірою посприяла успішній евроінтеграції цих трьох держав.

У Вірменії Росія з 1990-х мала власну військову базу, але під час недавнього спалаху протистояння в Карабасі значно розширила свою присутність у регіоні: 2000 російських бійців на 5 років увійшли в Нагірний Карабах.

Як свідчить розслідування української волонтерської мережі InformNapalm, у зону вірмено-азербайджанського конфлікту увійшли військовослужбовці 15-ої бригади ЗС РФ, яка свого часу брала участь у війні в Грузії у 2008-му, а також в окупації Криму та бойових діях на Донбасі. Окрім розширення свого військового впливу, Москва напрошує й політичну вагу: прозахідний прем'єр Вірменії Нікол Пашинян, схоже, невдовзі складе повноваження, а на його місце прийде максимально лояльний політик (Росія ж бо допомогла стримати азербайджанський наступ). У підсумку Кремль матиме ще один «запобіжник» для утримання Єревана від зближення із Заходом.

Така ж доля може спіткати й Донбас. План максимум для Путіна – реінтегрувати окуповані території на умовах особливого статусу з перспективою подальшої федералізації України: таким чином Москва отримає не лише «запобіжник» від євроатлантичної інтеграції, а й шанс повернути в орбіту свого впливу всю країну чи розчленувати її та анексувати 8 областей південного сходу (саме ті, де зазнала поразки «русская весна» у 2014-му). Наразі не схоже на те, що офіційний Київ погодився на такий план. Інша річ – замороження за придністровським сценарієм. І це не компроміс, не спроба врегулювання, а так само гібридна окупація. Легітимізація російських збройних формувань у вигляді миротворців – це так само збереження статусу-кво «пострадянський простір – зона геополітичних інтересів». Чи є цьому альтернатива? Питання до Києва та його західних партнерів. Очевидно, що санкціями, які застосували проти Росії, навряд

чи можна досягти ефекту в дипломатичному й безпековому вимірі. Вони можуть послабити РФ економічно, але точно не зможуть відмовитися від претензій на Донбас. Та й реалізація проекту «Північний потік-2» яскраво свідчить, що від російського газу (а це головна стаття валютних надходжень до РФ) Європа наразі не готова відмовитися. Тому якщо й говорити про миротворчий контингент, то на східному кордоні України, а не на нинішній лінії розмежування, і зрозуміло, що це мають бути міжнаціональні формування без участі військ країни-агресора.

У дипломатичних колах інколи вириває інформація про те, що Росія начебто готова піти на певні поступки в питанні Донбасу, але за умови, що тема Криму буде повністю знята з порядку денного міжнародної політики. Такого роду компроміс міг би стати сучасним варіантом Мюнхенської змови. Адже, по-перше, є резолюція ООН від 27 березня 2014 року, де йдеться про те, що Організація Об'єднаних Націй «закликає всі держави, міжнародні організації та спеціалізовані установи не визнавати ніяких змін статусу Автономної Республіки Крим і міста Севастополя на підставі вищезазначеного референдуму й утримуватися від будь-яких дій або поведінки, які можуть бути інтерпретовані як визнання будь-якої зміни статусу». По-друге, оцінку діям Росії має дати Міжнародний кримінальний суд. 11 грудня 2020 року в Гаазі відбулася зустріч прокурора МКС Фату Бенсуда із заступником генерального прокурора України Гюндузом Мамедовим. Під час

Окупація під виглядом миротворчості не дає головного – миру.

цієї зустрічі було повідомлено, що Офіс прокурора Міжнародного кримінального суду ухвалив рішення про завершення попереднього вивчення подій в Україні, пов'язаних із міжнародним збройним конфліктом на Донбасі та в Криму. «Надалі Судова палата Офісу прокурора МКС має ухвалити рішення про відкриття повноцінного розслідування фактів вчинення воєнних злочинів і злочинів проти людяності в умовах збройного конфлікту. Йдеться, зокрема, про вбивства, насильницькі зникнення, катування, переслідування українців через політичні та релігійні переконання, примусову депортацію населення Криму на материкову частину України та колонізацію півострова. Ці серйозні порушення норм міжнародного гуманітарного і кримінального права аналізувались Офісом прокурора МКС з 2015 року», – повідомили в Офісі генпрокурора України.

Прикладів Молдови, Грузії, Вірменії, Азербайджану й України цілком достатньо, щоб зрозуміти, що кожна з цих держав стала жертвою агресивної «миротворчої» російської політики, яка має на меті збереження впливу на колишні радянські республіки.

**Business
Woman
Club**

Жінка може все!

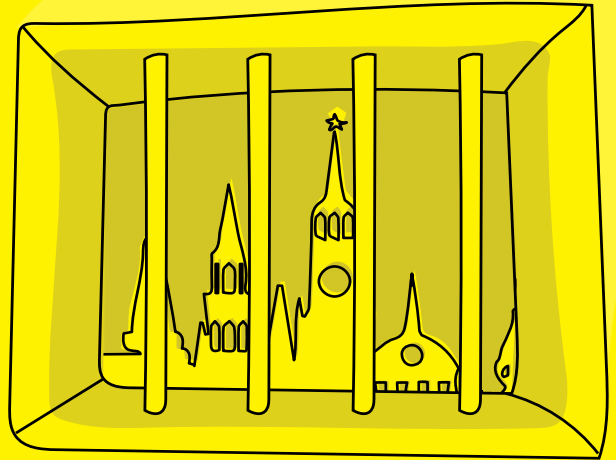
www.businesswomanclub.org

+38 (050)-663-01-32

«ЗУБИ ЄВРОСОЮЗУ» НА СЛУЖБІ УКРАЇНИ

**ЛЕОНІД ШВЕЦЬ –
ВІДОМІЙ УКРАЇНСЬКИЙ
ПОЛІТИЧНИЙ ОГЛЯДАЧ І
ПУБЛІЦИСТ, ПОПУЛЯРНИЙ
АВТОР НАЙВІДОМІШИХ
ЕКОНОМІЧНИХ ТА
ПОЛІТИЧНИХ ВИДАНЬ
В УКРАЇНІ. РЕГУЛЯРНО
БЕРЕ УЧАСТЬ У ТЕЛЕ- Й
РАДІОПЕРЕДАЧАХ, ТОК-ШОУ
ЯК ПОЛІТИЧНИЙ ЕКСПЕРТ.**

РОСІЯЦІ

Рада Європейсько-го Союзу 7 грудня затвердила глобальний режим санкцій за порушення прав людини. Створений правовий механізм, який віднині дозволяє відмовляти особам, котрі потрапили до «чорного списку», у фізичному доступі до країн ЄС та їхньої фінансової системи. Україна має скористатися новими можливостями, які з'являються у зв'язку з цим, для відстоювання національних інтересів і захисту власних громадян, котрі стали жертвами російської агресії та переслідувань на окупованих Росією територіях.

Відмінність нового механізму від попередньої правової практики полягає у тому, що він дозволяє спрямовувати санкції проти конкретних осіб без прив'язки до того, чи запроваджений санкційний режим щодо держави, громадянами якої вони є. Саме в цьому сенсі його порівнюють з «актом Магнітського» – законом, який був ухвалений у США у 2012 році, з персональними санкціями проти осіб, котрі порушили права людини та принципи верховенства права. Спочатку він був застосований до тих, хто був причетний до загибелі у московській в'язниці юриста Сергія Магнітського, який викрив багатомільярдні крадіжки бюджетних коштів.

Схожа поправка до закону про санкції та боротьбу з відмиванням грошей була ухвалена Великою Британією у 2018 році, а закони на кшталт «акту Магнітського» є у країнах Балтії та Канаді, водночас готовність доповнити власне законодавство таким чином заявляли вісім членів Північної ради – Данія, Фінляндія,

Ісландія, Швеція, Норвегія, Фарерські острови, Гренландія та Аландські острови. На рівні ЄС це питання давно обговорювалося, але обставини, спричинені пандемією коронавірусу, затримали ухвалення рішення. Пришвидшив процес замах на життя російського опозиціонера Алексея Навального у серпні, і є символом майже збіг у часі запровадження режиму глобальних санкцій ЄС за порушення прав людини з появою великого журналістського розслідування Bellingcat, CNN і Der Spiegel про діяльність спеціальної групи отруйників із ФСБ, яка вела полювання на Навального та його родину, очевидно, за згодою та наказом політичного керівництва Росії.

Ще у вересні голова зовнішньополітичної служби ЄС Жозеп Боррель на сесії Європарламенту запропонував запровадити механізм санкцій за порушення прав людини й назвати його на честь Алексея Навального, як ім'я російського юриста – жертви путінського режиму – носить «акт Магнітського» у США. Але було цілком слушно визнано не обмежувати таким чином масштаб санкційного режиму, який, за задумом, має глобальний та універсальний характер.

За словами голови МЗС Нідерландів Стефа Блока, Євросоюз зараз переходить від засудження, словесної реакції на порушення прав людини до конкретних покарань. Європейська політика у царині прав людини «отримала зуби, щоби кусатися», як заявив міністр онлайн-виданню Nu.nl. А керівник МЗС Литви Лінас Лінкявічюс висловив надію, що новий режим буде поширений також і на випадки корупції. З ним солідарне керівництво Європейської народної партії, що має найбільше представництво у Європарламенті, тож перспектива доопрацювання і вдосконалення нової норми цілком реальна.

Критики цього рішення Євросоюзу, передусім, звісно, з Росії, вказують, що таким чином під гаслом боротьби за права людини порушуються права людини, оскільки у позасудовому режимі призначаються винуватці, які несуть покарання шляхом позбавлення можливості в'їзду до ЄС і використання фінансової системи Союзу. Але це не є правдою, адже усі, хто потрапить під санкції, зможуть оскаржити власне потрапляння до чорного списку у Європейському суді юстиції в Люксембурзі, було б тільки бажання.

Єдиним дещо слабким місцем нової норми є консенсусний механізм ухвалення рішень щодо санкцій. Усі 27 країн ЄС мають підтримати пропозиції, хоча спочатку йшлося про кваліфіковану більшість. Це ускладнює та уповільнює процес, але сама наявність такого механізму переважає його недоліки.

Створений правовий механізм, який віднині дозволяє відмовляти особам, котрі потрапили до чорного списку, у фізичному доступі до країн ЄС та їхньої фінансової системи.

Санкційні списки будуть складатися за поданням членів ЄС або очільника європейської дипломатії, і перші кандидати з'являться вже незабаром. Найсамперед це, як неважко спрогнозувати, будуть особи, причетні до отруєння Навального, а також білоруські силовики, які відзначилися у придушенні протестів. Слід очікувати подань щодо порушників прав людини у Туреччині та Венесуелі.

Водночас метою української дипломатії та правозахисних організацій має стати привернення уваги європейських партнерів до стану речей із правами людини у сірій зоні окупованих територій, як у Криму, так і на Донбасі. Відповідний досвід тут напрацьовано. Так, у листопаді третій комітет Генасамблеї ООН ухвалив резолюцію, яку запропонувала Україна, із засудженням зафіксованих на території Криму порушень прав людини, зокрема «дискримінаційних заходів та методів, свавільних затримань і арештів, катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують людську гідність, способів поводження, сексуальне та гендерне насильство, зокрема з метою примусити затриманих свідчити проти себе або «співпрацювати» з правоохоронними органами». Прикладів таких порушень безліч, скажімо, з ОРДЛО – території, де взагалі не застосовується законодавство жодної держави і панують тотальні свавілля та насильство. Про масштаб і рівень жахів свідчать, зокрема, спогади колишнього заручника бойовиків та їхніх російських хазяїв Станіслава Асєєва «Светлый путь. История одного концлагеря» про перебування у донецькій в'язниці «Ізоляція».

Метою української дипломатії та правозахисних організацій має стати привернення уваги європейських партнерів до стану речей із правами людини у сірій зоні окупованих територій, як у Криму, так і на Донбасі.

Україна просто зобов'язана зробити все, щоб запуснути механізм нового режиму санкцій ЄС, аби від засуджень перейти до конкретних покарань, як казав голова нідерландського МЗС. «Зуби Євросоюзу» мають стати нашими зубами.

Українські дипломати цілком розуміють можливості, що відкриваються, і завдання, які з цього випливають.

У коментарі МЗС України з приводу запуску нового санкційного механізму за порушення прав людини зазначило, що таким чином «ЄС вкотре засвідчив, що є визнаним світовим лідером у боротьбі з порушеннями прав людини». «Розраховуємо, що новий санкційний механізм Євросоюзу буде ефективним і системним інструментом покарання винних у порушеннях основоположних прав людини на тимчасово окупованих територіях України та спонукатиме окупаційну адміністрацію до припинення цих злочинів... Очікуємо, що імплементація правозахисного санкційного режиму стане частиною нашого регулярного діалогу з ЄС із питань прав людини, а також консультацій щодо правових наслідків тимчасової окупації АР Крим і міста Севастополь».

Громадяни України, як із «великої землі», так і з окупованих територій, теж на це дуже розраховують.

СЕРГІЙ ЦІВКАЧ: «ІНВЕСТИРИ НЕ ВТРАТИЛИ ІНТЕРЕСУ ДО УКРАЇНИ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ»

Криза із COVID-19 не призвела до того, що інвестори перестали цікавитися Україною, радше навпаки: іноземні компанії, зокрема європейські, більш стримано ставляться до віддалених територіально виробників і шукають нових - ближче до них, каже

директор Офісу із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest Сергій Цівкач. В інтерв'ю журналу «Огляд Україна Брюссель» він розповів, що зараз в Україні є можливість підтвердити статус привабливої для інвестицій країни. За його словами, є багато змін на краще, але чимало питань ще потрібно розв'язати.

БІЗНЕСУ

Експерти кажуть про холодний інвестиційний клімат в Україні. Як Ви вважаєте, чи потеплішав він останнім часом?

У нас відбувається багато позитивних змін у регуляторній політиці. Україна покращила позицію у рейтингу легкості ведення бізнесу. Уряд Дениса Шмигала й надалі веде роботу в цьому напрямку.

Інвестклімат у 2020 році поліпшувався завдяки багатьом змінам та реформам. Серед них - дерегуляція та спрощення умов ведення бізнесу, реформа системи обігу сільськогосподарських земель, запуск конкурентної моделі ринку газу (реорганізація НАК «Нафтогаз»), реформа системи внутрішнього водного транспорту, завершення основного етапу децентралізації, початок реформи містобудування, лібералізація ринку виробництва та експорту спирту, створення електронного порталу «Дія» та масштабна цифровізація адміністративних послуг, створення Національного офісу інтелектуальної власності.

Водночас треба розуміти, з якими викликами зіштовхнулися не тільки Україна, а й увесь світ у 2020 році. Тому зростання йшло не такими стрімкими темпами, які потрібні Україні. Але криза не призвела до того, що інвестори перестали цікавитись українським ринком. Навпаки: ми в UkraineInvest бачимо дуже багато запитів від компаній, які внаслідок світової, регіональної або національної кризи, викликані пандемією, починають дивитися на Україну як на перспективну країну для співробітництва.

Пане Цівкач, а як змінив COVID-19 ці запити? Може, з'явилися нові напрямки співпраці? Чи, навпаки, зникли старі?

Так, зміни є. Наприклад, останнім часом надходять запити на виробництво захисної продукції — тобто, з релокації підприємств цього профілю. За статистикою, кожен п'ятий поставку халатів, масок та іншої захисної продукції у розвинуті країни Європи під час пандемії не було виконано вчасно. Ці товари вироблялися в певних азійських та інших країнах світу. Вони не очікували зростання попиту в стільки разів і, відповідно, не змогли забезпечити постачання, але при цьому оформлювали всі замовлення, які до них надходили. Тепер деякі країни задумалися, як диверсифікувати виробництво, розмістивши його в різних регіонах чи частинах світу. Вони не планують піти з тих країн, які не забезпечили поставки, але хочуть мати альтернативні контракти з державами, зокрема в Європі. Для того, щоб бути більш захищеними на випадок наступних хвиль пандемії чи загострення економічної кризи.

Ми також бачимо зростання інтересу до України у сфері концесій, державно-приватного партнерства. Цьому сприяє новий закон про концесії 2019 року. Торік в Україні відбулася найбільша концесія за всю історію незалежності держави — підписано договір про передачу порту «Ольвія» у Миколаєві в управління катарській групі QTerminals. Сума угоди складає 127 млн доларів США інвестицій. Також буде вкладено 80 млн гривень у розвиток інфраструктури.

Ми бачимо велику зацікавленість інвесторів в об'єктах української приватизації. Зокрема, активно пішла приватизація спиртової галузі. Молдавська компанія придбала один завод «Укрспирту» за 120 млн гривень. Тобто, це іноземний інвестор, який приходить в Україну. І Фонд державного майна готує до приватизації ще велику кількість об'єктів, у тому числі в цій сфері, і це є ефективним шляхом залучення інвестицій. Ми з фондом дуже плідно працюємо й завжди промотуємо готові до приватизації об'єкти.

У нас відбувається багато позитивних змін у регуляторній політиці. Україна покращила позицію у рейтингу легкості ведення бізнесу. Уряд Дениса Шмигала й надалі веде роботу в цьому напрямку.

Однак нам потрібно бути проактивними. Ми не можемо зупинятись на тому, що зараз інвестори через кризові явища у світі звертають на нас більшу увагу, ніж раніше. Скажімо відверто: вони звертають увагу не тільки на нас. Вони дивляться й на інші країни, починають змінювати парадигму мислення щодо традиційних інвестиційних партнерів. Тому розглядають різні варіанти. Ми маємо бути продуктивними, забезпечити розвиток законодавства, інвестиційної політики та стимулювання. Слід підготувати більш комфортні умови для інвестування компаній в Україні – як українських, так і іноземних. Адже нам не треба робити переваги для іноземного інвестора, нам треба забезпечити рівні умови ведення бізнесу для всіх підприємців в Україні. І це стимулюватиме як внутрішній, так і зовнішній інвестиційний ринок. За оцінками міжнародних організацій, близько 170 держав зараз матимуть падіння або скорочення валового внутрішнього продукту. Тож треба розуміти, що всі ці країни будуть змінюватись, висувати нові пропозиції, думати над тим, як більш ефективно залучати інвестора.

В Україні серед таких ініціатив можна згадати, по-перше, нещодавно ухвалений президентський Закон щодо стимулів для значних інвестицій. Мова про те, що капіталовкладення у понад 20 мільйонів євро, які буде реалізовано протягом 5 років в Україні і які створять щонайменше 80 робочих місць, можуть отримувати до 30 відсотків державної допомоги від обсягу інвестиції. Ця допомога передбачає звільнення від сплати окремих податків, ввізного мита за нове устаткування, що необхідне для реалізації інвестиційного проекту, надання земельної ділянки державної або

комунальної власності у користування на пільгових умовах, будівництво за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів необхідної інфраструктури, сприяння у процесі під'єднання до мереж тепло-, газо-, водо- та електропостачання, інженерних комунікацій. Усе це буде закріплено у контракті, який підпише з інвестором український уряд. 17 грудня 2020 року Верховна Рада ухвалила закон 3760, зараз він очікує на підпис Президента України. Для виконання цього закону Кабінету Міністрів України буде необхідно ухвалити низку нормативно-правових актів: про вимоги до техніко-економічного обґрунтування інвестиційного проекту, методологію розрахунку обсягу державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів. Державна підтримка інвестиційних проектів зі значними інвестиціями допоможе залучити стратегічних інвесторів, підвищити інвестиційну привабливість України, а також збільшити конкурентоспроможність української економіки.

На Вашу думку, в Україні є прозорі й передбачувані умови ведення бізнесу з державою?

Якраз цей закон передбачає те, що такі умови по співпраці держави й приватного інвестора буде прописано в окремій угоді між інвестором та урядом України. Тобто, це велика перевага для інвестора й досить значний стимул уважати Україну довгостроковим надійним партнером.

Ми повинні дбати про розвиток регіонів, зважаючи на їхню специфіку та конкурентні переваги. Нам слід розвивати інновації, підтримувати дослідницькі центри й усі проекти, орієнтовані на майбутнє. Адже якщо ми будемо вимальовувати класичні формули для того, щоб наздогнати наших сусідів, то це в нас може зайняти 30-40 років. Нам треба думати наперед. Очевидно, що краще почуваються ті компанії, які впроваджують інновації, цифрові підходи до управління. Міністерство цифрової трансформації України напрацювало цілу низку таких ініціатив. Ви можете тепер дуже швидко зареєструвати компанію й отримати ліцензію. Люди значно менше використовують паперові носії завдяки додатку державних послуг «Дія». Зараз уряд також готує реформу, яка називається «Дія Сіті». Вона передбачає створення віртуальної вільної економічної зони для ІТ-компаній. Тобто, в Україні ці компанії зможуть вести бізнес із меншими податками, за спрощеними процедурами. І це також привертатиме увагу до нашої країни.

Ми маємо презентувати Україну як привабливу країну для релокації виробничих підприємств різних галузей, включно з агропереробкою, легкою промисловістю, технологічними підприємствами тощо. І при цьому нам треба думати про такі компанії, які створюють високу додану вартість. Одним із пріоритетів, звичайно, є агропереробка. Наша країна має достатню кількість аграрної сировини. Водночас кількість виробленої у нас готової продукції є недостатньою. В Україну щороку імпортують такі продукти на мільярди доларів США. Проаналізувавши конкретні показники, ми побачили, що на території нашої країни можна швидко забезпечити створення агропереробних підприємств

з обсягом приблизно 700-800 мільйонів доларів США. Також і в інших секторах економіки імпортозаміщення може стати привабливим для інвесторів, коли вони придивлятимуться до країни. При створенні своїх підприємств або інвестуванні у фінансові структури інвестори завжди дивляться: а де ринок збуту? хто купуватиме цей товар? місцевий ринок або сусіди? чи йдеться про глобальні ринки? Ми не можемо впливати на глобальні ринки безпосередньо, а тільки на якісь певні тенденції. Тому нам потрібно збільшувати попит на місцевому ринку. Якщо ми беремо українську сировину, переробляємо її десь у сусідній країні, а потім вона повертається у якості дитячого харчування, напівфабрикатів і так далі, то додана вартість на 80-90 відсотків залишається у країні-виробнику. Ба більше, у нас не створюються робочі місця, не сплачуються податки, але потім виникають питання з побудовою доріг, лікарень тощо. Ми над цим теж думаємо й розробляємо програми з релокації індустріальних підприємств та індустріального аутсорсингу. Концепцію відповідної програми вже розроблено, і ми маємо надію презентувати її до середини лютого. Після цього ми забезпечимо масштабну кампанію з пошуку інвесторів. Нам потрібно розповідати про конкретні проекти, які можна реалізувати вже сьогодні, показуючи, як і де внутрішній або зовнішній інвестор може заробити кошти, одночасно створивши робочі місця та сплачуючи податки в Україні.

І найважливіше — розвиваючи міжнародний імідж нашої держави. Тому що кожен інвестор, який зайшов в Україну й успішно веде свою діяльність, приведе за собою як мінімум ще 3-5 інвесторів. Вони діляться інформацією один з одним. Але інвестор, який вийшов з нашої країни через поганий досвід, відштовхує від України, напевно, 10-20 інвесторів, якщо не більше. Негативні новини поширюються набагато швидше, ніж позитивні. І нам потрібно змінювати цю парадигму.

А бюрократія зменшилася? При оформленні паперів для інвестування, для започаткування проектів з інвестиціями? Чи полегшилася останнім часом процедура для іноземних інвесторів?

Сама система відкриття бізнесу є більш спрощеною, і вона працює. Відкрити бізнес не є проблемою в Україні. Проблеми інколи виникають при оформленні дозволів на ту чи іншу діяльність. Ідеться про побудову об'єкта або отримання якоїсь специфічної – наприклад, видобувної – ліцензії. Тут може бути сіра зона або непорозуміння між сторонами.

Місцевій владі потрібно створювати більш комфортні умови для співпраці з інвестором, що сприятиме залученню інвестицій у регіон. Їм треба розвиватися й розуміти, що інвестор приїшов до тебе не просити щось, а дати – у вигляді інвестицій, робочих місць і податків, які будуть сплачуватися у тебе в регіоні.

І ми такі проблеми бачимо, зокрема на рівні регіонів. Я маю на увазі не тільки корупцію. Так, можливо, у когось десь на рівні регіону є бажання вплинути на процес з якоюсь для себе перевагою. Ми, до речі, нечасто чуємо про таке останнім часом. Місцевій владі потрібно створювати більш комфортні умови для співпраці з інвестором, що сприятиме залученню інвестицій у регіон. Їм треба розвиватися й розуміти, що інвестор прийшов до тебе не просити щось, а дати – у вигляді інвестицій, робочих місць і податків, які будуть сплачуватися у тебе в регіоні.

UkraineInvest якраз і працює з цими питаннями. До нас приходять іноземні інвестори, і у нас є окремий підрозділ, який займається правовими питаннями й регуляторною політикою. Ми допомагаємо інвесторам розв'язати їхні проблеми, звертаючись до відповідних державних органів. Співпрацюємо ми й із правоохоронними органами, якщо в інвесторів виникають проблеми в цій галузі. За останні три місяці нам вдалося таким чином залучити, розблокувати інвестиції в Україну на суму 275 млн доларів США. І це наша щоденна робота. Так, до кінця поточного року планується запровадити цифровізацію країни, що значно зменшить бюрократичні та корупційні ризики.

Нещодавно виникла проблема з іноземними інвесторами у галузі поновлюваної енергії, яким Україна заборгувала. Як Київ збирається розв'язувати це питання?

Ми маємо презентувати Україну як привабливу країну для релокації виробничих підприємств різних галузей, включно з агропереробкою, легкою промисловістю, технологічними підприємствами тощо. І при цьому нам треба думати про такі компанії, які створюють високу додану вартість. Одним із пріоритетів, звичайно, є агропереробка.

Це дуже суттєве питання. Після зміни тарифів виникла певна заборгованість, проте уряд активно працює над цим. Ми також долучалися до процесу й шукали, як можна використати фінансові інструменти для того, щоб знайти рішення. Зараз розглядають кілька варіантів, і ми сподіваємось на те, що проблему буде розв'язано найближчим часом.

Ви казали про регіони, розвиток яких є надзвичайно важливим питанням для економіки України. Як відбувається інвестування у вугледобувних регіонах України? Як іде переформатування цих міст, чи заходять туди іноземні інвестори? Є інформація, що Німеччина готова інвестувати у такі проекти.

Так, цей процес називається «Справедлива трансформація вугільних регіонів». Ми працюємо з Міністерством енергетики в цьому питанні. Загалом Україна та Німеччина започаткували нове енергетичне партнерство за 5 напрямками (енергоефективність, декарбонізація, відновлювані джерела енергії, воднева енергетика, трансформація вугільних регіонів).

І вже є домовленості про виконання 4 пілотних проектів з трансформації вугільних регіонів, де буде здійснено фізичне закриття вугільних шахт. Першими закриють шахти

«Великомостівська» (Львівська область) та «5/6» (Мирноград Донецької області), їхні території трансформують у туристичний та технологічні кластери.

Також започатковано ініціативу щодо створення Мультипартнерського фонду, метою якого буде координувати та залучати міжнародну фінансову та технічну допомогу для втілення в життя пілотних проєктів трансформації вугільних регіонів та фізичного закриття шахт.

Ми долучаємось до створення ідеології, середовища для розвитку підприємництва, залучення інвестицій у тих містечках, де закривають шахти. У програмі релокації виробничих підприємств буде підрозділ зі справедливої трансформації вугільних регіонів. Цей процес непростий. Треба розуміти, що шахтарі – це така трудова каста, яка працюватиме тільки у певних галузях. Не можна різко змінити кваліфікацію з роботи в шахті на, скажімо, збирання овочів чи фруктів або ресторанний бізнес. Це неможливо. Ці люди працювали на шахті, що заслуговує на повагу. Наш офіс разом з урядом повинні надати їм приємні й пристойні пропозиції з працевлаштування.

Чи є нові інвестиції в аеропорти України, зокрема й регіональні?

Так. Наприклад, уже оголошено конкурс на побудову злітної смуги Закарпатського аеропорту, виділено кошти на техніко-економічне обґрунтування (ТЕО). До UkraineInvest зверталися інвестори, яким цікавий цей проєкт, а саме побудова вже інфраструктури аеропорту. І зараз Мінінфраструктури й Мінекономіки працюють над пере-

ліком об'єктів, які повинні в першу чергу виходити на систему державно-приватного партнерства. Тобто, робота, безсумнівно, йде.

Нещодавно ми провели зустріч з Агенцією з державно-приватного партнерства, яку створено в Міністерстві економіки. Говорили якраз про необхідність збільшення кількості проєктів державного партнерства в Україні та їхнє забезпечення. Наш офіс може цьому сприяти. Сподіваємось, що ця агенція матиме більше можливостей для розробки техніко-економічних обґрунтувань та залучатиме в Україну інвесторів до співпраці.

Які країни найбільш активні в інвестуванні в Україну?

Якщо говорити про реальних інвесторів, які дійсно найбільше інвестують в Україну, то це Нідерланди, Великобританія, Швейцарія, Німеччина, Австрія, Франція.

Але якщо подивитися за статистикою, то лідером є Кіпр. Однак треба розуміти, що кінцевими бенефіціарами кіпрських компаній часто виступають резиденти інших країн, зокрема й України. Тобто, було б

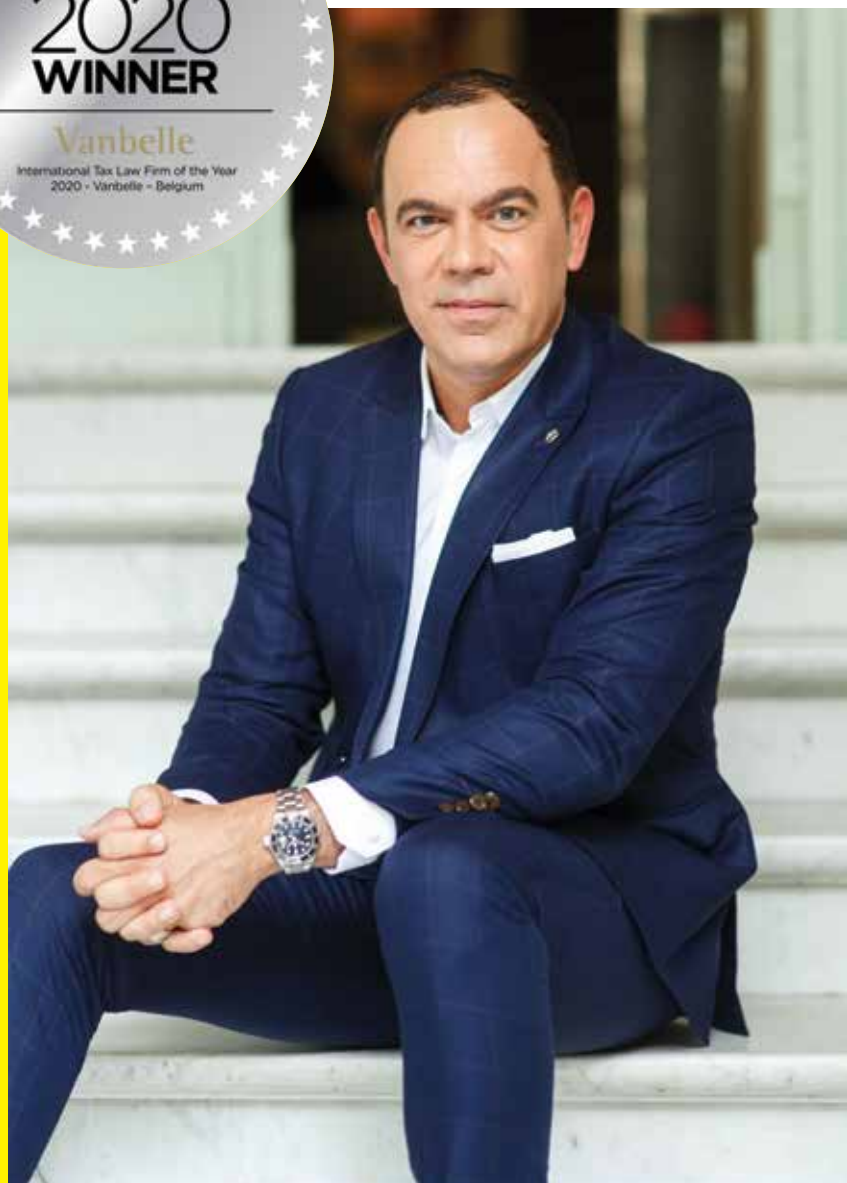
перебільшенням сказати, що кіпріоти – це найбільші інвестори в Україну. Просто цю юрисдикцію деякі компанії використовують для оптимізації оподаткування.

А загалом лідирує Німеччина. У нас дуже багато німецьких підприємств. Німецьке партнерство є для нас стратегічно важливим, їхні технології, прагматичний підхід до побудови виробництва й ланцюгів постачання є зразком не тільки для нас, а й, напевно, для всього світу.

Наталія Річардсон

ЮРИДИЧНА ФІРМА-БУТИК ЮРИДИЧНА ФІРМА-БУТИК У СЕРЦІ ЄВРОПИ

Маючи ідеально розташований головний офіс на престижній Авеню Луїз у Брюсселі, юридична компанія-бутик надає високоспеціалізовані поради, консультації та рішення з питань корпоративного права, міжнародних податків і нерухомості.

PROMOTE
UKRAINE

Vanbelle
ADVOCATENKANTOOR · CABINET D'AVOCATS · LAW FIRM

«Маленьке – це прекрасно», – стверджує Джо Ванбелль, керуючий партнер Vanbelle. Міжнародний експерт із права працює у брюссельському бюро разом із командою висококваліфікованих та досвідчених юристів, кожен із яких володіє кількома мовами. «Це проста й ефективна структура без складних управлінських чи комунікаційних зв'язків, – пояснює юрист. – Усі рівні, і вся команда працює разом».

Завдяки тому, що фірма є невеликою, а також міцним зв'язкам зі спеціалістами з чисельних сфер та країн по всьому світу, Vanbelle пропонує своїм клієнтам (юридичним і фізичним особам) універсальний конс'єрж-сервіс в індивідуальному порядку. Підприємцю, який відкриває новий бізнес, потрібно не лише зареєструвати нову компанію, придбати або орендувати офіс, а й отримати консультацію з приводу оптимального оподаткування для певного типу діяльності, відкриття банківського рахунку, страхового забезпечення персоналу тощо. Родина, що мешкає за кордоном і мріє про переїзд до іншої країни, потребує поради та допомоги не лише з приводу юридичних і податкових питань, а також стосовно того, як, наприклад, знайти буди-

нок, школу для дітей, зареєструватися у міській адміністрації у соціальному або культурному клубі для іммігрантів чи принаймні бути поінформованими про особливості місцевої громади для спокійного повсякденного життя в новій країні. Усі ці послуги надаються одразу ж після дзвінка у двері Vanbelle.

«Ви можете порівняти це з придбанням годинника. Якщо ви підете до магазину, ви можете придбати там непогану модель, але, зайшовши у хороший бутик, ви знайдете щось справді незвичайне», – зазначає Джо.

Індивідуальний підхід фірми також реалізується в гостинності її офісу, що не схожий на зазвичай стерильний простір юридичних компаній. «У нашій затишній, гостинній атмосфері відчуваєшся як у батьківському домі. Саме тому наші клієнти залишаються в нас на довше, ніж планували», – посміхається юрист.

Фірма слідує останнім трендам і також повністю супроводжує стартапи й молодих підприємців на нових ринках чи тих, що ще розвиваються, наприклад, криптовалюти й електронної комерції. Vanbelle розуміє важливість ефектив-

ної та простої комунікації, що стала ще більш популярною через пандемічну кризу, і саме тому безперервно інвестує у покращення своїх інструментів в Інтернеті та соціальних мережах, надаючи перевагу спілкуванню через вебсайт, блоги, електронну пошту й відеоконференції. Важлива інформація, така як договір про надання послуг клієнту, структура оплати, стандарти конфіденційності та корпоративної відповідальності, є доступною для перегляду на сайті, що гарантує новим відвідувачам і клієнтам абсолютну прозорість фірми.

Працюючи з молодими стартаперами, впливовими людьми чи міжнародними компаніями, Vanbelle завжди має на меті знаходження рішень, які б відповідали потребам та специфіці кожного окремого випадку. «Як конс'єрж-сервіс у розкішному готелі, ми турбуємося про все, що потрібно нашим клієнтам», – запевняє Джо.

Окрім офісу у Брюсселі, Vanbelle має представництва та партнерські стосунки у багатьох містах світу. Це спрощує координацію та виконання транскордонних операцій зі знайомими локальними партнерами, такими як Asters в Україні та Navas & Cusi в Іспанії.

Юридичну компанію рекомендує низка міжнародних груп та інституцій, які також регулярно відзначають роботу її міжнародного правового департаменту.

**Avenue Louise 343, B-1050
Brussels (Belgium)
Tel: +32 (0)2 431 64 00
Web: www.vanbellelaw.com**

ВІДКРИТТЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ЗАПРЯГАТИ ВАЖКО, АЛЕ ВАРТО?

**СЕРГІЙ АЛЕКСАНДРОВ
– ЗАСНОВНИК ТА CEO
B ASKIVAN.**

Настав час для підбиття підсумків року, що минув. 2020-й був складним, але не варто зосереджуватися на негативних моментах, краще зробити правильні висновки, скласти плани на цей рік та подумати, як втілити їх у життя. Саме так ми і вчинили, проаналізувавши ситуацію з відкриттям іноземцями бізнесу в Україні.

Потреба України в інвестиціях була значною ще до того, як COVID-19 ускладнив нашу економічну ситуацію. За даними Державної служби статистики України, капітальні інвестиції в Україну в першому півріччі 2020 року впали на 34,9%.

Кількість виданих іноземцям посвідок на тимчасове проживання за перше півріччя також скоротилася удвічі – з 44176 у 2019 до 21548 у 2020 році.

Попри те, що через пандемію спад економіки наразі є світовою тенденцією, виходити з цієї ситуації Україні доведеться самостійно.

Рік тому один із тодішніх українських міністрів запитав на своїй сторінці у Фейсбук, що зробити, щоб більше іноземців відвідували Україну й відкривали тут бізнес. Це свідчило, що уряд працював над залученням іноземних інвестицій. 2020 року вони збиралися спростити непотрібні бюрократичні процедури, аби полегшити та зробити

менш затратними процеси отримання віз і відкриття бізнесу. На жаль, цього не сталося.

Наразі існує низка юридичних моментів, які роблять процес відкриття бізнесу в Україні необґрунтовано складним, а інколи – неможливим. Як результат – державний бюджет втрачає бажані інвестиції.

Перший директор

Згідно з українським законодавством, компанія повинна мати найнятого (працевлаштованого) директора з першого дня своєї реєстрації. Інша вимога закону – роботодавець, який хоче найняти на роботу іноземця, спершу має отримати дозвіл на працевлаштування цього іноземного працівника. Існує кілька винятків із цього правила, але посада директора до них не входить. Тому, коли іноземець хоче відкрити компанію в Україні, він має спершу знайти громадянина України, який буде директором компанії, доки цей іноземець не отримає дозвіл на працевлаштування. Зрозуміло, що знайти когось у чужій країні, хто б погодився стати директором твоєї компанії, вкрай складно. Окрім цього, віддати в управління свою компанію незнайомцю – ризиковано. Також це додаткові витрати, оскільки сумнівно, що хтось буде працювати директором чужої компанії безоплатно. Ця ситуація не надто важлива для великих компаній, що заходять на український ринок.

Проте для малого та середнього бізнесу це завжди є проблемою. Надання можливості іноземному засновнику бути першим директором своєї компанії неодмінно матиме позитивний результат і не спричинить жодних негативних наслідків для держави.

Закордонна віза

Зазвичай, коли іноземець відкриває компанію та стає її директором, він залишається в цій країні, аби щоденно керувати своїм бізнесом. У цьому випадку йому необхідно мати статус резидента. Для цього необхідно спершу отримати спеціальну візу, яка видається виключно українськими консульствами за кордоном. Зробити це, перебуваючи в Україні, неможливо, навіть якщо компанія реєструється українським юристом в Україні за довіреністю. Проте у випадках, коли іноземець приїждить до України, щоб самому зареєструвати компанію, він зобов'язаний потім виїхати за межі України тільки для того, щоб отримати візу і потім повернутися. Наразі вже було 2 спроби скасувати цю бюрократичну процедуру. Вперше – 2019 року, коли були ухвалені зміни до візових правил. На жаль, згодом вони були скасовані, тому що нові правила не могли бути виконані на практиці через неузгодження з іншими нормами законодавства. Другою спробою став законопроект, поданий до Верховної Ради України, проте він і досі не ухвалений. Обнадійливо, що уряд розуміє цю проблему і намагається її розв'язати. Проте це займає занадто багато часу й іноземні інвестори досі змушені їхати до якоїсь країни просто для того, щоб отримати візу й одразу повернутися. Це не лише додаткові фінансові витрати, а й марнування часу (віза ви-

дається протягом 30 днів). Крім того, подорожувати зараз вкрай складно, оскільки багато країн закрили свої кордони через пандемію.

Заробітна плата та податки

Після створення компанія зобов'язана виплачувати заробітну плату своєму директору. Вимога діє навіть якщо засновник компанії є її директором і компанія ще не генерує ніякого прибутку. Це є значним фінансовим навантаженням для новоствореного бізнесу. Більша частина наших клієнтів не розуміє, чому вони мають виплачувати самі собі заробітну плату, що по суті є перекладанням грошей з однієї своєї кишені в іншу. Звичайно, необхідність сплати податків із заробітної плати зрозуміла іноземним бізнесменам. Тому нас постійно запитують: чи можна сплачувати податки із заробітної плати, але не платити власне заробітну плату.

Варто зазначити, що аналогічні правила діють і стосовно українців, не лише щодо іноземців. Справді, скасування цієї вимоги може призвести до маніпуляцій, ухилення від сплати податків та деяких порушень законодавства про працю. Але безсумнівно є й те, що ця вимога також зменшує бажання іноземних громадян відкривати малий бізнес в Україні.

Продовження дозволу на працевлаштування та посвідка на проживання

Іноземець може отримати дозвіл на працевлаштування та посвідку на проживання терміном до 3 років, коли він є і засновником, і директором української компанії. Після закінчення строку дії цих документів їх можна продовжити на той самий строк. Зазначені процеси не надто складні, однак вимагають збору та подання майже того самого пакета документів. Це створює непотрібне навантаження як на компанію, так і на міграційну службу і службу зайнятості. Кожен підприємець зрадів би, коли б продовження строку дії цих документів здійснювалося за принципом простого повідомлення, за умови сплати всіх необхідних державних зборів. У цьому разі державний бюджет і далі отримував би кошти від продовження строку дії цих документів, а бізнес не витрачав би час на бюрократію.

Приватні підприємці

Юридичний статус приватних підприємців (або ФОП) є дуже популярним для ведення бізнесу в Україні. Іноземці теж можуть реєструватися як ФОПи, за умови, що вони вже є резидентами України. Але який сенс обмежувати іноземним громадянам можливість підприємницької діяльності в Україні у статусі ФОПу, якщо вони таким чином будуть впливати в національну економіку

гроші та сплачувати податки? Україні потрібно дозволити іноземцям реєструватися ФОПами без наявності резидентства. Чи призведе це до якихось негативних наслідків, якщо іноземець зареєструється як ФОП, буде здійснювати на території України господарську діяльність, сплачувати податки в Україні, однак у цей час проживатиме в іншій державі? Відповідь очевидна.

Водночас надання резидентства ФОПам-іноземцям, аналогічно тому, як воно надається найнятим іноземним працівникам, буде додатковим стимулом для іноземців переїхати в Україну і витратити тут свої гроші. ФОПи – це підприємці, це люди, які створюють робочі місця та продукцію. Вони є фундаментом національної економіки, а її підтримання саме зараз потребує Україна.

Як уже зазначалося, у 2020 кількість виданих посвідок на проживання скоротилася вдвічі, однак запит на послуги з відкриття та супроводження бізнесу в Україні й досі актуальний. Щоденно надаючи юридичний супровід малому та середньому бізнесу, ми чітко бачимо, що запропонована вище оптимізація може збільшити обсяг іноземних інвестицій в економіку нашої держави.

**Потреба
України в
інвестиціях
була значною
ще до того,
як COVID-19
ускладнив нашу
економічну
ситуацію.
За даними
Державної
служби
статистики
України,
капітальні
інвестиції
в Україну в
першому
півріччі 2020
року впали на
34,9%.**

CEO CLUB UKRAINE

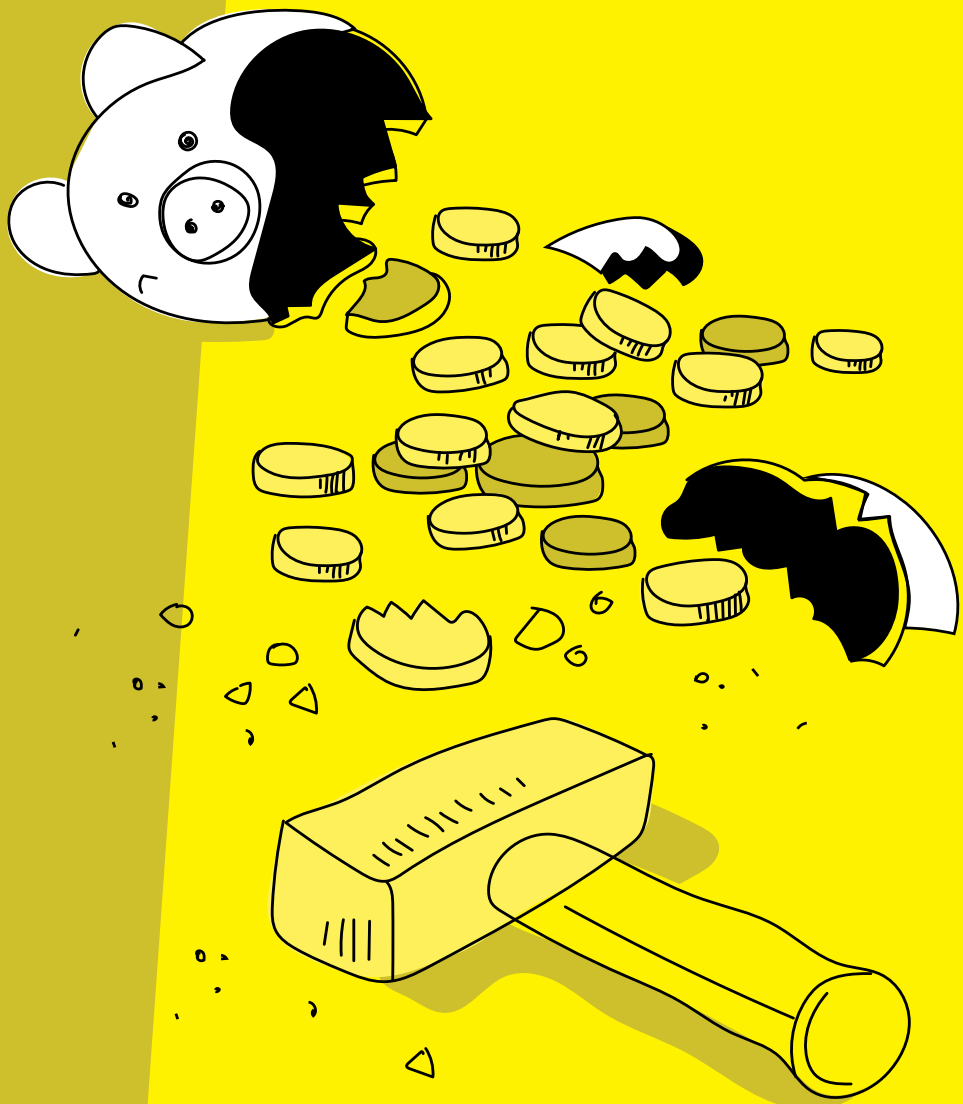
**INTELLECTUAL CLUB
FOR BUSINESS OWNERS**

**+38 044 22 888 13
info@ceoclub.com.ua
ceoclub.com.ua**

НЕПЕРЕДБАЧУВАНИЙ НЕПЕРЕДБАЧУВАНИЙ 2021 РІК: ЧОГО ЧЕКАТИ УКРАЇНСЬКОМУ БІЗНЕСУ?

АННА ДЕРЕВ'ЯНКО –
ВИКОНАВЧИЙ ДИРЕКТОР
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ
БІЗНЕС АСОЦІАЦІЇ. НА
ПОСАДІ З 2003 РОКУ.
ПІД ЇЇ КЕРІВНИЦТВОМ
АСОЦІАЦІЯ ВИРОСЛА
МАЙЖЕ В ЧОТИРИ
РАЗИ (ЗАРАЗ НАЛІЧУЄ
ПОНАД 1000 КОМПАНІЙ),
МАЄ 4 РЕГІОНАЛЬНІ
ВІДДІЛЕННЯ (ДНІПРО,
ЛЬВІВ, ОДЕСА ТА ХАРКІВ).
СЬОГОДНІ АСОЦІАЦІЯ
БЕРЕ АКТИВНУ УЧАСТЬ
У ВПРОВАДЖЕННІ
КРАЩИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ
ПРАКТИК ВЕДЕННЯ
БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ,
АБИ ПОКРАЩУВАТИ
ІНВЕСТИЦІЙНУ
ПРИВАБЛИВІСТЬ КРАЇНИ.

Українським підприємцям не звикає до ведення бізнесу в мінливих умовах, втім, ситуація, яка склалася у 2020 році, є справді безпрецедентною. Пандемія COVID-19 стала тим викликом, який суттєво змінив поведінку й умови роботи бізнесу.

Згідно з нещодавнім опитуванням Європейської Бізнес Асоціації, лише 4% генеральних директорів вважають діловий клімат в Україні сприятливим. До початку пандемії такої думки дотримувалися 17% респондентів. Для переважної більшості керівників компаній, а саме 62%, поточне ділове середовище є несприятливим, а для 34% – нейтральним.

У докризовому 2019 році генеральні директори прогнозували покращення результатів роботи своїх компаній, тож у цілому інвестиційний клімат тяжів до позитивних змін. Так, 41% директорів очікували, що клімат покращиться протягом 2020 року. Такий оптимізм був обумовлений поступовою стабілізацією політичної ситуації, початком реформи ринку землі, стабільною національною валютою, продовженням реформування податкової та митної служби, зниженням інфляції, збільшенням купівельної спроможності споживачів. Однак 2020 рік порушив усі сподівання.

Звичайно, пандемія та пов'язані з нею обмежувальні заходи негативно вплинули на оптимізм підприємців. Однак коронакриза не єдина причина для погіршення настроїв бізнесу. Окрім вимушеного карантину, занепокоєння в

ділових колах посилювалося через необґрунтовану ротацию кадрів в українському уряді та повільні темпи впровадження реформ. Крім того, ми бачимо, що минулого року зросло незадоволення станом судової системи в Україні. Тож уперше за п'ять років недовіра до системи українського судочинства випередила корупцію в антирейтингу ключових перешкод для ведення бізнесу.

Нещодавно Європейська Бізнес Асоціація, Dragon Capital та Центр економічної стратегії провели дослідження, згідно з яким дефолт за державними запозиченнями є для іноземних інвесторів найбільшою загрозою інвестиційному клімату країни. Також негативно інвестори сприйматимуть відхід України від демократичних цінностей і зміну вектора зовнішньої політики із заходу на схід. Для стратегічних інвесторів важливо, щоб економічна політика країни була чітко окресленою та зрозумілою, водночас портфельних інвесторів хвилює питання наступного траншу від МВФ.

Ефективна боротьба з корупцією, на думку керівників компаній, є пріоритетним завданням для покращення інвестиційного клімату. Для відновлення довіри як іноземних, так і вітчизняних інвесторів також необхідно провести перезавантаження судової системи та допустити надійних реформаторів до найвищих рівнів ухвалення рішень.

З наближенням кінця року настрої представників бізнесу поступово згладжувалися у порівнянні з напруженим станом першої половини 2020 року, хоча генеральні директори все ще з обережністю ставляться до прогнозів щодо майбутнього. Так, ми бачимо оптимістичну тенденцію у прогнозах щодо розвитку бізнесу. Більшість членських компаній Асоціації, а саме 60%, очікують позитивну динаміку зростання своєї компанії у 2021 році. Водночас 26% директорів розраховують утримати бізнес-показники на рівні 2020 року, ще 14% готуються до погіршення стану справ їхнього бізнесу. До того ж тільки третина підприємців, а саме 31%, планують впровадження масштабних інвестиційних проектів цього року.

*Нещодавно
Європейська
Бізнес Асоціація,
Dragon Capital
та Центр
економічної
стратегії
провели
дослідження,
згідно з яким
дефолт за
державними
запозиченнями
є для іноземних
інвесторів
найбільшою
загрозою
інвестиційному
клімату країни.*

Під час опитування Business Forecast 2021 було виявлено, що близько третини підприємців очікують цього року збільшення доходу до 10% у гривні. Більш ніж половина директорів, а саме 54%, планують збільшити зарплату працівникам на 5-10%. Ще 21% збільшать зарплату до 5%, а 9% зроблять це в межах 10-20%. Приблизно 15% компаній не будуть збільшувати зарплату своєму персоналу, втім, жодна компанія не планує її зменшувати. Такі результати дають нам упевненість у тому, що турбота про добробут працівників залишається одним з основних пріоритетів бізнесу.

Більшість компаній цього року проводитимуть більш стриману кадрову політику. Так, 60% підприємств планують зберегти персонал компанії без змін, 28% планують найняти нових співробітників, 12% будуть змушені вдаватися до скорочень штату.

Заглядаючи в майбутнє, хочу поділитися інформацією від компаній щодо наслідків обмежувальних заходів. Щоб повністю відновитися після карантину, 60% підприємств знадобиться до одного року. Вочевидь, протягом наступних одного-двох років бізнесу доведеться спочатку розв'язувати проблеми, спричинені локдауном, а потім уже наздоганяти показники докризового періоду. Якщо припустити, що епідеміологічна ситуація буде сприятливою, то підприємства зможуть перейти одразу до фази відновлення. У цьому випадку є надія, що до кінця 2021 року більшість великих та середніх компаній досягнуть попереднього рівня розвитку бізнесу.

Втім, пандемія не тільки завдала збитків та стала стресом для представників бізнесу, а й змусила їх впроваджувати інновації та адаптувати майже всі процеси до нової реальності. Було б несправедливо стверджувати, що вимушені обмеження мали виключно негативний вплив на діяльність компаній. Безпрецедентні обставини змусили підприємства переглянути свої витрати й організаційні процеси, а також взаємодію із клієнтами. Тепер не залишається сумнівів, що цифровізація є обов'язковим кроком на шляху сучасної компанії до трансформації.

Тож, попри величезну невідомість щодо перспектив відновлення українського бізнесу, підприємці не втрачають оптимізму. Вони готові продовжувати розвиток свого бізнесу, незважаючи на непередбачувану динаміку поширення коронавірусу та нестабільну політичну й економічну ситуацію. Зрештою, у довгостроковій перспективі саме оптимісти змінюють світ.

Будучи найбільшою та однією з найвпливовіших ділових спільнот в Україні, Європейська Бізнес Асоціація забезпечує свої членські компанії всебічною підтримкою у захисті їхніх інтересів. Ми продовжимо втілювати зміни, які ведуть до покращення інвестиційного клімату в Україні для розвитку бізнесу, суспільства та країни в цілому.

З наближенням кінця року настрої представників бізнесу поступово згладжувалися у порівнянні з напруженим станом першої половини 2020 року, хоча генеральні директори все ще з обережністю ставляться до прогнозів щодо майбутнього.

ЄВРОДЕПУТАТ ЄЖИ БУЗЕК: «УКРАЇНІ ПОТРІБНІ ПОДАЛЬШІ РЕФОРМИ, ЗОКРЕМА ДЛЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ»

Європейський Зелений Курс можна порівняти з ліфтом, який привезе нас у краще майбутнє зі зростанням та процвітанням без шкоди для довкілля, стверджує Єжи Бузек – євродепутат Європейської народної партії, прем'єр-міністр Польщі у 1997-2001 роках, президент Європарламенту у 2009-2012 роках та великий друг України вже впродовж тривалого часу. За його словами, якщо Україна вирішить

їхати цим ліфтом і піде новаторським шляхом ЄС, вона отримає шанс модернізувати свою економіку та стати більш конкурентоспроможною у світовому масштабі. «Але для цього недостатньо сісти в ліфт; потрібно натиснути кнопку з номером поверху, провести реформи та здійснити зміни», – нагадав Бузек в ексклюзивному інтерв'ю Наталії Річардсон для журналу «Огляд Україна Брюссель».

У грудні 2019 року голова Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн запропонувала нову далекосяжну стратегію зростання – Європейський Зелений Курс, що має на меті до 2050 року перетворити Європу на кліматично нейтральний континент. Пізніше, на початку 2020 року, Європейський Союз і весь світ було уражено коронавірусом. Чи пандемія та поточна економічна криза змусили ЄС змінити підхід до Європейського Зеленого Курсу?

Безсумнівно, нинішня пандемія COVID-19 є однією з найбільших і найсерйозніших загроз, з якими ми стикалися в останні десятиріччя. Європейський Союз і весь світ були збентежені, коли раптово вірус не тільки атакував нашу дихальну систему, а й поставив під загрозу робочі місця десятків мільйонів людей, нашу свободу пересування і зборів, наші звички та спосіб життя.

Ми були приголомшені, і це цілком зрозуміло. Однак усе це може бути лише гірким передчуттям того, що може нас очікувати найближчим часом, якщо ми не зупинимо глобальне потепління: хвилі пожеж та посухи, сотні тисяч передчасних смертей щороку через спеку та забруднення повітря. Про це вчені нас попереджають протягом тривалого часу. А нещодавно ми стали свідками того, як багато з цих загроз стали реальністю. Наведу лише кілька прикладів: лісові пожежі в Австралії знищили 500 мільйонів тварин, а у Європі щороку від смогу та забруднення повітря гине півмільйона людей.

Вакцини проти коронавірусу вже знайдено. Проте вакцин проти кліматичних змін зараз немає, і в майбутньому вони також не з'являться.

Пане Бузек, чи маємо ми достатньо ресурсів для боротьби з COVID-19 та з економічною кризою й глобальним потеплінням?

Навіть найгероїчніша боротьба з величезним глобальним викликом – COVID-19 – жодним чином не звільняє нас від обов'язку боротися з глобальним потеплінням і нести за це відповідальність.

Саме в цьому контексті Європейський Зелений Курс – нова стратегія зростання й розвитку ЄС та інструмент досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року – стає ще більш важливим. Ось чому його було покладено в основу Плану відновлення Євросоюзу «ЄС наступного покоління». Запропоновані заходи екологічного відновлення – масштабна хвиля реконструкції будівель та інфраструктури, більш безвідходна економіка, розгортання проєктів із відновлюваної енергетики, чистіший транспорт і логістика та Фонд справедливої трансформації – не лише усунуть короточасну шкоду від кризи, але також поживлять європейську економіку, зроблять її більш готовою до майбутніх викликів, стійкою та конкурентоспроможною.

Європейський Зелений Курс зосереджено на екологічному відновленні насамперед у межах ЄС. Водночас ми не можемо забувати про більш далекосяжну мету цієї програми: сприяти розвитку Євросоюзу, який на власному прикладі показує, як вести глобальну боротьбу зі змінами клімату. Як Ви думаєте, світ піде цим шляхом?

Це справді історична програма і для Євросоюзу, і для всього світу – так би мовити, наш «Аполлон» (космічна програма,

яка завершилася історичною висадкою на Місяць американських астронавтів – ред.). Якщо ми досягнемо успіху, то не тільки зробимо свій внесок у захист нашої планети й забезпечимо краще майбутнє для наших дітей та онуків, але насамперед доведемо всьому світу, що справді можна поєднати економічне відновлення і зростання, технологічну й економічну конкурентоспроможність, а також створення нових, потрібних у майбутньому робочих місць, та захист довкілля й клімату. А потім за нами підуть інші – я впевнений, що так і буде. Я також переконаний, що якщо нам не вдасться цього зробити, наслідки можуть бути драматичними: від втрати громадянами довіри до всього європейського проєкту аж до глобальної кліматичної катастрофи. На кону поставлено багато, тому ми просто повинні це зробити.

Угода має покращити екологію й за межами Євросоюзу. Як Зелений Курс вплине на взаємини між ЄС та Україною?

Дозвольте мені коротко сказати про історію співробітництва між Україною та ЄС в енергетичній та кліматичній сферах. У 2011 році Україна приєдналася до Енергетичного Співтовариства та взяла на себе зобов'язання дотримуватися правил внутрішнього енергетичного ринку Євросоюзу. Підписаний у 2016 році Меморандум про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства активізував енергетичне співробітництво між Україною та ЄС. І, нарешті, Угода про асоціацію між Україною та ЄС є однією з найбільш далекосяжних угод про співпрацю в історії Євросоюзу. Вона набула чинності у 2017 році й ще більше наблизила Україну до енергетичної та кліматичної політики ЄС.

У преамбулі згадується про зобов'язання сторін виконувати Договір про Енергетичне Співтовариство, ця угода містить також спеціальні розділи, присвячені енергетиці та клімату. І все це двостороннє співробітництво в енергетичній та кліматичній сферах здійснюється під загальною «парасолькою» спільних міжнародних зобов'язань у рамках Паризької угоди, підписаної та ратифікованої як Україною, так і Європейським Союзом.

Дотримання Україною європейських і міжнародних норм в енергетичній галузі стимулювало її модернізацію. Це також відкрило Україні великий європейський ринок, наприклад, їй було дозволено продавати електроенергію за кордон. Не треба забувати також про інший важливий аспект такої співпраці – енергетичну безпеку. Коли у 2015 році країна припинила закуповувати газ у Росії, законодавча база ЄС стала основою для домовленостей про реверсний потік газу зі Словаччини та Польщі в Україну.

Що ще має зробити Україна, щоб повністю виконати свої зобов'язання в галузі енергетики в рамках угод з Євросоюзом?

Я неодноразово про це казав і хотів би повторити зараз: для мене Україна разом з іншими договірними сторонами Енергетичного Співтовариства фактично є частиною Енергетичного Союзу. Завдяки міжнародним угодам зобов'язання України в галузі енергетики та клімату є дуже близькими до зобов'язань ЄС. І тут я хотів би наголосити, що «зобов'язання» не означають «здійснення». Будь-яка реформа без реальних змін на місцях перетворюється на аркуш паперу. Впровадження – це довгий та складний

шлях із багатьма перешкодами. Тільки один приклад: нам знадобилося 5 років, щоб створити Енергетичний Союз у рамках ЄС. Через те, що стартові позиції відрізняються, Україні, звичайно, потрібно ще більше часу та ресурсів для реформування енергетичного сектора. Процес триває, і ми бачимо чимало досягнень, таких як закон про ринок природного газу, але потрібно ще багато, особливо що стосується втілення законів у життя.

Які ще сфери, окрім енергетики, включено до Європейського Зеленого Курсу?

Європейський Зелений Курс для Євросоюзу – це не просто чергова політична пропозиція, це всеосяжна програма перетворень, що охоплює майже всі аспекти життя громадян – від енергетики до сільського господарства, від циркулярної економіки до захисту біорозмаїття, від нової галузі промисловості до справедливої трансформації. Європейський Зелений Курс – це свого роду ліфт, який може перевезти нас у майбутнє, де інноваційні та продумані рішення створюють зростання і процвітання, не ставлячи під загрозу наше довкілля.

Якщо Україна вирішить їхати цим ліфтом і піде новаторським шляхом ЄС, вона отримає шанс модернізувати свою економіку та стати більш конкурентоспроможною у світовому масштабі. Але для цього недостатньо сісти в ліфт, потрібно натиснути кнопку з номером поверху, провести реформи та здійснити зміни.

Учасники недавнього саміту Україна-ЄС (жовтень 2020 р.) привітали заяву українського уряду про намір приєднатися до Європейського Зеленого Курсу. ЄС підтримує прагнення України наблизити свою політику й законодавство до Зеленого Курсу та вести далі налагоджений

діалог у різних галузях – не лише в енергетиці, а й у сільському господарстві, транспорті, промисловості та будівництві.

А успіх Європейського Зеленого Курсу має додану вартість для ЄС та України?

Якщо Україна успішно виконуватиме зобов'язання в рамках Зеленого Курсу, то це для Євросоюзу було б набагато більшим, ніж просто прикладом структурних перетворень у країнах-сусідах ЄС. Це була б велика історія успіху ефективної дипломатії Зеленого Курсу та чудовий приклад для всього світу. Як я вже згадував, і Україна, і Євросоюз є учасниками Паризької угоди. Безумовно, для України виконання зобов'язань Європейського Зеленого Курсу стане величезним кроком на шляху до реалізації цього дуже важливого глобального кліматичного договору – Паризької угоди.

Я маю чесно сказати, що Європейський Зелений Курс є потенційно небезпечним для України, якщо країна не здійснить цю програму своєчасно та належним чином.

Що саме означає Європейський Зелений Курс для України? Як ця програма може вплинути на економіку країни?

Як і будь-яка нова реформа, втілення Зеленого Курсу в Україні може нести певні загрози, але перш за все створити нові можливості. Парадоксально, але сьогоднішня низька енергоефективність України та висока вуглецева інтенсивність її економіки можуть стати перевагою в рамках Європейського Зеленого Курсу. З одного боку, було б простіше досягти високих показників у декарбонізації або енергоефективності. З іншого боку, це може дозволити залучити міжнародне «зелене» фінансування. Не варто забувати, що енергоефективність, нові технології та інновації в українській економіці будуть дуже корисними для майбутнього зростання і процвітання країни. Ось чудовий приклад: запровадження «промислового безвізу» сприяло б інтеграції українського бізнесу в нові промислові процеси ЄС.

Існують також можливості в енергетичному секторі. Наприклад, у виробництві водню в рамках Європейської водневої стратегії або батарей у рамках Європейського батарейного альянсу. У сільському господарстві виробництво біометану з біовідходів може бути іншим сектором з великим потенціалом для зростання. Українські біофермери можуть знайти більше клієнтів на великому продовольчому ринку ЄС. Європейський Зелений Курс також може стати ключем, який розблокує інструменти фінансової та технічної підтримки Євросоюзу.

А якщо Україна вирішить не йти шляхом «зеленої» економіки, чи буде це небезпечно?

Я маю чесно сказати, що Європейський Зелений Курс є потенційно небезпечним для України, якщо країна не здійснить цю програму своєчасно та належним чином. Більш жорсткі вимоги, пов'язані з охороною клімату та довкілля, можуть призвести до обмеження доступу українських товарів на ринок ЄС. Нові нетарифні бар'єри для торгівлі можуть стати справжнім викликом для ресурсо- та енергомістких галузей, на які припадає значна частина українського експорту, таких як металургія, енергетичний сектор, важкі хімікати, машинобудування. Український аграрний сектор може зіткнутися з проблемами, пов'язаними з переглянутими високими екологічними стандартами. Також українські перевізники вантажів можуть отримати меншу кількість контрактів, оскільки ЄС ставить перед собою далекосяжну мету скорочення викидів у транспортному секторі.

Як Україна може уникнути цих загроз або принаймні краще підготуватися до боротьби з ними?

Не можна кинути насіння в сухий пісок і чекати хорошого врожаю. Так само і Європейський Зелений Курс не може бути успішним, якщо його не зростити на родючому ґрунті демократії, дієвих інституцій, включно з незалежною судовою владою. Тому продовження реформ в Україні – чи то стосовно антикорупційних установ, чи то законодавства щодо відновлюваних джерел енергії – є передумовою успішного впровадження Зеленого Курсу.

Коли йдеться про конкретні кроки для зменшення ризиків, пов'язаних з Європейським Зеленим Курсом, передбачення та попередження, безумовно, є кращими підходами, ніж просто реакція. Повторюся: ця програма містить не лише енергетику чи захист клімату, вона охоплює майже всі галузі економіки. Тому важливо, щоб українська влада підходила до цього системно.

Щоб розробити ширшу стратегію Європейського Зеленого Курсу, можуть знадобитись два кроки. По-перше, комплексний аналіз ризиків та переваг Зеленого Курсу для економіки, котрий стане основою для майбутнього діалогу з колегами з Євросоюзу. По-друге, призначення високопоставленого урядовця, який координуватиме Європейський Зелений Курс в Україні.

Які часові рамки при підготовці до Зеленого Курсу?

2021 рік буде вирішальним для формування Зеленого Курсу. Тому важливо, щоб Україна розвивала свою позицію щодо Європейського Зеленого Курсу та просуvala її серед своїх європейських партнерів. Як ми всі знаємо, вчинки говорять голосніше, ніж слова. Найкращий спосіб почути український голос на майбутніх переговорах – це виконати нинішні зобов'язання в Угоді про Асоціацію, впроваджувати далі реформи, зокрема в енергетичному секторі, та декарбонізувати економіку.

Іншою важливою роллю української влади, громадянського суспільства та ЗМІ є інформування українського бізнесу та громадян про Європейський Зелений

Курс. Кампанії з підвищення обізнаності не тільки допоможуть українцям краще зрозуміти Зелений Курс, але можуть також дозволити представникам бізнесу по-новому підійти до планування своєї діяльності та краще підготуватися до майбутньої відповідності своїх товарів і послуг до кліматичних та екологічних вимог ЄС.

Справді, інформація відіграє ключову роль в успіху будь-якої реформи, оскільки серед іншого вона допомагає просувати соціальне сприйняття нових заходів. Чи Євросоюз має достатньо інформації про Європейський Зелений Курс? Чи підтримують європейські громадяни цю програму? Вони розглядають її як шлях до нового способу життя, який не загрожує довіллію, або радше як загрозу економіці, робочим місцям та добробуту?

Нова програма структурних змін створить чимало можливостей для зростання, інновацій та конкурентоспроможності. Але водночас вони означатимуть великі виклики для вугледобувних та вуглецемих регіонів. Як ви слушно зауважили, ми

можемо досягти успіху в перетворенні економіки лише тоді, коли в цьому беруть участь усі громадяни – чи то з постіндустріальних, чи то з малих міст, які залежать від вугільної промисловості. Очевидно, що різні регіони мають різні відправні точки, що впливає на рівень їхнього прийняття Зеленого Курсу. Наше зобов'язання й моральний обов'язок – допомагати тим, для кого цей перехід складніший, і не залишати їх осторонь. Як саме? Надаючи фінансові ресурси для підтримки «енергетичного переходу» – від перекваліфікації та підвищення кваліфікації робітників до інвестицій у газ або відновлювані джерела енергії. Саме тому восени 2018 року я як голова Комітету Європарламенту з питань промисловості, досліджень та енергетики запропонував створити новий Фонд справедливої трансформації. Завдяки підтримці моїх колег по комітету та всього Європарламенту, ця пропозиція стала частиною офіційної позиції Європейського парламенту щодо багаторічної програми фінансового розвитку на 2021-2027 роки. У травні 2020 року нова Єврокомісія на чолі з Урсулою фон дер Ляєн презентувала пропозицію Фонду справедливої трансформації як одну з основних частин Зеленого Курсу.

Законодавство про Фонд справедливої трансформації зараз розробляється. Про це Ви маєте доповісти Комітету з питань промисловості, досліджень та енергетики. Тож не могли б Ви поділитися останніми новинами на цю тему?

Після місяців законодавчої роботи Європарламент ухвалив у вересні позицію щодо Фонду справедливої трансформації. Як доповідач комітету, я брав участь у так званих тріа-логах – переговорах з Німеччиною, яка головує в ЄС і таким чином представляла Раду Євросоюзу, та Єврокомісією.

9 грудня ми дійшли компромісу щодо остаточної версії документа. На пленарній сесії у перші місяці 2021 року цю угоду буде винесено на голосування, після чого вона має стати законом.

Фонд справедливої трансформації фінансуватиме проекти у країнах-членах ЄС. Чи надає Європейський Союз кошти на справедливий перехід у регіоні Східного партнерства? Чи може Україна розраховувати на допомогу ЄС у трансформації та модернізації економіки?

У травні 2017 року, за 3 роки до того, як Єврокомісія презентувала Фонд справедливої трансформації, ми запропонували – разом із Марошем Шефчовичем, тодішнім віцепрезидентом ЄК, відповідальним за Енергетичний Союз, – створити спеціальну Платформу трансформації вугільних регіонів на перехідному етапі. Це була структурна акція, що фінансується з бюджету ЄС, її метою було допомогти таким регіонам у їхній трансформації, пом'якшити її соціальний вплив. Ця ініціатива діяла у 2018-2019 роках. І минулого року, подаючи поправку щодо збільшення бюджету Платформи у 2020 році, я також запропонував розширити сферу її діяльності, а також включити країни Західних Балкан та Україну як можливих бенефіціарів. Нам удалося забезпечити рекордний бюджет у 18 млн євро та відкрити фонди для України й Західних Балкан.

Як саме Платформа допомагає вугільним регіонам на перехідному етапі? Чи беруть участь у цьому українські вугільні регіони?

Платформу зосереджено на нарощуванні потенціалу (надання відповідно до потреб технічної допомоги та порад при

розробці стратегій та управління, ідентифікація проектів, проектування та розробка проектів); підготовці допоміжних матеріалів (комплектів інструментів, керівних принципів та доповідей) і налагодженні зв'язків між зацікавленими сторонами – через сприяння колективному діалогу між регіонами та широким колом зацікавлених сторін, передовий досвід, співпрацю та організацію політичних заходів на високому рівні.

30 липня минулого року я мав честь виступити під час запуску Платформи справедливої трансформації, яка фінансується з бюджету ЄС 2020 року. Я був радий побачити, що українські регіони налагодили співпрацю з Платформою і взяли активну участь у Віртуальному тижні вугільних регіонів на перехідному етапі, який відбувся 16-20 листопада 2020 року.

На Вашу думку, регіони України відстають в енергетичній трансформації? Чи може це стати перешкодою для модернізації економіки країни?

Парадоксально, але проблеми вугільних регіонів на перехідному етапі є настільки різними й водночас настільки схожими. Слід урахувати, що в Бельгії, Франції чи Німеччині трансформація вугільних регіонів розпочалася 40 років тому. У Польщі ми почали цей процес не так давно, і ми ще не пройшли й половину шляху.

Платформа створює форум для обміну інформацією, даними та передовими практиками, що допомагає учасникам дізнатися про інших та надихає пропонувати власні рішення. Я впевнений, що німецький, бельгійський чи польський досвід буде дуже корисним для українських регіонів, які лише на

початку цієї довгої та складної дороги. Як хтось сказав, *viā supervadēt vadens* – дорогу здолає той, хто йде. Тож просто крокуйте, ідіть уперед.

Єжи Бузек (1940 р.н.) є одним із найбільш видатних політичних діячів сучасної Польщі. Він був активістом антикомуністичних рухів у цій країні в 1980-х роках, зокрема підпільної профспілки «Солідарність». У 1997 році його обрали до Сейму, нижньої палати польського парламенту.

З 1997 по 2001 рік Єжи Бузек обіймав пост прем'єр-міністра Польщі, проводячи масштабні реформи в галузі пенсійного забезпечення, охорони здоров'я, місцевого та регіонального управління, освіти й гірничодобувної промисловості. Під час його перебування на цій посаді Польща вступила в НАТО і зробила ключові кроки на шляху до членства в ЄС.

У 2004 році Бузек переміг на виборах до Європейського парламенту, а у 2009 році більшістю голосів (найбільшою за всю історію) його обрали головою Європарламенту (на 2,5 роки). Єжи Бузек став першою людиною з колишнього Східного блоку на цій посаді. Нині він є польським депутатом Європарламенту від Європейської народної партії, членом Комітету з промисловості, досліджень та енергетики (у 2014-2019 роках був головою цього комітету). Упродовж трьох парламентських термінів Бузек проводить законодавчу роботу в галузі енергетики, безпеки газових поставок тощо. Крім того, він опікується питаннями, пов'язаними з Україною та іншими державами Східного партнерства. Протягом останніх кількох місяців Бузек брав активну участь в обговоренні в Європарламенті ситуації в Білорусі. Журнал «Парламент» у 2020 році присудив йому щорічну премію в номінації «За видатні досягнення».

**ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
ОНЛАЙН-ОПИТУВАННЯ
ПРО СТАВЛЕННЯ
НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ
ДО ВІДНОВЛЮВАНОЇ
(ПОНОВНОЇ,
АЛЬТЕРНАТИВНОЇ)
ЕНЕРГЕТИКИ, ЗЕЛЕНОЇ
ЕКОНОМІКИ ТА РОЛІ
КОЖНОГО З НАС У
ЗБЕРЕЖЕННІ ДОВКІЛЛЯ
ЗАВДЯКИ ПОНОВНИМ
РЕСУРСАМ ПЛАНЕТИ
ЗАВДЯКИ ПОНОВНИМ
РЕСУРСАМ ПЛАНЕТИ**

**ЗЕЛЕНА ЕНЕРГІЯ
ОПІТУВАННЯ**

ПІДГОТУВАЛА ЄВГЕНІЯ КОЛОМІЄЦЬ-ЛЮДВІГ

Методологія дослідження. Опитування проводилося в період з 08.01 по 14.01.2021 року, з використанням методу CAWI та застосуванням функціоналу google-forms. Посилання на опитування було розміщено на сайті Promote Ukraine, сторінках Facebook і надсилялося на електронну пошту зацікавлених осіб.

Розробка інструментарію та обробка інформації здійснювалася за підтримки науково-дослідного Інституту соціологічних досліджень Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. Питання укладалися разом з Олександром Сущенком, кандидатом економічних наук, експертом із питань зеленої економіки та фінансування Програми розвитку ООН (UNDP Expert on Green Economy and Financing) та Роксоляною Любачівською, кандидатом економічних наук, авторкою дисертаційного дослідження на тему «Формування високотехнологічних кластерів у біоекономіці ЄС».

Отримана соціологічна інформація має описовий характер та демонструє узагальнене ставлення людей, які проживають на території України, до відновлюваної (поновної, альтернативної) енергетики, «зеленої» економіки та ролі кожного з нас у збереженні довкілля завдяки поновним ресурсам планети.

В опитуванні взяли участь 277 респондентів – мешканців України віком від 18 років, 79,1% яких – особи з вищою освітою (рівня бакалавр, спеціаліст або магістр). Найактивнішою аудиторією стали вікові категорії від

41 до 55 років (40,8%) та 29-40 років (33,9%). Найменше учасників (2,5%) – віком від 56 до 65 років; осіб, старших за 65 років, серед респондентів не задекларовано.

Більше ніж половина учасників опитування – чоловіки (59,6%). Професійна діяльність 19,5% респондентів пов'язана з екологією; 9,7% респондентів працюють у сфері традиційної енергетики, а 7,5% – професійно пов'язані з альтернативною енергетикою.

75,1% респондентів – із міст-мільйонників, 8,3% – мешкають у селах, 2,5% – у селищах міського типу, 14,1% проживають у великих та малих містах.

37,5% учасників опитування зазначили, що у населеному пункті, де вони мешкають, або в радіусі 10 км від нього, функціонують вітрогенератори, сонячні батареї тощо. 25,6% бачили такі установки у своїй області. У місцевості, де проживають 24,5%, технології поновної енергетики не спостерігаються, а 12,3% не звертали на це уваги.

29,6% надали б дозвіл на встановлення на даху свого помешкання генеруючої установки, призначеної для виробництва електричної енергії з сонячного випромінювання («сонячної батареї») за умови, що від них потрібен лише дозвіл, без зобов'язань співфінансування або забезпечення технічного обслуговування. Для 14,1% доцільність встановлення такого обладнання у себе в помешканні видається сумнівною, а ризики й проблеми – очевидними. 2,9% було важко дати відповідь на таке питання.

Певна частина опитуваних зазначила, що встановили б для себе таке обладнання, щоб забезпечувати власне господарство та не залежати від постачальників електроенергії; інші погодилися б встановити на умовах певної компенсації або на комерційних засадах. Також ішлося про те, що нинішня «зелена енергетика» – не порятунок планети, а лише шкода іншим регіонам. Однак, 46,6% респондентів безумовно погодилися б на встановлення на даху свого помешкання обладнання задля користування альтернативними джерелами енергії, оскільки хочуть бути причетними до порятунку планети від екологічної катастрофи.

62,5% опитуваних негативно ставляться до викидів підприємств в Україні, оскільки найцінніше у цьому світі – життя і здоров'я людини. Для 27,8% викиди – це зворотний бік промисловості. Респонденти також зазначали, що «викиди – це погано, але це відповідальність держави», «важлива кількість викидів» і «що шкоду від викидів можна суттєво зменшити, не зменшуючи обсягів виробництва». 6,1% вважають, що нагнітання ситуації зі шкідливістю викидів – це штучна проблема.

На основі відповідей респондентів цього опитування сформувався такий рейтинг «безпечності для довкілля» джерел енергії.

Найменш шкідливим джерелом є сонце (на думку 57% респондентів), хоча як зазначалося у ремарках деяких учасників опитування, «сонячна енергія може бути термальною та фотоелектричною. Створення фотоелектричних модулів зазвичай дуже шкідливе для середовища, оскільки пов'язане з видобуванням рідкоземельних металів».

На другому місці нашого аднос рейтинг – поновна енергія вітру (44,4%), а на третьому – невідновлюване джерело енергії – атом (31,4%).

Далі – енергія геотермальних вод (29,6%) і біопаливо (24,5%). Щодо останнього було зазначено, що «суттєвим є те, яким шляхом добуто біопаливо. Оскільки не гарантовано, що вітчизняне біопаливо при виробництві не залишає вуглецевого сліду більше, ніж зменшує його при використанні».

Загалом 24,5% респондентів вважають усі відновлювані джерела енергії менш шкідливими для довкілля, якщо порівнювати з невідновлюваними.

Як уже було сказано, 31,4% респондентів не вважають атом шкідливим джерелом енергії. **То яке ж оптимальне майбутнє для нинішніх АЕС?** 43% переконані, що атомна енергетика – одне з найбільш економічно ефективних низьковуглецевих джерел енергії, тому цей напрямок треба розвивати, а не відмовлятися від нього. 14,1% вважають, що в Україні відсутня альтернатива діючим АЕС як джерела енергії, тому треба їх підтримувати та будувати нові. 37,2% схильні відмовлятися від атомної енергії та переходити на альтернативні джерела, враховуючи ризики від експлуатації АЕС (досвід Чорнобиля) і лише 0,7% обрали варіант відповіді «Україна готова до зняття з експлуатації діючих АЕС». Серед коментарів до цього питання ми отримали й такі: «треба відмовлятися, але альтернатив поки немає»; «ціна [поновної енергетики] значно вища, ніж АЕС»; «термін експлуатації АЕС у більшості випадків закінчився, але замінити 50% валового виробництва електроенергії, особливо альтернативними джерелами, малоймовірно»; «потрібно збільшувати потужності за рахунок АЕС, оскільки «зелена» енергетика не є екологічною, як її малюють»;

«треба дуже гарно розрахувати і продумати використання атомної енергетики, бо це насправді дуже потужне джерело енергії, яке може бути екологічно безпечним».

Загалом, джерело енергії, якою повсякденно користуються респонденти, має значення для 78,7%, оскільки видобуток енергії впливає на екологію (45,1%) і від цього залежить її вартість (33,6%). Висловлювалася також думка про те, що обидва вищезазначені фактори є визначальними й повинні розглядатися у комплексі. Не замислювалися над поставленим питанням 9,4%, а для 8,7% не має значення джерело енергії у повсякденному користуванні.

Платити більше за електроенергію, якщо її отримали з альтернативних джерел, що є більш безпечними для довкілля, готові у будь-якому випадку 15,2% респондентів, оскільки вважають це інвестицією в майбутнє. 36,8% також готові платити більше, за умови, якщо різниця у ціні до 10% або до 20% (25,6% і 11,2% респондентів відповідно). Аналогічний відсоток учасників опитування – 36,8 – не готовий на варіант «платити більше», зокрема тому, що «енергія сонця і вітру має бути значно дешевша, ніж тепла й атомна, її ціна завищена штучно». 6,9% респондентів було важко відповісти на поставлене питання, а 4,3% опитуваних скористалися опцією «Інше» та деталізували свою позицію: «потрібен екологічний аудит виробництва

на всіх етапах»; «держава має компенсувати різницю в ціні»; «поновна енергія має бути дешевою, оскільки не потрібно платити шахтарям за видобуток вугілля, залізничникам за його перевезення тощо»; «це – знущання! Люди не зможуть платити більше [...], навіть якщо це класно для екології».

46,9% респондентів **готові «пересісти» на електрокар, якби уряд підтримав таку ініціативу;** 2,9% вже користуються електромобілями, а для 20,9% гібридний автомобіль – оптимальний варіант. 18,4% не мають машини й не планують її купувати, а 7,2% не готові змінити свої вподобання на користь «гібриду». Респонденти зазначили, зокрема, що «електромобіль має малу відстань запасу ходу і коштує надто дорого»; «збільшення електротоварів призводить до збільшення споживання електроенергії, яка наразі виробляється в основному не з енергії сонця та вітру»; «уряд як підтримує, так потім і скасує підтримку, а пізніше запровадить потрібний тариф на електроенергію».

Обираючи сферу інвестування, учасники цього опитування **передовсім схильні зв'язати на економічну вигоду від інвестицій** (45,8%), їхній вплив на здоров'я та довкілля (28,9%), тренди та інновації (14,8%).

На відміну від 28,5% респондентів, 43,7% **готові інвестувати у технології відновлюваної енергетики та/або їхній розвиток.** Важким виявилось це питання для 23,1%, тоді як 1,4% вже інвестували й чекають на дивіденди, а 1,1% вже інвестували й отримують прибуток. Окремі учасники зазначили, що готові інвестувати за умови гарантій від держави; однак основним стримувальним фактором є відсутність вільних коштів для інвестування загалом.

Респонденти, готові інвестувати у технології відновлюваної енергетики, вказали ось такі пріоритети: 62,1% інвестували б у сонячні електростанції, 36,4% – у вітрові турбіни, 35,3% – у біопаливо, 16,9% – в енергію геотермальних вод, і 14,7% – у гідроелектростанції. 16,2% учасників визначили це питання важким для відповіді.

«Розвиток відновлюваних джерел енергії може бути основою для програми відновлення економіки України після COVID-кризи» – з цим погоджується 34,3% респондентів і скоріше погоджується ще 20,9%. Скоріше не погоджується 13,4% й не погоджується 26,4%.

Для 37,5% учасників опитування питання «зеленої» енергетики для України є нагальним і стратегічним, 34,1% також погоджуються, що питання «зеленої» енергетики – нагальне, однак є й важливіші питання, які слід розв'язати якнайшвидше. 27,4% респондентів переконані, що є більш актуальні питання, які необхідно розв'язати в першу чергу: «не забуваймо про війну та епідемію...».

Питання відновлюваних джерел енергії залишається пріоритетним на тлі пандемії та економічної рецесії в Україні й у світі для 38,6% респондентів, ще 28,9% також скоріше погоджуються з таким твердженням. Майже 30% так не вважають: 10,1% відповіли «скоріше ні» на це питання, 19,5% – «ні». 2,9% зазначили, що їм важко дати відповідь.

Лише 9,4% респондентів вважають, що **питанням поновної енергетики в Україні приділяється достатньо уваги** і стільки ж (9,4%) зазначають, що «скоріше так, питанням поновної енергетики в Україні

приділяється достатньо уваги». Так само майже однакова кількість опитуваних вказали, що «ні» і «скоріше ні» – питанням поновної енергетики в Україні приділяється недостатньо уваги (36,8% та 36,5% відповідно). Коментарі до цього питання у рубриці «Інше» різняться від «останнім часом бачу дуже мало інформації на цю тему» до «сталої уваги немає. Періодами приділяють достатньо».

Як недостатньо уваги приділяється питанням поновної енергетики в Україні, так **само недостатньою є й державна підтримка розвитку альтернативних джерел енергії в Україні** (54,5%). Лише 16,6% вважають, що це одна з небагатьох сфер, яку держава підтримує на високому рівні. 22,7% зазначили, що їм важко відповісти на це питання, а майже 6% респондентів дали, наприклад, такі коментарі: «найбільше у цьому питанні українців підтримують міжнародні донори, і саме їхні кошти якось рухають справу уперед»; «державна підтримка є надмірною, і вона не потрібна»; «підтримку зеленої енергетики держава повністю переклала на споживачів та гарантувала цей механізм на майбутнє. Це помилка»; «це підтримка олігархічних структур під виглядом піклування про екологію».

Які перепони є найбільш суттєвими для розвитку відновлюваних джерел енергії в Україні? Умови ведення бізнесу – на думку 55,6% респондентів; нормативно-правова база – 18,4%; недостатній рівень забезпечення кваліфікованими кадрами – 5,1%. 9% не бачать і не мають жодних перепон, а майже 20% мають

власні версії причин проблем у розвитку альтернативної енергетики в Україні: «фінансові заангажованість та амбіційність великих гравців»; «політичні ризики та нестабільність»; «люди й бізнес ментально не готові до змін, не розуміють, що якщо не змінюватися, то жодні гроші не допоможуть врятувати, себе, свою сім'ю та свій бізнес, якщо він є»; «ключова перепона – великі промислові групи, які, керуючи маріонетками при владі, блокують розвиток ВДЕ в Україні»; «президент і його команда»; «олігархи ненаситні»; «корупція, зокрема у сфері охорони довкілля, відсутність реальних штрафів та їхній малий розмір»; «відсутність гарантій від уряду»; «фізичні фактори, відсутність технологій акумуляції електрики та низький ККД»; «мала ефективність та непостійність генерації»; «фінансова бідність громадян України».

То **чим же є, на погляд наших респондентів, «зелена» економіка для України?** Неминучим майбутнім – для 49,1%; темою для політичної демагогії та спекуляцій – для 24,5%; чимось на кшталт освоєння космосу Ілоном Маском: захопливим, корисним, але у найближчі десятиліття – фантастичним для вітчизняних реалій – для 18,8%. 2,2% зазначили, що їм важко відповісти на таке питання, а 7,6% обрали опцію «Інше» й конкретизували свою позицію: «можливість зменшити виробництво електроенергії на ТЕС»; «великий гарантований прибуток інвесторам «зеленої» енергетики, у відсутності конкуренції, за рахунок споживачів»; «вкрай шкідлива ініціатива і для економіки, і для екології»; «завищені тарифи».

Економічні махінації. Відтік фінансів за кордон»; «корупція та втрата енергетичної незалежності країни»; «камінь на шії при тарифі 5 та 15 грн за кВт/год»; «збагачення ДТЕК, жорстке забруднення повітря ТЕЦ»; «на сьогодні «зелена» економіка є неактуальним питанням, через нерозв'язану енергетичну кризу. Проте, якщо розглядати відновлювані джерела енергії, як аспект автономності для окремих будинків, сіл, ОТГ – то це цілком корисно для таких цільових аудиторій».

«Зелений» тариф (тобто «стимулювання Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, виробництва електричної енергії з альтернативних джерел») 38,3% респондентів вважають ефективним економічним механізмом, спрямованим на заохочення генерації електроенергії відновлюваною енергетикою. Для 40,4% він є черговим інструментом освоєння підприємствами та домогосподарствами бюджетних і грантових коштів. 11,9% було важко відповісти на це питання, а 9,4% висловили більш персоналізовані думки з цього приводу: зелений тариф – це... «грабунок кінцевих споживачів з перспективою сидіння у боргових ямах найближчі десяти роки»; «прихована дотація великих бізнес-груп»; «злочин проти українців, бо призводить до здорожчання енергії для населення і підприємств. Його потрібно скасувати»; «інструмент обкрадання населення України олігархатом»; «афера керівників держави у взаємодії з олігархатом»; «робиться вигляд, що дбаємо про довкілля»; «тимчасовий захід, який має бути скасовано,

коли ефективність відновлюваних джерел енергії зростає»; «хороша ініціатива, недостатнє регулювання»; «необхідна складова енергетичної політики».

49,5% респондентів не знайомі зі змістом **Енергетичної стратегії України до 2035 року**, 16,6% вважають цей документ спробою бути свідомими без реального розуміння стану речей. Для 10,8% ця Стратегія – утопія, для 7,9% – це документ, що вселяє оптимізм. 6,5% оцінюють його як об'єктивний документ з реальними досяжними цілями, 8,7% важко відповісти на це питання.

Участь України в European Green Deal (Європейському Зеленому Курсі) виявилася ще більш загадковим моментом, ніж Енергетична стратегія України: 57% ще не відомо про це, 12,3% не цікавляться цим напрямком. 6,5% вважають себе достатньо обізнаними, а 24,2% чули про це.

Для 52,3% опитаних **Стратегія України щодо впровадження «зеленої» енергетики** має врахувати помилки і досвід інших країн, 28,2% бачать її такою, як у розвинутих країнах: немає потреби винаходити ще один велосипед. 10,5% переконані, що Стратегія України щодо впровадження «зеленої» енергетики має бути унікальною, оскільки у нас є досвід Чорнобиля, є чорноземи та інші природні особливості. Водночас 5,8% респондентів не думали про це, а 3,2% важко відповісти на це питання.

Питанням, у якому аудитора респондентів виявилася найбільш згуртованою (82,7%), стало **«Чи потрібно вести просвітницьку роботу з населенням про альтернативні джерела енергії?»**: 64,3% відповіли «Так» і 18,4% – «Скоріше так». У коментарях також зазначали: «так, розповідати повну інформацію про альтернативні джерела, включаючи негативні фактори»; «можливо, важливішим є роз'яснення доцільності енергоефективності та акумулювання дешевої енергії»; «так. Розповідати про шкоду від неї для гаманця і довкілля»; «так, особливо про корупційну складову (невмотивоване витрачання грошей платників податків на покриття витрат)».

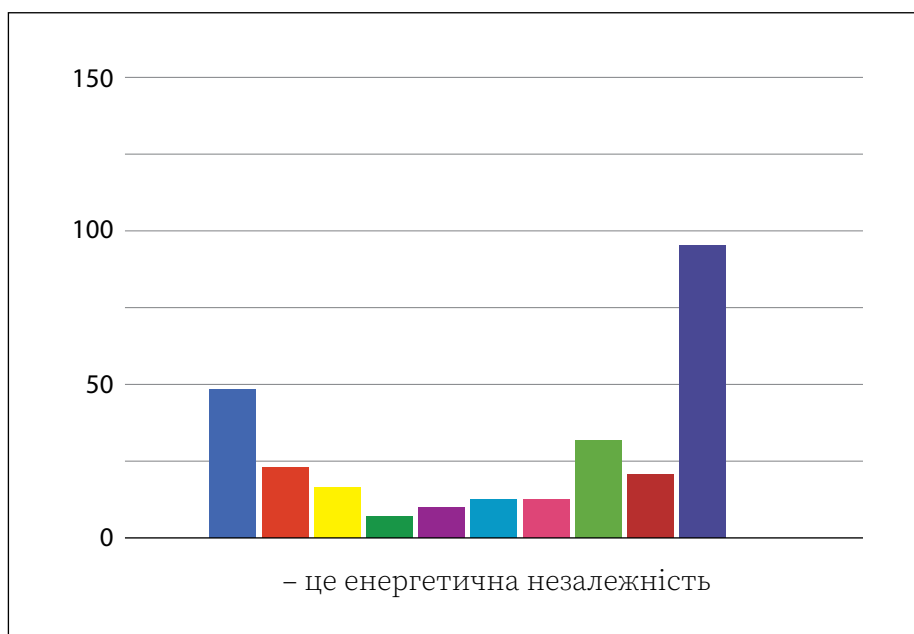
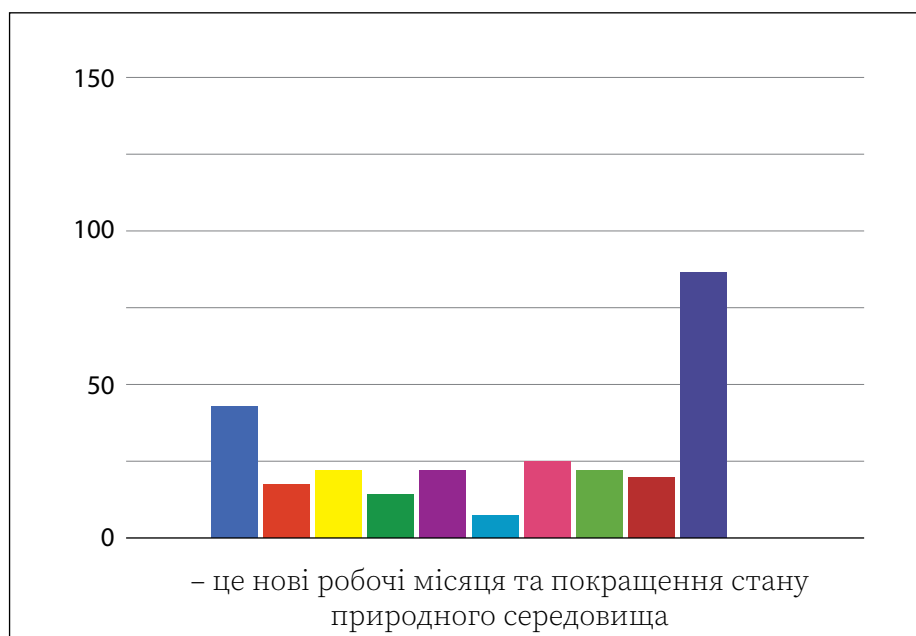
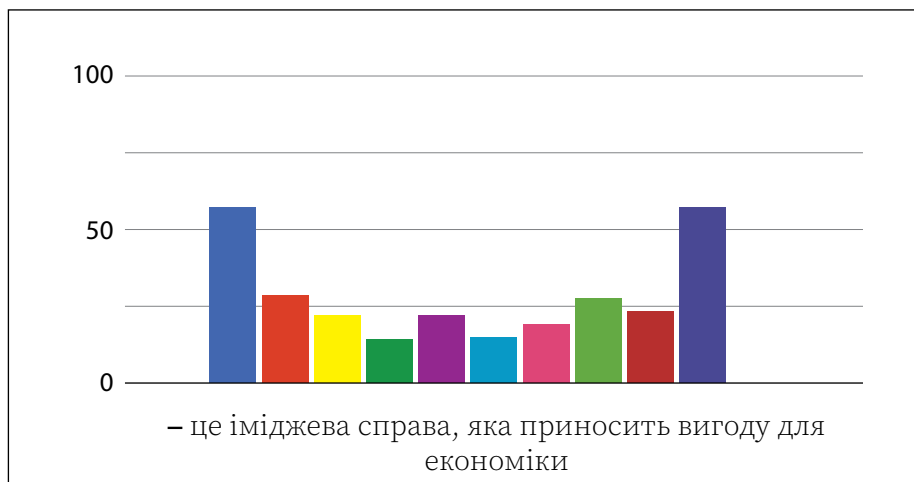
І наостанок. Ми з'ясували, наскільки наші респонденти погоджуються з наступними тезами щодо **альтернативної енергетики для України**:

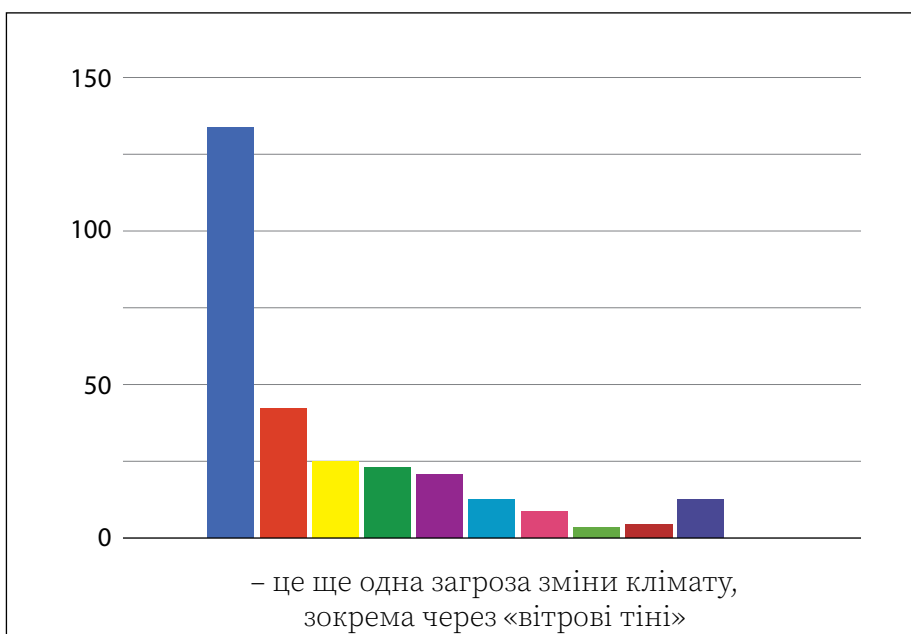
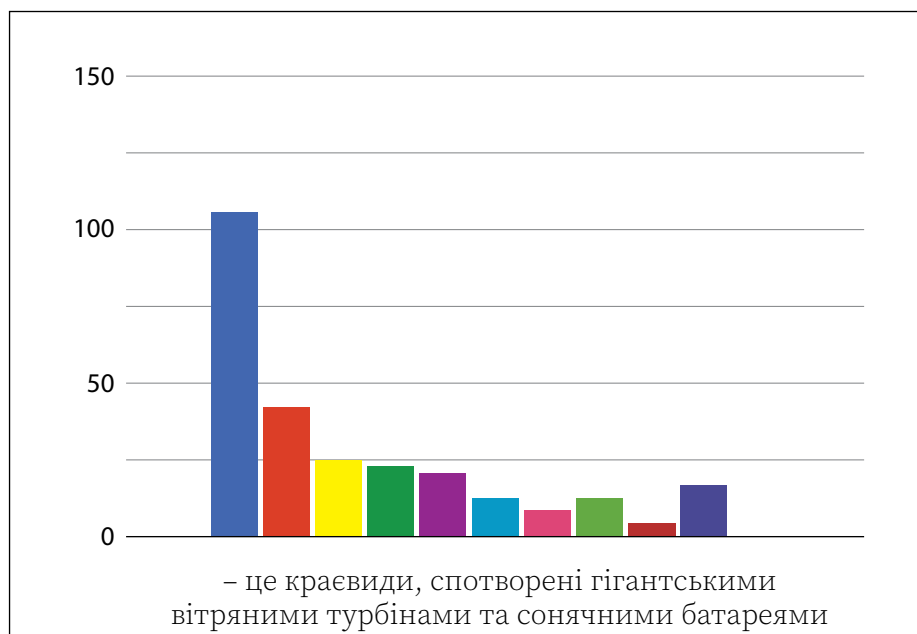
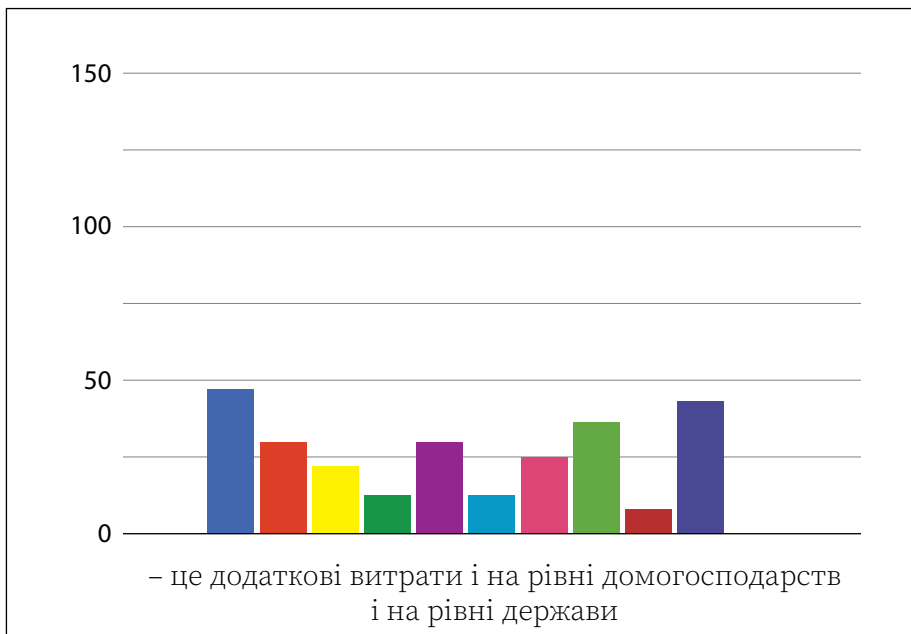

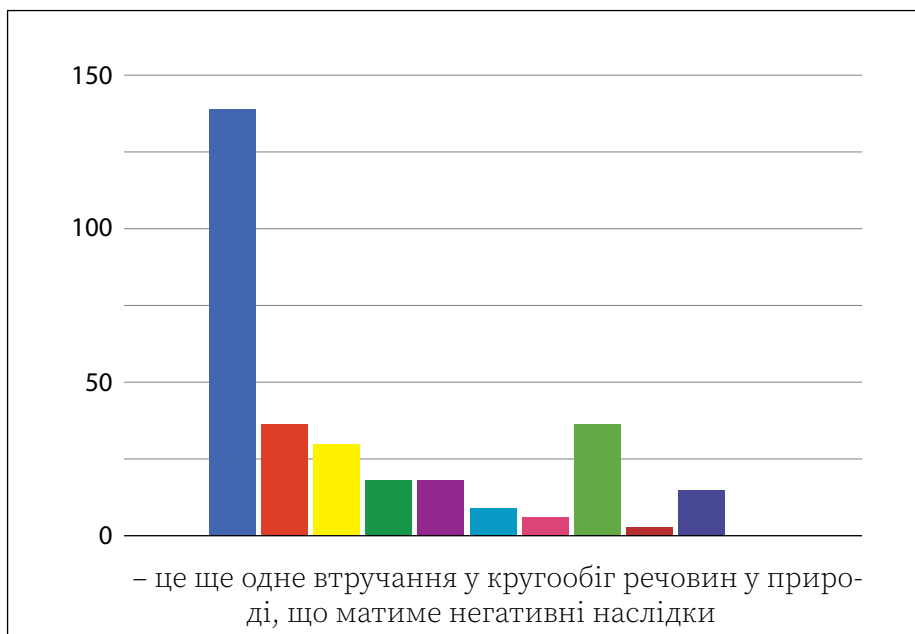
(1 – не погоджуюся;
 10 – повністю погоджуюся):

Відповіді розподілилися таким чином:

«Альтернативна енергетика для України.....»

Платити більше за електроенергію, якщо її отримали з альтернативних джерел, що є більш безпечними для довкілля, готові у будь-якому випадку 15,2% респондентів, оскільки вважають це інвестицією в майбутнє. 36,8% також готові платити більше, за умови, якщо різниця у ціні до 10% або до 20% (25,6% і 11,2% респондентів відповідно). Аналогічний відсоток учасників опитування – 36,8 – не готовий на варіант «платити більше», зокрема тому, що «енергія сонця і вітру має бути значно дешевша, ніж теплова й атомна, її ціна завищена штучно».

Читачам журналу «Огляд України Брюссель» та його редакції цікаво знати Вашу думку з приводу результатів цього опитування. Якщо Ви були серед респондентів, чи здивували Вас відповіді інших? Якщо Ви не брали участь в опитуванні, які настрої у Вас викликають його результати?

Ваші відгуки вітаються! Будь ласка, пишіть нам на електронну адресу: info@promoteukraine.org

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО. КЛІМАТ

КОЛЕКТИВНА
ІСТОРІЯ УСПІХУ
УКРАЇНЦІВ ЧЕРЕЗ
ОБ'ЄДНАННЯ У
ВИСАДЖЕННІ
ДЕРЕВ
ДЕРЕВ

17

ж о в т н я
2020 року
с т а л о
днем створення колективної історії успіху українців.

Це день, коли всі області змогли об'єднатися заради збереження екосистеми України та висадження понад 1 000 000 дерев за одну добу (24 години), у такий спосіб встановивши рекорд України.

Акція «1 000 000 дерев за 24 години» проходила в межах глобального екологічного проекту «Озеленення України».

Ініціатива проекту «Озеленення України» належить президенту «CEO Club Ukraine» Сергію Гайдайчуку та генеральному директору Книги рекордів України Ганні Крисюк. Реалізовано за підтримки міністра захисту довкілля та природних ресурсів України Романа Абрамовського та голови Державного агентства лісових ресурсів України Василя Кузьовича.

Цілі проекту – привернути увагу до проблем екології та відновлення екосистеми країни; сформувати позитивний імідж України у світі через першу колективну історію успіху українців.

17 жовтня о 8:30 ранку в Національному природному парку «Голосіївський» оголосили про початок акції та висадили перші дерева ініціатори проекту, а також головні координатори – Надія Чистяк, Юлія Бичай, Тетяна Розвадовська та Вадим Парасочка.

Станом на 12:00, у межах акції понад 700 000 саджанців були висаджені в усій Україні. Найбільшу кількість посадкового матеріалу висадили в таких областях: Львівська, Чернігівська, Вінницька, Рівненська й Житомирська.

До участі в акції долучилися державні та приватні установи, асоціації, бізнес-клуби, навчальні

заклади, міністерства, дипломатичні установи, військові, міські й обласні адміністрації.

Основне висадження лісосмуг у Київській області відбулося у смт Клавдієво-Тарасове та смт Козин.

У смт Клавдієво-Тарасове висадження відбувалися під головуванням міністра Романа Абрамовського, за участі заступника керівника Державного лісового агентства України Юрія Болоховця, співорганізаторки «Озеленення України» у Київській області Ілони Бовенс, а також дипломатів Міністерства закордонних справ України, представників політичних партій, координаторів, партнерів та учасників екопроекту, серед яких: Юлія Давидова, Анна Коршунова, Ярослава Бояркіна, Ірина Янковська.

Висадження лісосмуги в смт Козин відбувалося за організації найбільшого бізнес-клубу в Україні «CEO Club Ukraine», його членів і їхніх родин, а також всеукраїнських партнерів: Юрія Шинкарчука, Наталії Яроменко, Ало Стрейманна, Наталії Філіпчук, Ірини Іванової, Віктора Маковенка, Костянтина Войтова, Сергія Позняка, Сергія Шульги.

«Ми з родинами, друзями та партнерами висаджуємо дерева, щоб підтримати першу колективну історію успіху українців, яка розвиває екокультуру, прищеплює любов і шанобливе ставлення до природи та показує на глобальному рівні, що ми, українці, вміємо об'єднуватися, кожен може зробити свій вклад у відновлення екосистеми планети. Глобальні виклики не дають можливості думати, а підштовхують до того, щоб діяти. Об'єднуватися. Берегти природу. Своїми вчинками показувати правильний приклад молодому поколінню. Тому зараз ми висаджуємо 1 000 000 дерев за добу, щоб привернути увагу світу та кожного українця до глобальних ековикликів», – зазначив Сергій Гайдайчук.

Кожна область вибрала для себе певні види дерев, які прикрашати саме їхнім регіонам, і присвятила їх висадження героям війни, темі миру, дружби, родини та відновлення занедбаних зон відпочинку. Загалом в Україні висадили 33 види дерев, серед яких найбільше: сосни звичайної, ялиці європейської, дуба звичайного, берези, яблуні, павловнії, горіхів, кленів, верб.

У Київській області основна локація з висадження іменних дерев дипломатів різних країн, організаторів і національних партнерів проекту «Озеленення України» була у парку «Голосіївський».

Серед присутніх гостей на висадженні іменних дерев, а також дипломатичної та партнерської алей були: третій Пре-

зидент України Віктор Ющенко; віцепрем'єр-міністр з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України Ольга Стефанішина; міністр екології та природних ресурсів України Роман Абрамовський; міністр культури України Олександр Ткаченко; Надзвичайний і Повноважний Посол Куби в Україні Натача Діас Агілера; ініціатор проекту «Озеленення України», президент бізнес-клубу «CEO Club Ukraine» Сергій Гайдайчук; ініціаторка проекту «Озеленення України», генеральний директор Книги рекордів України, президент «Business Woman Club» Ганна Крисюк; заступник голови Держлісагентства Юрій Болоховець та інші.

І вже о 17:00 організатори «Озеленення України» Сергієм Гайдайчуком і Ганною Крисюк,

разом із Міністром екології та природних ресурсів України Романом Абрамовським висадили знакове мільйонне дерево, яке стало символом об'єднання українців.

Мільйонним деревом став дуб, подарований власником розплідника декоративних рослин «Гарді» Андрієм Погрібним. Десять років тому Андрій Михайлович перебував у діловій поїздці в місті Беверлі-Гілз, США. На одній із зустрічей колега з університету Орегона подарував Андрію на пам'ять жменю жолудів дуба болотного. Після повернення в Україну ці жолуді були посаджені в розпліднику «Гарді». З декількох жолудів проріс лише один. Протягом 10 років за цим дубом доглядали, і що вищим та міцнішим він ставав, то швидше розвивався розплідник «Гарді»!

19 жовтня під час пресконференції організатори підбили підсумки проведення акції «1 000 000 дерев за 24 години». Насправді протягом доби у 24 областях України було висаджено 1 831 333 дерев. Також на знак солідарності з екопроектом України у 10-ох країнах світу було висаджено 115 дерев.

Результати внесено в Книгу рекордів України як першу в Україні колективну історію успіху українців. Категорія: «Екологія. Масові заходи».

«Ми вітаємо всіх українців із встановленням нового рекорду України та створенням першої колективної історії успіху через об'єднання у висадженні дерев задля збереження й відновлення екосистеми країни. Ми показали гідний приклад для наслідування не тільки своїм дітям, а й дорослим з усього світу. Упевнені, це тільки початок», – зазначила Ганна Крисюк.

Участь в акції взяли понад 50 000 людей.

Вінницька область єдина змогла об'єднати всі міста й села свого округу для участі в проєкті.

Найбільше локацій для висадження дерев було в Донецькій області – 70.

Обласними організаторами та координаторами проєкту були: у Львівській – Ігор Дулін та Ірина Гвозд; Донецькій – Дмитро Лубінець, Марія Гончарова; Одеській – Максим Куций, Ольга Ванда; Хмельницькій – Аліна Скоморохова; Харківській – Марія Мезенцева, Анастасія Майборода; Тернопільській – Тетяна Чубак; Івано-Франківській – Леся Аронець, Тетяна Розвадовська; Вінницькій – Ганна Давиденко, Ольга Малиновська; Херсонській – Юрій Гусев, Ольга Філіна; Луганській – Валентина Агафонова; Київській – Ілона Бовенс, Софія Омельченко; Рівненській – Ірина Теслюк, Катерина

Євушко; Закарпатській – Ганна Мелеганич; Полтавській – Ольга Макеева, Олександр Колосовський; Сумській – Дмитро Кулібабін; Запорізькій – Борис Шестопалов, Світлана Ванюхіна; Дніпропетровській – Юрій Остап'юк, Ірина Черниш; Миколаївській – Роман Буров, Тетяна Чекалюк; Волинській – Юлія Вусенко, Сандра Міненко; Черкаській – Сергій Шмиголь; Чернівецькій – Ольга Бауер, Павло Колядинський; Чернігівській – Сергій Охонько, Інна Кривенко; Житомирській – Ліліана Дмитрієва; Кропивницькій – Тетяна Котенко.

Всеукраїнськими партнерами заходу стали «А-Банк», компанія «Абіфарм», «Business Woman Club», «Укр-Китай Комунікейшин», бренд «LAMEL Professional», «Rivian Owners Club», компанія «VIATEC», ТОВ «ТВК ВЕКТОР-ВС», група компаній «FGK Financial Group», компанії «Cronvest» і «FinStream», компанія «SHEN», компанія «Agrii Ukraine», компанія «EVA LAB», ГО «Біла птаха», ТОВ «Брусвяна», ГО «МОЖУ».

*Цілі проєкту
– повернути
увагу до проблем
екології та
відновлення
екосистеми
країни;
сформувати
позитивний
імідж України
у світі
через першу
колективну
історію успіху
українців.*

СВІТЛАНА ЛЕБІГА: ХУДОЖНИЦЯ, ЯКА РОЗПОВІДАЄ ЄВРОПІ ПРО УКРАЇНУ

**НАТАЛІЯ РІЧАРДСОН – УКРАЇНСЬКА
ЖУРНАЛІСТКА-МІЖНАРОДНИЦЯ. З 2001
РОКУ ПРАЦЮЄ У БРЮССЕЛІ. БУЛА ШТАТНИМ
СПІВРОБІТНИКОМ ГАЗЕТ «ВЕЧІРНІЙ КИЇВ» І
«ДЕНЬ», РАДІОСТАНЦІЙ «НІМЕЦЬКА ХВИЛЯ»
Й «РАДІО ВІЛЬНА ЄВРОПА/РАДІО СВОБОДА».
ПРАЦЮВАЛА В БРЮССЕЛЬСЬКОМУ БЮРО
ТЕЛЕКАНАЛУ «ЄВРОНЬЮЗ» ІЗ ПОЧАТКУ
СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ СЛУЖБИ
Й ДО ЇЇ ЗАКРИТТЯ (2011-
2017). СПІВПРАЦЮВАЛА
З ТЕЛЕКАНАЛАМИ «1+1»,
ПЕРШИМ НАЦІОНАЛЬНИМ
КАНАЛОМ ТА ІНШИМИ ЗМІ.
РЕДАКТОР І ЖУРНАЛІСТ У
ПРОМОУТ ЮКРЕЙН.**

КУДРІТНІ

Розповісти європейцям про традиції України, її красу й багатство природи – таку мету ставить перед собою українська художниця Світлана Лебіга, яка мешкає у бельгійському містечку Брюгге. Упродовж 20 років життя в Бельгії мисткиня намагається донести до жителів Європи образ іншої – не такої, як її часом зображує західна преса – України. Світлану турбує, що пересічні громадяни країн Заходу якщо знають про українську державу, то здебільшого негатив: про військові дії, корупцію тощо. Пані Лебіга є засновником і президентом Культурного центру України в Бельгії, проводить Тижні українського мистецтва та інші заходи, завдяки яким люди дізнаються про історію, мистецтво та звичаї України – держави, яку переважна більшість європейців залишає поза увагою.

Ще маленькою дівчинкою Світлана дуже любила малювати. Окрім природного дару, свій вплив мала родина – мама Людмила була художницею декоративно-ужиткового мистецтва, членом Співки художників України. По її стопах пішли обоє дітей – як донька, так і син Святослав. Обоє пройдуть конкурс і вступлять до Республіканської художньої школи. У молоді роки дуже багато для розвитку хисту Світлани дала студія Віктора Зарецького – відомого художника та громадського діяча. «Коли я згадую дитинство, то в пам'яті зринають не якісь іграшки чи друзі, а виставки, – посміхається пані Лебіга. – Я взагалі не прихильниця радянських часів, але тоді я застала дуже красиві, яскраві виставки у величезних залах у Жовтневому палаці, Будинку художника. Це я добре запам'ятала».

«Я дійсно люблю Україну, люблю українських людей. Це правда, це не просто слова чи цитата з книжок, це життя», – каже пані Лебіга. Цю любов художниця несе через усе своє життя, нею насичені її картини. І люди це відчують.

Українськість – яка зараз червоною ниткою проходить через творчість Світлани – дісталася більше від батька. За словами художниці, Всеволод Лебіга був науковцем, стояв біля витоків Народного Руху України. Саме він свого часу, ще до Перебудови, знайомив свою доньку з книжками, де розповідалася правда про Голодомор та інші важливі сторінки в історії України. Ще більше перейнятися українським духом дівчина зможе пізніше, під час навчання в Київському художньому інституті, коли студенти проходили свої малярські практики в селах України, де знайомитися з фольклором, традиціями й історією країни їм допомагали прості люди. «Стоїш із мольбертом, пишеш пейзаж, а тут якась бабця йде, щось несе у фартуху. Кажє: дитино, розстели газетку. І насипає груш. А потім запрошує обідати», – згадує директорка українського культурного центру.

І тоді, у дитинстві та за молодих літ, і зараз Світлана багато працює: вважає день неправильним, якщо не малювала. З-під її пензля народжуються краєвиди мальовничої України та барвисті твори, де вишивані рушники, національний одяг та інші елементи виконано у стилі, в якому поєднуються народна картина, український авангард і реалістична школа.

Художниця підкреслює кольори, грає з ними, і це наповнює її твори радістю та світлом, але інколи й журбою.

Чому майстриня опинилася в Бельгії? Свій переїзд у цю країну вона аж ніяк не планувала, але, як не дивно, його спричинила саме любов до України. У 90-ті роки Світлана писала картини на українські теми, слухаючи при цьому українську музику.

Накопичилося багато фігуративних картин із фольклорними сюжетами й народними традиціями. Про її творчість знали, адже мисткиня співпрацювала з патріотичними й жіночими організаціями. І – чим не диво? – одного дня Світлані зателефонували з МЗС України та запитали, чи можна зробити в Бельгії її персональну виставку в рамках святкування 10-річчя незалежності української держави. І після цього прийде справжній успіх: як на професійній ниві, адже бельгійці будуть у захваті від її творів; так і в особистому житті, тому що і в картини, і в саму жінку закохається Гійом Ванбекевоорт, директор Академії мистецтв Західної Фландрії, який згодом стане чоловіком Світлани.

«Колядки»

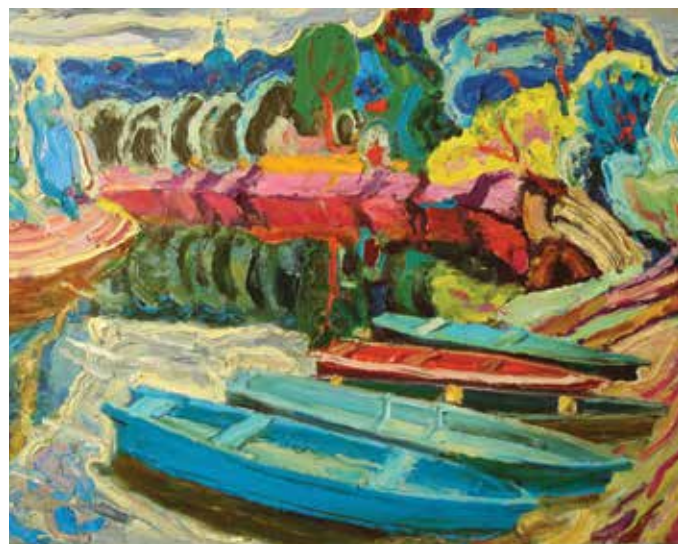
«Човни рибалок»

«Хмари насуваються»

«Український танок»

«Річка Снов. Вид на церкву»

Хепі-енд? Живеш у багатій країні разом із коханим чоловіком та можеш якщо й працювати, то тільки у своє задоволення? І так, і ні. Пані Лебіга вирішує трохи заповнити пробіл у знаннях про Україну бельгійців та інших європейців. У перші роки перебування в Бельгії вона організовує власні або невеликі колективні виставки на українську тематику. Потім починає викладати в академії Коксейде на узбережжі Північного моря, де проводить навчання разом з іншими видатними митцями під час канікул. Світлана намагається побачити хист в учнів, дає їм академічну базу в малюванні. Тут також присутній український лейтмотив: художниця розповідає про свою Батьківщину та любов до неї. Таким чином учасники курсу теж починають трохи любити далеку для них Україну. Яскравий приклад цьому: після початку війни на Донбасі учні пані Лебіги збирали гроші для закупівлі матеріалів, які було використано під час артреабілітації в Карпатах постраждалих унаслідок воєнних дій.

Далі – більше. Мисткиня у започаткованому нею Культурному центрі України в Бельгії влаштовує заходи, присвячені українській тематиці. Це і майстер-класи для митців, і виставки в різних бельгійських містах. Окреме місце займають Тижні українського мистецтва, започатковані у 2019 році. На них запрошують художників із багатьох регіонів України, це митці,

які працюють у різних жанрах. Серед учасників були Олена Клочко з Бахмута, Олександра Кирилова з Києва, Ольга Адам із Харкова, Яна Гудзан та Сергій Савченко зі Львова, інші майстри. Було представлено й роботи двох митців із Донецька. Перший – це Ігор Мусін (нині покійний), який не був професійним художником, усе життя пропрацював на шахті, його батьків свого часу було репресовано. Пан Мусін почав малювати графіку вже у Брюгге, куди його, тяжко хворого, перевезла донька на лікування. Другий художник – це Сергій Захаров, той самий, який у 2014 році потрапив у полон за своє графіті та інсталяції. Приїжджають і українські художники з інших держав – Нідерландів, Чехії, Словенії, навіть зі Сполучених Штатів Америки.

Світлана каже, що географічний фактор – тижні та інші виставки проходять переважно у Брюгге – є вкрай важливим. Адже це містечко (яке за наявності каналів називають Північною Венецією) є надзвичайно популярним у туристів, людей з усього світу приваблює збережена середньовічна архітектура. Тож на українські заходи в самому центрі Брюгге приходять багато відвідувачів – як ті, хто планував цей візит, так і ті, хто випадково потрапив туди під час прогулянки в цьому містечку. Неабияку увагу привертають Дні вишиванки, коли Світлана та інші представниці української діаспори проходять по Брюгге в національному одязі. Гарних жінок у красивих вишиванках неможливо не помітити, туристи жваво реагують на таку ходу й навіть фотографують.

«Я дійсно люблю Україну, люблю українських людей. Це правда, це не просто слова чи цитата з книжок, це життя», – каже пані Лебіга. Цю любов художниця несе через усе своє життя, нею насичені її картини. І люди це відчують.

25 РОКІВ
ДОСЯГАЄМО ЗІРОК
ДЛЯ НАШИХ КЛІЄНТІВ

www.asterslaw.com

PREDATORY PEACEKEEPING. INSTEAD OF SETTLING CONFLICTS, RUSSIA FREEZES THEM IN ITS OWN INTERESTS

**GERMAN AMBASSADOR TO UKRAINE
ANKA FELDHUSEN: "CONSTITUTIONAL CRISIS IS
AN EYE-OPENER FOR ZELENSKY"**

**MEP JERZY BUZEK: "FURTHER REFORMS ARE A PRECONDITION
FOR UKRAINE'S SUCCESS IN THE EUROPEAN GREEN DEAL"**

**WHAT DO UKRAINIAN BUSINESSES EXPECT FROM
THE UNPREDICTABLE 2021?**

#STOPRUSSIANBRUTALITY

DECEMBER-JANUARY-FEBRUARY 2021

Brussels Ukraine Review